

การศึกษาความคิดเห็นของประชาชน
ต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู
THE OPINIONS OF PEOPLE TOWARDS
SANGHA ADMINISTRATION IN NONGBUALAMPHU PROVINCE

พระวิฑูรย์ ฐานเมธี (บุญพร้อม)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

การศึกษาความคิดเห็นของประชาชน
ต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู

พระวิฑูรย์ ฐานเมธี (บุญพร้อม)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**THE OPINIONS OF PEOPLE TOWARDS
SANGHA ADMINISTRATION IN NONGBUALAMPHU PROVINCE**

Phra Witoon Thanamethee (Boonprom)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of
Master of Arts
(Public Administration)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand

C.E. 2011

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

.....
(พระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(พระครูปริมาณุรักษ์, รศ.ดร.)

.....กรรมการ
(รศ.ประณต นันทิยะกุล)

.....กรรมการ
(พระครูปริยัติกิตติธำรง, ผศ.ดร.)

.....กรรมการ
(พระมหาสม กลุยาโณ, Ph.D.)

.....กรรมการ
(ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระครูปริยัติกิตติธำรง, ผศ.ดร.

ประธานกรรมการ

พระมหาสม กลุยาโณ, Ph.D.

กรรมการ

ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม

กรรมการ

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ใน
จังหวัดหนองบัวลำภู
- ผู้วิจัย** : พระวิฑูรย์ ฐานเมธี (บุญพร้อม)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : พระครูปริยัติกิตติธำรง, ผศ.ดร. น.ธ.เอก, ป.ธ.๔, พธ.บ.(เกียรตินิยม),
M.A.,Ph.D. (Sociology)
  - : พระมหาสม กลยาโณ น.ธ.เอก, ป.ธ.๕, พธ.บ., M.S.W.,
Ph.D. (Social Work.)
  - : ผศ.ดร.สุรพล สุขะพรหม ป.ธ.๔, พ.ม., พธ.บ., M.A.,
Ph.D.(Pol. Sc.)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๒๖ มีนาคม ๒๕๕๓

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษา ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการบริหารคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนในจังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน ๔๐๐ คน แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยมีการหาคุณภาพ โดยการหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ ท่าน และมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ ๐.๙๕๖ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ใช้สถิติทดสอบสมมติฐานโดยใช้การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA)

ผลการวิจัย พบว่า

ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ทั้ง ๖ ด้าน พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชน ต่อการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า ประชาชนที่มีเพศ สถานภาพสมรส และอาชีพที่ต่างกัน มีความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีอายุ และการศึกษา ที่ต่างกัน

มีความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕

ปัญหาเกี่ยวกับ การบริหาร กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า พระภิกษุสามเณรมีมาก จึงทำให้ผู้ปกครองดูแลไม่ทั่วถึง ผู้ปกครองไม่ทราบปัญหาที่แท้จริงของผู้ได้บังคับบัญชา การศึกษาในประโยคบาลีชั้นสูง ๆ ยังมีน้อย ขาดครู-อาจารย์ที่ทำการสอนนักธรรมและบาลีในชั้นสูง ยังขาดบุคลากรที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะด้านพระภิกษุสามเณร ผู้มีความรู้ควบคู่ไปกับการปฏิบัติด้านกรรมฐาน การสนับสนุนในเรื่อง ทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีการศึกษาในระดับสูงค่อนข้างน้อย มีการจัดอบรมและเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้แก่พระภิกษุสามเณร และบุคคลทั่วไปยังค่อนข้างน้อย ประชาชนไม่ค่อยมีโอกาสได้ฟังธรรมมากนัก นอกจากตามเทศกาลต่าง ๆ การจัดสรรที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสามเณรของแต่ละวัด ยังไม่ค่อยดีเท่าที่ควร รูปแบบการก่อสร้างของแต่ละวัดมีความแตกต่างกันมาก บางวัดมีสิ่งก่อสร้างเกินความจำเป็น การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนรอบ ๆ วัดยังมีน้อย และการจัดกิจกรรมที่เป็นส่วนรวมบางอย่างไม่ควรถัดภายในวัด

ส่วนข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับ การบริหาร กิจการ คณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า ควรแบ่งการปกครองในส่วนย่อย ๆ เพื่อการปกครองได้ทั่วถึง เพิ่มความเข้มงวดในการตรวจตราภายในวัด ควรจัดให้มีการประชุมพระภิกษุสามเณรทุก ๆ เดือน เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย ควรจัดให้มีกฎระเบียบอย่างเท่าเทียมกัน ควรมีการสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุสามเณรจากรัฐบาลและเอกชน ควรสนับสนุนการศึกษานักธรรมและบาลีในชั้นสูง ๆ ควรสรรหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในนักธรรมและบาลีในชั้นสูง ๆ มาทำการสอน ควรมีการสนับสนุนการศึกษาทางโลกและทางธรรม ควรมอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรที่สอบผ่านเพื่อเป็นขวัญกำลังใจ เพิ่มบุคลากร ควรมีการสนับสนุนในเรื่องทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนให้มีการศึกษาในระดับที่สูง ๆ ขึ้นไป ควรจัดตั้งมูลนิธิเพื่อการศึกษาธรรมะ สำหรับบุคคลทั่วไป และพระภิกษุสามเณร ส่งเสริมและจัดอบรมพระภิกษุนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรให้พระภิกษุสามเณรได้มี การจัดอบรมธรรมะหรือหลักการปฏิบัติหรือควรจัดให้มีการสนทนาธรรมกันตามสมควร ควรมีการจัดค่ายคุณธรรม หรือค่ายพุทธบุตรอยู่เสมอ ๆ ควรเน้นในเรื่องหลักธรรมในการแสดงธรรมให้มากกว่านี้ ควรมีการจัดสรรที่อยู่ให้เพียงพอกับจำนวนของพระภิกษุสามเณรเพื่อลดความแออัด ควรมีการควบคุมการก่อสร้างไม่ให้เกิดความจำเป็น ควรทำความเข้าใจในการใช้ที่ดินสาธารณะเพื่อความสามัคคี ควรมีผู้สนับสนุนในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ บริเวณรอบวัด และไม่ควรถัดกิจกรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาภายในบริเวณวัด

Thesis Title : The Opinions of People towards Sangha Administration in
Nongbualamphu Province

Researcher : Phra Witoon Thananethee (Boonprom)

Degree : Master of Arts (Public Administration)

Thesis Supervisory Committee

: Associate Professor Dr.Phrakrupariyattikittithamrong

Pali IV., B.A.(Honour)., M.A., Ph.D.(Sociology)

: Phramahā Som Kalyāno Pali V, B.A., M.S.W.,
Ph.D. (Social Work)

: Asst. Prof. Dr.Surapon Suyaprom B.A., M.A., Ph.D.(Pol.Sc.)

Date of Graduation : 26 March 2011

ABSTRACT

The purpose of this research are 1) to study public opinion on Administrative Affairs Ministry in Nongbualamphu Province 2) to compare public opinion on Administrative Affairs Ministry in Nongbualamphu province. Classified by personal factors, and 3) to study the problems and suggestions. Clergy in the management of Nongbualamphu province. The samples used in research by people in Nongbualamphu province of 400 questionnaires used in research to find quality Determination of the accuracy of the content (Content Validity) experts, 5, and reliability. (Reliability) equal to 0.956 by analysis of frequency, percentage, mean, standard deviation (SD) statistical hypothesis testing using t test (t-test) and one-way analysis of variance (One Way ANOVA).

The findings of this study are concluded as follows :

Public opinion toward the Administration Affairs Ministry in the province of Nongbualamphu and 6 were overall at a high level. Based on each side were at a high level on all sides.

Comparison of public opinion toward the Administration Affairs Ministry in Nongbualamphu province. Classified by personal factors were. People have sex, marital status and occupation different. With public opinion on Administrative Affairs Ministry in Nongbualamphu province. Overall, no significant difference. Therefore reject the hypothesis.

The ages and educational differences in public opinion toward the Administration Affairs Ministry in Nongbualamphu province. The overall difference. Therefore accept the hypothesis. Significant at the .05 level.

Issues relating to the administration of monastic affairs in Nongbualamphu province have found that many monks and novices. Governance can provide underserved. Parents do not know the real problems of their subordinates. Sentence of Bali in a few other high lack of teachers - teachers teaching in high-divine, and Bali. Lack of qualified personnel. Especially monks and novices. A knowledge coupled with meditation practices. Support in scholarships for students with little higher education. With training and Buddhism to the monks and novices. And individuals are still relatively low. People rarely have the opportunity to listen very fair. In addition, various seasonal allocation of housing for the monks and novices for each measurement. Still not good enough. Form of construction of each measure are very different. Some temple building than necessary. Building facilities to the people around the temple and there is little activity as a whole should not be something inside the temple.

The recommendations relating to the administration of monastic affairs in Nongbualamphu province that should be divided in sub-rule for parents throughout. Increased tolerance for surveillance inside the temple. Should organize a meeting every month for monks and novices tidiness Should provide rules equally. Should have the support of the monks and novices from the public and private. Should support the study and the divine in Bali should be recruiting high-caliber personnel in the divine and Pali in the high class teaching should have the support of secular and spiritual aspect. Should provide scholarships to the monks and novices who passed to increase staff morale, should be supported in scholarships for students to study in high-level or above should be comprised of meditation. For the general public. Buddhist monks and novices. Promotion and training Neu Buddhism monks. Buddhist monks and novices should have training or meditation practices or be provided in accordance with fair and reasonable discussion. Camps should be moral. Camp or Buddhist children should always focus on principles of equity to show more. Should be allocated to meet the number of monks and novices to reduce congestion. Construction should be controlled not to unnecessarily Should understand the use of public land to unity. Should have support to build various facilities around the temple and should not be activities that are not related to the Buddhist temple.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของคณะกรรมการที่
 ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย พระครูปริมาณุรักษ์ , ผศ.ดร. ,รศ.ประณต นันทิยะกุล ,
 พระครูปริยัติกิตติธำรง, ผศ.ดร. ,พระมหาสม กลยาโณ , ดร. และ ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม ที่ได้
 กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแลเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขมาด้วยดีโดยตลอด

ขอกราบขอบพระคุณ พระครูวินัยธรสุรัฐ สิริบุญโญ , ผศ.ดร.โกนิญฐ์ ศรีทอง ,
 ผศ. ชัชชัย ไชยสา, ผศ. อนุภูมิ ไชวเกษม และ อาจารย์ดร.ยุทธนา ปรานีต ที่กรุณาเสียสละเวลา
 อันมีค่า ช่วยตรวจสอบความถูกต้องทั้งด้านภาษา เนื้อหา ระเบียบวิธี และเครื่องมือที่ใช้ในการ
 ดำเนินการวิจัย โดยเฉพาะ ขอกราบขอบพระคุณ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ และ
 อาจารย์จิตวุฒิ หมั่นมี ที่ช่วยแนะนำเกี่ยวกับสถิติการวิจัย ที่ผู้วิจัยมีข้อติดขัด ให้กระจ่างจนสามารถ
 ทำงานบรรลุเป้าหมาย

อนึ่ง ผู้วิจัยขอขอบคุณ ประชาชนในจังหวัดหนองบัวลำภู ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย
 ที่ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการตอบแบบสอบถาม และเก็บรวบรวมข้อมูลส่งคืนผู้วิจัย

สุดท้าย ขอขอบพระคุณพระอาจารย์ทุกรูป และคณาจารย์คณะสังคมศาสตร์ และคณะ
 ครุศาสตร์ทุกท่าน ตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุกคนที่ได้ให้ความรู้ ประสิทธิ์ประสาทวิทยากร และ
 ประสพการณ์ รวมถึงให้ความเมตตาเอื้อเฟื้อ ถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ และเป็นกำลังใจให้แก่
 ผู้วิจัยมาตลอด คุณความดี การทำประโยชน์ใด ๆ อันเกิดจากวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาเป็น
 กตเวทิตาคุณมารดา บิดา ญาติสนิท มิตรสหายและเพื่อนร่วมชั้นเรียนทั้งบรรพชิต และคฤหัสถ์
 ที่เป็นกำลังใจ และให้การสนับสนุนในทุก ๆ เรื่อง รวมทั้งญาติ และผู้มีพระคุณทุกท่าน

พระวิฑูรย์ ฐานเมธี (บุญพร้อม)

๔ กันยายน ๒๕๕๓

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๕)
สารบัญตาราง	(๙)
สารบัญแผนภูมิ	(๑๑)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(๑๒)
บทที่ ๑. บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๔ สมมติฐานการวิจัย	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๖ ขอบเขตของการวิจัย	๖
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๗
บทที่ ๒. เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น	๙
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร	๑๓
๒.๓ หลักกรรมสำหรับการบริหาร	๒๔
๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์	๒๘
๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารวัด	๓๑
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๓๘
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๕๔
บทที่ ๓. วิธีดำเนินการวิจัย	๕๕
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๕๕
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๕๕
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๕๖
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๕๗
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๕๘

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๕๙
๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๕๙
๔.๒ ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในจังหวัดหนองบัวลำภู	๖๑
๔.๓ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	๖๙
๔.๔ ปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในจังหวัดหนองบัวลำภู	๘๙
บทที่ ๕. สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๙๔
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๙๔
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๙๘
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๐๔
บรรณานุกรม	๑๐๖
ภาคผนวก	๑๑๓
ภาคผนวก ก รายงานผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	๑๑๔
ภาคผนวก ข แบบสอบถาม	๑๒๑
ประวัติผู้วิจัย	๑๒๙

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๔.๑	จำนวน และค่าธรรมเนียม ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๖๐
๔.๒	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวม	๖๒
๔.๓	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ในด้านการปกครอง	๖๓
๔.๔	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ในด้านการศึกษา	๖๔
๔.๕	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ในด้านศาสนาสงเคราะห์	๖๕
๔.๖	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ในด้านการเผยแผ่	๖๖
๔.๗	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ในด้านสาธารณูปการ	๖๗
๔.๘	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ในด้านสาธารณสงเคราะห์	๖๘
๔.๙	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ทั้ง ๖ ด้าน จำแนกตามเพศ	๖๙
๔.๑๐	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ทั้ง ๖ ด้าน จำแนกตามอายุ	๗๐
๔.๑๑	การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยและความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภูเป็นรายคู่ จำแนกตามอายุ โดยรวม	๗๑
๔.๑๒	การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยและความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภูเป็นรายคู่ จำแนกตามอายุ ด้านการปกครอง	๗๒
๔.๑๓	การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยและความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภูเป็นรายคู่ จำแนกตามอายุ ด้านการศึกษา	๗๓
๔.๑๔	การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยและความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภูเป็นรายคู่ จำแนกตามอายุ ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๗๔

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๑๕	การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยและความคิดเห็นต่อการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภูเป็นรายคู่ จำแนกตามอายุ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๗๕
๔.๑๖	การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยและความคิดเห็นต่อการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภูเป็นรายคู่ จำแนกตามอายุ ด้านการสาธารณูปการ	๗๖
๔.๑๗	การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยและความคิดเห็นต่อการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภูเป็นรายคู่ จำแนกตามอายุ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์	๗๗
๔.๑๘	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในจังหวัดหนองบัวลำภู จำแนกตามสถานภาพสมรส	๗๘
๔.๑๙	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในจังหวัดหนองบัวลำภู จำแนกตามการศึกษา	๗๙
๔.๒๐	การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยและความคิดเห็นต่อการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภูเป็นรายคู่ จำแนกตามการศึกษา โดยรวม	๘๐
๔.๒๑	การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยและความคิดเห็นต่อการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภูเป็นรายคู่ จำแนกตามการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๘๑
๔.๒๒	การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยและความคิดเห็นต่อการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภูเป็นรายคู่ จำแนกตามการศึกษา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๘๒
๔.๒๓	การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยและความคิดเห็นต่อการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภูเป็นรายคู่ จำแนกตามการศึกษา ด้านการสาธารณูปการ	๘๓
๔.๒๔	การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยและความคิดเห็นต่อการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภูเป็นรายคู่ จำแนกตามการศึกษา ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์	๘๔
๔.๒๕	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในจังหวัดหนองบัวลำภู ทั้ง ๖ ด้าน จำแนกตามอาชีพ	๘๕

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๒๖	การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยและความคิดเห็นต่อการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภูเป็นรายคู่ จำแนกตามอาชีพ ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๘๖
๔.๒๗	การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยและความคิดเห็นต่อการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภูเป็นรายคู่ จำแนกตามอาชีพ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๘๗
๔.๒๘	สรุปผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย	๘๘

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่

หน้า

๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๕๔

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลัก โดยใช้ระบบย่อคำ ดังต่อไปนี้

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มฺ.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสก	(ภาษาไทย)
สฺ.ส.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
อฺ.ติ.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อฺ.จตุกก.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อฺ.ปญจก.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อฺ.สตตก.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	สัตตกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.สุ.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	สุตตนิบาต	(ภาษาไทย)

๒. การระบุเลขหมายพระไตรปิฎก

ในงานวิจัยฉบับนี้ ใช้พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐ และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลักการอ้างอิงพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีใช้ระบบระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า เช่น ขุ.ธ.(บาลี) ๒๕/๓๒๑ - ๓๒๒/๗๒ หมายถึง การอ้างอิงนี้ระบุถึง สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมปทปาลี ฉบับภาษาบาลี พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๓๒๑-๓๒๒ หน้า ๗๒ ส่วนพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย จะระบุ เล่ม / ข้อ / หน้า/ เช่น ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๒๑ - ๓๒๒/๑๓๓ หมายถึง ระบุถึง สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๓๒๑ - ๓๒๒ หน้า ๑๓๓ เป็นต้น

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นสังคมที่มีศาสนาประจำชาติ วัฒนธรรมเป็นส่วนมาก พระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญกับทุกองค์การจึง มีผู้บริหารหรือผู้จัดการในระดับต่างๆ คนได้ นับถือพระพุทธศาสนามาเป็นเวลายาวนานจึงเห็นได้ว่าบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิตของคน ไทยทุกยุคทุกสมัยพระสงฆ์ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งทางพระศาสนา จึงควรมีบทบาทสำคัญที่ จะทำหน้าที่เผยแผ่ความรู้ อธิบายหลักธรรมให้แก่ประชาชนได้เข้าใจและนำไปปฏิบัติ เพื่อให้ การดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ ภายในองค์การให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การบริหารกิจการคณะสงฆ์จึงมีความสำคัญต่อการสร้าง ความเข้มแข็งและดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนากับสังคมไทย คือการดำเนินงานให้ เป็นไปด้วยความราบรื่น รวดเร็ว เรียบร้อย และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด พระสงฆ์มีบทบาท หลักในการเผยแผ่พระธรรมคำสอนถือเป็นหน้าที่หลักที่พระสงฆ์จะต้องทำให้เกิดขึ้น ต้องปฏิบัติ ตามพระธรรมวินัยเพื่อความศรัทธา เลื่อมใสแก่ พุทธศาสนิกชนที่พบเห็นและเป็นแรงจูงใจให้ พุทธศาสนิกชนหันมาเข้าวัดรักษาศีลปฏิบัติธรรม องค์การคณะสงฆ์จึงต้องพัฒนางานให้ประสบ ความสำเร็จตามเป้าหมาย หรือให้เป็นไป ในทิศทางที่จะบรรลุวัตถุประสงค์จะต้องมีคุณธรรม จริยธรรม ในการบริหารงานทุกคนในองค์การก็จะต้องมีความสุขและความพึงพอใจด้วยกันทุกฝ่าย เพื่อที่จะเพิ่มพูนศักยภาพในชีวิตและพัฒนาจิตใจให้ผ่องใสสามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ปัจจุบันอย่างมีความสุข ได้ก็คือ วัด

ในอดีตพระ สงฆ์มีฐานะ เป็นทั้งครูบาอาจารย์และผู้ฝึกฝนอบรมให้ แก่ประชาชนใน ชุมชนเกือบทุกด้านทั้งด้านจิตใจและด้านความเป็นอยู่หรืออาชีพของประชาชน และวัดยังมีฐานะ เป็นโรงเรียนอีกด้วย แม้ปัจจุบันความเป็นศูนย์กลางในบางเรื่องจะลดลงแต่ความสำคัญเหล่านั้น ก็ยังคงอยู่โดยเฉพาะวัดในเขต ภูมิภาค บทบาทของวัดยังคงมีความสำคัญ อยู่ค่อนข้างมาก ทั้งเรื่องของการพัฒนาชุมชน การพัฒนาอาชีพ หรือหน่วยส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน การรวมกลุ่ม การเป็นหน่วยสังคมสงเคราะห์และความเป็นศูนย์กลางทางด้านจิตใจยังคงอยู่มีเสื่อมคลายแต่ อย่างใด^๑

---

^๑ กรมการศาสนา, รายงานวิจัยแนวทางการพัฒนาพระสังฆาธิกวุฒิสภา กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

พระสงฆ์ผู้มีบทบาทด้านก ารปกครองที่เรียกว่าพระสังฆาธิการ จึงมีหน้าที่ในการปกครองและการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่จะบ่งชี้ความสำเร็จในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบไป ดังคำกล่าวที่ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะรุ่งเรืองสืบไป ก็ด้วยการอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญ เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชน โดยเฉพาะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสซึ่งเป็นทีเฝ้าประเล้าประโลมไซของประชาชน และมีบทบาทโดยตรงต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้ดำรงสืบไป^๒

เจ้าอาวาสเป็นพระสังฆาธิการผู้มีหน้าที่บริหารและปกครองวัด ที่อยู่ใกล้ชิดชาวบ้านมากที่สุด พระพุทธศาสนาจะเจริญเรื่องก็เพราะความเลื่อมใสของชาวบ้าน เจ้าอาวาสย่อมเป็นตัวจักรสำคัญในความเจริญของพระพุทธศาสนา ดังนั้นการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน เจ้าอาวาสจะต้องเป็นบุคคลที่ประชาชนเคารพนับถือ เป็นที่ศรัทธาของประชาชน^๓

ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ระบุไว้ในมาตรา ๕ ทวิ ว่า คณะสงฆ์ หมายความว่า บรรดาพระภิกษุที่ได้รับบรรพชาอุปสมบทจากพระอุปัชฌาย์ตามพระราชบัญญัตินี้ หรือตามกฎหมายที่ใช้บังคับก่อนพระราชบัญญัตินี้ ไม่ว่าจะปฏิบัติศาสนกิจในหรือนอกราชอาณาจักร^๔

ในหมวดที่ ๓ ว่าด้วยการปกครองคณะสงฆ์ ได้ระบุไว้ในมาตรา ๒๐ ว่า คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม^๕ ทั้งนี้ จากพระราชบัญญัติดังกล่าว ได้ระบุให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- (๑) ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยดีงาม
- (๒) ปกครองและกำหนดการบรรพชาสามเณร
- (๓) ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์
- (๔) รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา

^๒ กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ , คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์ , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา , ๒๕๔๒), หน้า ๘.

^๓ พระธรรมวโรดม , การปกครองวัด , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา , ๒๕๓๙), หน้า ๒๕.

^๔ กองทุนเพื่อกิจกรรมของคณะสงฆ์ภาค๑, พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎมหาเถรสมาคม (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๑๑๓.

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๙.

(๕) ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามบทบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติหรือกฎหมายอื่น
 เพื่อการนี้ ให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจตรากฎหมายมหาเถรสมาคม ออกข้อบังคับ
 วางระเบียบออกคำสั่ง มีมติหรือออกประกาศโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัย
 ใช้บังคับได้และจะมอบให้พระภิกษุรูปใดหรือ อดีตนุกรรมการหรือนุกรรมการ ตามมาตรา ๑๙
 เป็นผู้ใช้อำนาจหน้าที่ตามวรรคหนึ่งก็ได้

จากพระราชบัญญัตินี้ ทำให้พระสังฆาธิการ มีประสิทธิภาพในการทำงาน
 มากขึ้น ในการจรรโลงพระพุทธศาสนาและช่วยสงเคราะห์สังคมตามวิถีทางและหลักธรรมใน
 พระพุทธศาสนา^๖

จังหวัดหนองบัวลำภู ภู เป็นจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย
 มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดอุดรธานี จังหวัดขอนแก่น จังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย แยกออก
 จังหวัดอุดรธานีเมื่อปีพ .ศ. ๒๕๓๖ หนองบัวลำภูได้แบ่งการปกครองออกเป็น ๖ อำเภอ ๕๙
 ตำบล ๖๓๖ หมู่บ้าน มีประชากรทั้งหมด ๔๙๙,๖๗๐ คน^๗ ประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัด
 หนองบัวลำภู นับถือพระพุทธศาสนาจึงมีวัด และสำนักสงฆ์กระจายอยู่ทั่วไปในจังหวัด ซึ่งมีวัด
 จำนวน ๓๒๐ แห่ง แบ่งเป็นวัดสังกัดคณะสงฆ์มหานิกายจำนวน ๒๗๐ แห่ง แบ่งเป็นวัดสังกัด
 ธรรมยุติกนิกาย ๕๐ แห่ง^๘ การปกครองคณะสงฆ์ยึดตามเขตการปกครองของบ้ านเมืองและ
 วิธีการปกครองคณะสงฆ์ที่กำหนดไว้ในกฎหมายมหาเถรสมาคมเป็นหลักของการปกครองคณะ
 สงฆ์ มีผู้บริหารคณะสงฆ์ภายในจังหวัด คือ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และ
 เจ้าอาวาสวัด เหล่านี้ทั้งหมดเป็นพระสังฆาธิการ

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความคิดเห็นของประชาชน
 ต่อการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนและ
 พัฒนาการบริหารงานของคณะสงฆ์เป็นไปอย่างมีคุณภาพเทียบเท่ากับองค์กรข้างนอก ทั้งนี้ยัง
 เป็นกรณีศึกษาเพื่อนำไปวางแผนพัฒนากิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดอื่นๆ ด้วย และ บรรลุ
 วัตถุประสงค์ของการบริหารงานของคณะสงฆ์ต่อไป

^๖ พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีวรกุล, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์
 จังหวัดกระบี่”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา), (กรุงเทพมหานคร :
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๗.

^๗ ประกาศสำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ณ ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๒.

^๘ สถิติจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ข้อมูลทะเบียนวัดของจังหวัดหนองบัวลำภู,
 ปี ๒๕๕๑.

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการศึกษา

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ ในจังหวัดหนองบัวลำภู

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการบริหารคณะสงฆ์ใน จังหวัดหนองบัวลำภู

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัด หนองบัวลำภู เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ ผลการเปรียบเทียบ ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหาร กิจการ คณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล มีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

๑.๓.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการบริหารคณะสงฆ์ในจังหวัด หนองบัวลำภู เป็นอย่างไร

๑.๔ สมมุติฐานการวิจัย

๑.๔.๑ ประชาชนที่มีเพศ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ใน จังหวัดหนองบัวลำภู แตกต่างกัน

๑.๔.๒ ประชาชนที่มีอายุ ต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ใน จังหวัดหนองบัวลำภู แตกต่างกัน

๑.๔.๓ ประชาชนที่มีสถานภาพ ต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อการบริหาร กิจการคณะ สงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู แตกต่างกัน

๑.๔.๔ ประชาชนที่มี การศึกษา ต่างกัน มีความ คิดเห็นต่อการบริหาร กิจการคณะ สงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู แตกต่างกัน

๑.๔.๕ ประชาชนที่มีอาชีพ ต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ ในจังหวัดหนองบัวลำภู แตกต่างกัน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้สึก ทศนะ ของประชาชน ในจังหวัดหนองบัวลำภูต่อการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ทั้ง ๖ ด้าน คือ การปกครองคณะสงฆ์ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์

ประชาชน หมายถึง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดหนองบัวลำภู

การบริหาร กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู หมายถึง งานที่พระสังฆาธิการในจังหวัดหนองบัวลำภู จะต้องปฏิบัติหรือจะต้องกระทำอันถือเป็นหน้าที่ทางปกครองคณะสงฆ์ ประกอบด้วย ๖ ประการ คือ การปกครองคณะสงฆ์ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งเป็นกิจการคณะสงฆ์ เป็นกิจการพระศาสนาที่เน้นงานในหน้าที่ขององค์กรปกครองคณะสงฆ์โดยแท้

การปกครองคณะสงฆ์ หมายถึง การปกครองคณะสงฆ์และการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการดูแลคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ มหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ ของมหาเถรสมาคมและตามพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช

การศาสนศึกษา หมายถึง การจัดให้มีการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ทั้งแผนกบาลี และแผนกธรรม รวมทั้งส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนภายในสำนักเรียนด้วย

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษาหรือจัดสถานศึกษาภายในวัด เพื่อสงเคราะห์แก่เด็กเยาวชนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียน โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย อาจเป็นโรงเรียนการกุศลในวัด หรือโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เด็กยากจน หรือศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หรือศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง การจัดให้มีการฟังพระธรรมเทศนา การจัดเกี่ยวกับการอบรมสมณะและวิปัสสนากรรมฐาน การบรรยายหรือปาฐกถาธรรม การจัดศาสนพิธีต่าง ๆ เพื่อรักษาพิธีและวัฒนธรรมทางศาสนา และการให้ธรรมะหรือการสนทนาธรรมแก่คนในชุมชนและสังคม รวมทั้งการจัดตั้งห้องสมุดไว้ในวัด เพื่อจัดหนังสือธรรมะไว้เผยแผ่ให้ผู้สนใจได้ศึกษาค้นคว้า

การสาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติไว้ในวัดด้วยการรักษา ซ่อมแซม ปรับปรุง ตกแต่งศาสนวัตถุ และศาสนสถาน ที่มีอยู่เดิมให้มั่นคงถาวร และก่อสร้างเพิ่มเติมให้เหมาะสม กับศาสนสมบัติที่จำเป็นต่อการดำรงพระพุทธศาสนาให้มั่นคง

การสาธารณสุขสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินกิจการสาธารณสุขประโยชน์เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่คนในชุมชนและสังคม โดยการจัดกิจกรรมอันเป็นสาธารณสมบัติหรือสาธารณกุศล เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่คนในชุมชน และการพัฒนาสังคมและชุมชน

ปัจจัยส่วนบุคคล หมายถึง เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา และอาชีพ ของประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

๑.๖ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ ในจังหวัดหนองบัวลำภู” มีการกำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

๑.๖.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา โดยการทบทวนเอกสารจากพระไตรปิฎก เอกสาร ตำรา ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาเฉพาะประเด็นที่ เกี่ยวกับการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ทั้ง ๖ ด้าน ซึ่งได้แก่ การปกครองคณะสงฆ์ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสุขสงเคราะห์

๑.๖.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ประชาชนในจังหวัดหนองบัวลำภูซึ่งมี ประชากรทั้งหมด ๔๙๙,๖๗๐ คน (ข้อมูล ณ วันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๒)

๑.๖.๓ ขอบเขตด้านตัวแปร

๑.๖.๓.๑ ตัวแปรต้น คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา และอาชีพของประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

๑.๖.๓.๒ ตัวแปรตาม คือ ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภูทั้ง ๖ ด้าน คือ การปกครองคณะสงฆ์ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสุขสงเคราะห์

๑.๖.๔ ขอบเขตด้านเวลา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาจะทำการศึกษาวิจัยตั้งแต่ เดือนมิถุนายน ๒๕๕๓ ถึง เดือนธันวาคม ๒๕๕๓ รวมระยะเวลา ๗ เดือน

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๗.๑ ได้ทราบระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ใน
จังหวัดหนองบัวลำภู

๑.๗.๒ ได้ทราบ ความ คิดเห็นของประชาชนต่อการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ใน
จังหวัดหนองบัวลำภูโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ได้ทราบ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการบริหารคณะสงฆ์ใน
จังหวัดหนองบัวลำภู ใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา

บทที่ ๒

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษา ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ผู้ศึกษาได้กำหนดการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น ๖ ส่วน ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น
  - ๒.๑.๑ ความหมายเกี่ยวกับความคิดเห็น
  - ๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น
- ๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
  - ๒.๒.๑ ความหมายเกี่ยวกับการบริหาร
  - ๒.๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร
  - ๒.๒.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
- ๒.๓ หลักธรรมสำหรับการบริหาร
- ๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์
- ๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารวัด
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - ๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวกับความคิดเห็น
  - ๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหาร
  - ๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวกับหลักธรรมสำหรับการบริหาร
  - ๒.๖.๔ งานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์
  - ๒.๖.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารวัด

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น

๒.๑.๑ ความหมายเกี่ยวกับความคิดเห็น

จากการตรวจสอบเอกสารปรากฏว่า มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้หลายท่าน ดังนี้

จำลอง เงินดี ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้ สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในลักษณะที่ไม่ลึกซึ้งเหมือนทัศนคติ ความคิดเห็นนั้นอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นการแสดงออกของทัศนคติก็ได้ สังเกตและวัดได้จากคนแต่มีส่วนที่แตกต่างไปจากทัศนคติตรงที่ทัศนคตินั้นเจ้าตัวอาจจะตระหนักหรือไม่ตระหนักก็ได้

บุญเรียง ขจรศิลป์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออกทางวาจาของเจตคติ การที่บุคคลกล่าวว่าเขามีความเชื่อหรือความรู้สึกอย่างไรนั้น เป็นการแสดงความคิดเห็นของบุคคลนั้น ดังนั้น การวัดความคิดเห็นของบุคคลนั้น เป็นสิ่งที่เป็นไปได้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออกซึ่งวิจาร์ณญาณที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เป็นการอธิบายเหตุผลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความคิดเห็นมีลักษณะที่แคบกว่าทัศนคติในขณะที่ทัศนคติเป็นสิ่งที่แสดงภาพความรู้สึกทั่วไป เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ แต่ความคิดเห็นจะอธิบายเหตุผลเฉพาะ^๑

ราชบัณฑิต ยสสถาน ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง เป็นข้อพิจารณาเห็นว่าเป็นจริงจากการใช้ปัญญาและความคิดประกอบ ถึงแม้ว่าจะไม่ได้อาศัยหลักฐานพิสูจน์ยืนยันได้เสมอไปก็ตาม^๒

สุชา จันทร์เอม ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้ สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่เป็นลักษณะที่ไม่ลึกซึ้งเช่นเดียวกับทัศนคติ ซึ่งกล่าวโดยทั่วไปคนเรา จะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันออกไป และความคิดเห็นก็เป็นส่วนหนึ่งของทัศนคติ^๓

^๑ จำลอง เงินดี , เอกสารคำสอนวิชาจิตวิทยาสังคม , (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๔), หน้า ๒.

^๒ บุญเรียง ขจรศิลป์, วิธีวิจัยการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : พิชาณุ พรินดิ่ง, ๒๕๓๔), หน้า ๗๘.

^๓ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์จิตวิทยาสังคม(กรุงเทพมหานครแพร์พิทยา อินเตอร์เนชั่นแนล๒๕๓๒), หน้า ๒๕.

^๔ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมสังคมิวิทยาอังกฤษ-ไทย, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คพับลิเคชั่น, ๒๕๔๖), หน้า ๒๓๖.

^๕ สุชา จันทร์เอม , จิตวิทยาสังคม , (กรุงเทพมหานคร : แพร์พิทยา อินเตอร์เนชั่นแนล , ๒๕๒๐), หน้า ๑๐๓-๑๐๔.

อนอนีมัส (Anonymous) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความคิดเห็น มีหลายความหมายได้แก่ ๑) ความเชื่อ ทศนคติ การพิจารณา หรือการวินิจฉัย หรือการประเมินผลอย่างมีรูปแบบในใจเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ ๒) ความเชื่อที่มีน้ำหนักมากกว่าความรู้สึกในใจและมีน้ำหนักน้อยกว่าความรู้สึกที่แท้จริง หรือมุมมองที่เกิดขึ้นทั่ว ๆ ไป ๓) การแสดงออกถึงการพิจารณาหรือคำแนะนำอย่างมีรูปแบบโดยเฉพาะผู้เชี่ยวชาญหรือการแสดงออก เช่น การตัดสินใจ การพิจารณาคดี หรือการวินิจฉัยอย่างมีรูปแบบด้วยเหตุผลกฎหมาย หรือหลักเกณฑ์ที่ขึ้นอยู่กับตัดสินใจที่มีกฎหมายรองรับ^๖

ลูธันส์ ฟรีแมน (Luthans Freeman) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง ความพร้อมทางด้านจิตใจที่จะตอบสนองต่อบุคคล สถานการณ์ วัตถุและความคิดเห็น โดยมีลักษณะที่คงที่แน่นอน ซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้ และมีรูปแบบการตอบสนองอย่างเดียวกัน^๗

แมรี แอล. กูด (Mary L. Good) ได้ให้ความหมายของความคิดเห็น (Opinion) ไว้หลายความหมาย^๘ ได้แก่

๑) ความหมายทั่วไป หมายถึง ความเชื่อ ความคิดเห็น ข้อพิจารณา ความรู้สึก หรือทัศนคติที่ยังไม่ได้รับการพิสูจน์อย่างแน่นอน และยังขาดน้ำหนักทางเหตุผลหรือการวิเคราะห์ หรือกล่าวกว้าง ๆ ได้ว่ามีความเป็นไปได้มากกว่าความรู้

๒) ความหมายเฉพาะ หมายถึง การพิจารณาหรือการวินิจฉัยอย่างมีแบบแผนจากแหล่งข้อมูล หรือบุคคลที่เชื่อถือได้

๓) ความคิดเห็นสาธารณะ (Public Opinion) หมายถึง การพิจารณาหรือข้อวินิจฉัยรวม ๆ ของกลุ่มคนในสังคมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ หรือข้อเท็จจริง

สรุปได้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออกทางด้านความรู้สึก หรือความเชื่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง ด้วยการพูดหรือการเขียน โดยมีอารมณ์ ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อมในขณะนั้น เป็นพื้นฐานของการแสดงออก ซึ่งอาจจะถูกต้องหรือไม่ก็ได้ แล้วแต่แต่ละบุคคลจะแสดงความคิดเห็นออกมา รวมทั้งอาจจะได้รับการยอมรับหรือปฏิเสธจากคนอื่นก็ได้ ความคิดเห็นนี้อาจจะเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลเวลา

^๖ Anonymus, **Merriam-Webster's Collegiate Dictionary**, 10th ed., (Merriam-Webster incorporated : Massachusetts, 1996), pp. 12-15.

^๗ Luthans Freeman, **Organization Behavioral**, 7th ed., (Singapore : McGraw-Hill, 1995), p. 609.

^๘ Mary L. Good, **Integrating the Individual and the Organization**, (New York : Wiley, 2006), p. 17.

๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น

จากการตรวจสอบเอกสารปรากฏว่า มีผู้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้หลายท่าน ดังนี้

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ ^๙ ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่า ความคิดเห็นเป็นเพียงการแสดงออกที่เกิดจากความรู้สึกภายในต่าง ๆ ซึ่งความรู้สึกภายในนั้นอาจเป็นเพียงเจตคติหรือความเชื่อหรือความนิยม หรือถ้าจะกล่าวในลักษณะของพฤติกรรมในแง่ของจิตวิทยาก็กล่าวได้ว่าเจตคติ ความเชื่อ ความนิยมเป็นพฤติกรรมภายในที่ไม่มีผู้ใดสังเกต หรือทราบได้นอกจากตัวของเขาผู้นั้น แต่ความคิดเห็นพฤติกรรมภายนอกที่ผู้อื่นสามารถสังเกตหรือทราบได้อย่างชัดเจนตั้งนั้นคนที่มีเจตคติหรือความเชื่อหรือค่านิยมอย่างหนึ่ง แต่ถ้าเขาไม่แสดงความคิดเห็นออกมาก็จะไม่มีผู้ใดทราบได้เลยว่าเขามีเจตคติหรือความเชื่อหรือค่านิยมเช่นใด^๙

นพมาศ ธีรเวคิน ^{๑๐} ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่า ความคิดเห็นนั้นถูกจัดว่าเป็นส่วนที่มนุษย์ได้แสดงออกมาโดยการพูดหรือการเขียน มนุษย์นั้นจะพูดจากใจจริงพูดตามสังคมหรือพูดเพื่อเอาใจผู้ฟังก็ตาม แต่เมื่อพูดหรือเขียนออกไปแล้วก็ทำให้เกิดผลได้ คนส่วนใหญ่มักจะถือว่าสิ่งที่มนุษย์แสดงออกมานั้นเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความในใจ^{๑๐}

สุชา จันท์ธอม และสุรางค์ จันท์ธอม ^{๑๑} ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่า ความคิดเห็นเป็นส่วนหนึ่งของทัศนคติ เราไม่สามารถแยกความคิดเห็นและทัศนคติออกจากกันได้ เพราะความคิดเห็น มีลักษณะคล้ายทัศนคติ แต่ความคิดเห็นแตกต่างจากทัศนคติตรงที่ทัศนคตินั้น เป็นความพร้อมทางจิตใจที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่อาจแสดงออกมาได้ทั้งคำพูดและการกระทำ ทัศนคติไม่เหมือนกับความคิดเห็นตรงที่ไม่ใช่สิ่งเร้าที่จะแสดงออกมาอย่างเปิดเผยหรือตอบสนองอย่างตรง ๆ และลักษณะของความคิดเห็นไม่ลึกซึ้งเหมือนทัศนคติ^{๑๑}

สุพัตรา สุภาพ ^{๑๒} ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกของบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยเฉพาะการพูดหรือการเขียน ซึ่งในการแสดงออกนี้จะต้องอาศัยพื้นฐานความรู้ ประสบการณ์ และพฤติกรรม ระหว่างบุคคล ก่อนที่จะมีการตัดสินใจแสดงออก ซึ่งการแสดงออกนี้อาจได้รับการยอมรับหรือปฏิเสธจากผู้อื่นก็ได้^{๑๒}

^๙ กมลรัตน์ หล้าสูงษ์, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๗), หน้า ๑๗๔-๑๗๕.

^{๑๐} นพมาศ ธีรเวคินจิตวิทยาสังคม พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ ๒๕๓๙), หน้า ๙๙.

^{๑๑} สุชา จันท์ธอม และสุรางค์ จันท์ธอมจิตวิทยาสังคม (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐), หน้า ๑๐๔.

^{๑๒} สุพัตรา สุภาพ, สังคมวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๒๒, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๑๓๒.

อุทัย หิรัญโต ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่า ความคิดเห็นของคนมีหลายระดับ คือ อย่างผิวเผินก็มี อย่างลึกซึ้งก็มี สำหรับความคิดเห็นที่เป็นทัศนคติ นั้น เป็นความคิดเห็นอย่างลึกซึ้งและติดตัวไปเป็นเวลานาน เป็นความคิดเห็นทั่ว ๆ ไป ไม่เฉพาะอย่างและมีอยู่เป็นเวลานานสั้น เรียกว่า ความคิดเห็น เป็นความคิดเห็นประเภทหนึ่งที่ไม่ตั้งอยู่บนรากฐานของพยานหลักฐานที่เพียงพอแก่การพิสูจน์ มีความรู้แห่งอารมณ์น้อยและเกิดขึ้นได้ง่ายแต่ก็สลายตัวเร็ว^{๑๓}

ฟิลด์ เอ็ม.พี. แมน (Feld M.P. man) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่า การสำรวจความคิดเห็น เป็นการศึกษาค้นคว้าความรู้ของบุคคล กลุ่มคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่ละคนจะแสดงความเชื่อและความรู้สึกใด ๆ ออกมาโดยการพูด การเขียน เป็นต้น การสำรวจความคิดเห็นจะเป็นประโยชน์ต่อการวางนโยบายต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงนโยบาย หรือการเปลี่ยนแปลงระบบงาน รวมทั้งในการฝึกหัดทำงานด้วย เพราะจะทำให้การดำเนินงานต่าง ๆ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และเป็นไปตามความพอใจของผู้ร่วมงาน^{๑๔}

ฮูร์ล็อก อี. (Hurlock E.) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกด้านความรู้สึกสิ่งหนึ่งสิ่งใด เป็นความรู้สึกเชื่อถือที่ไม่ได้อยู่บนความแน่นอนหรือความจริง แต่ขึ้นอยู่กับจิตใจบุคคลจะแสดงออกโดยมีข้ออ้าง หรือการแสดงเหตุผลสนับสนุนหรือปกป้องความคิดเห็นนั้น ความคิดเห็นบางอย่างเป็นผลของการแปลความหมายของข้อเท็จจริง ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติเฉพาะตัวของแต่ละคน เช่น พื้นความรู้ ประสบการณ์ในการทำงาน สภาพแวดล้อม และมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบที่สำคัญ การแสดงความคิดเห็นอาจจะได้รับการยอมรับ หรือปฏิเสธจากคนอื่น ๆ ก็ได้^{๑๕}

เนนลลี จูม ซี. (Nunally Jum C.) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่า ทั้งความคิดเห็นและทัศนคติเป็นเรื่องของการแสดงออกของแต่ละบุคคลต่อประชาธิปไตยทั่วไป ต่อขนบธรรมเนียมประเพณี และการแสดงออกทางความคิดเห็นในรูปที่เกี่ยวกับตัวเขา และได้กล่าวต่อไปอีกว่า คำว่า ความคิดเห็นนั้น จะใช้ในเรื่องเกี่ยวกับการลงความคิดเห็น (Judgment) และความรู้ (Knowledge) ในขณะที่ทัศนคตินั้นมักใช้กันมากในเรื่องที่เกี่ยวกับ

^{๑๓} อุทัย หิรัญโต , สังคมวิทยาประยุกต์ , (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์ , ๒๕๒๙), หน้า ๘๐-๘๑.

^{๑๔} Fled M.P. Man, **Psychology in the Industrial Environment**, (London : Butterworth and Co., Ltd., 1971), p.3.

^{๑๕} Hurlock E., **Adolescent Development**, (New York : McGraw-Hill Book, 1995), pp. 145-148.

ความรู้สึก (Feeling) และความชอบพอ (Preference) ทำยที่สุดเขาได้สรุปว่า เรามักใช้คำว่า ความคิดเห็นมากกว่าทัศนคติ^{๑๖}

สรุปได้ว่า ความคิดเห็น เป็นการแสดงออกมาซึ่งการตัดสินใจจากการประเมินค่า หรือทัศนะเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะซึ่งในการแสดงออกมานี้จะต้องอาศัยพื้นความรู้ ประสบการณ์ และพฤติกรรมระหว่างบุคคล เป็นเครื่องช่วยในการพิจารณาและประเมินค่า ก่อนที่มีการตัดสินใจแสดง ออก ซึ่งการแสดงออกความคิดเห็นนี้อาจจะเป็นในทางเห็นด้วย หรือไม่ก็ได้ ในบางสภาพการณ์ความคิดเห็นอาจอยู่ในลักษณะเห็นด้วยมากหรือเห็นด้วยน้อย ความคิดเห็นไม่ถาวรและมีการเปลี่ยนแปลงได้โดยง่ายและความคิดเห็นย่อมได้รับอิทธิพลจาก ทัศนคติ

๒.๒ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

๒.๒.๑ ความหมายเกี่ยวกับการบริหาร

จากการตรวจสอบเอกสารปรากฏว่า มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการบริหาร ไว้หลาย ท่าน ดังนี้

ธนจรัส พูนสิทธิ์ ได้อ้างถึงความหมายของการบริหารในความคิดเห็นของ George R. Terry ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานตามลำดับขั้นอัน ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การอำนวยการ (Actuating) และการควบคุม (Controlling) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยอาศัยคนและทรัพยากร อื่น^{๑๗}

ธีรวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การบริหารหรือการจัดการ คือ กระบวนการอย่างหนึ่งภายในองค์การ ซึ่งมี ลำดับการทำงานเป็นขั้นตอน มีกลุ่มบุคคลเป็นกลไกสำคัญในการบริหารงาน มีเงินทุน เครื่องจักร และวัสดุครุภัณฑ์ต่าง ๆ เป็นองค์ประกอบด้วย^{๑๘}

^{๑๖} Nunally Jum C., **Test and Measurements Assessment and Prediction**, (New York : McGraw Hill Book Co., Inc., 1950), p.285.

^{๑๗} ธนจรัส พูนสิทธิ์, **การจัดการองค์การและการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๑), หน้า ๒๐.

^{๑๘} ธีรวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : อักษรปริทรรศน์, ๒๕๓๔), หน้า ๑๒.

พยอม วงศ์สารศรี ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์การ การตระหนักถึง ความสามารถ ความถนัด ความต้องการและความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วย องค์การจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้^{๑๙}

สมคิด บางโม ได้สรุปว่า การบริหารหรือการจัดการ หมายถึง ศิลปะ ในการใช้คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ขององค์การและนอกองค์การ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ^{๒๐}

สมพงษ์ เกษมสิน ได้กล่าวโดยสรุปไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรบริหาร มาประกอบเป็นกระบวนการบริหาร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทำให้มองเห็นลักษณะของการบริหารได้ดังนี้ การบริหารย่อมมีวัตถุประสงค์ การบริหารอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นสำคัญ การบริหารต้องใช้ทรัพยากรการบริหาร เป็นองค์ประกอบพื้นฐาน การบริหารมีลักษณะการดำเนินการที่เป็นกระบวนการ การบริหารเป็นการดำเนินงานร่วมกันของกลุ่มคน การบริหารอาศัยความร่วมมือร่วมใจของบุคคลและของกลุ่มคน และการบริหารมีลักษณะเป็นการร่วมมือดำเนินการอย่างมีเหตุผล^{๒๑}

สมาน รังสียกฤษฎ์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ เงิน วัสดุสิ่งของ และวิธีปฏิบัติงานเป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน^{๒๒}

สัมพันธ์ ภูไพบูลย์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการใช้บุคคลอื่นร่วมกับปัจจัยใน การจัดการ เพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปได้ตามวัตถุประสงค์ และสนองตอบความคาดหวัง และจัดโอกาสให้บุคคลเหล่านั้นมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน^{๒๓}

^{๑๙} พยอม วงศ์สารศรี , องค์การและการจัดการ , (กรุงเทพมหานคร : พรานนกการพิมพ์ , ๒๕๔๒), หน้า ๓๖.

^{๒๐} สมคิด บางโม, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๖๑.

^{๒๑} สมพงษ์ เกษ มสิน, การบริหาร , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไพบูลย์ ส้าราญญูติ , ๒๕๑๔), หน้า ๓.

^{๒๒} สมาน รังสียกฤษฎ์, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗), หน้า ๑.

^{๒๓} สัมพันธ์ ภูไพบูลย์ , องค์การและการจัดการ , พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : พัทธ์กิจอักษร, ๒๕๔๒), หน้า ๑๖.

สิรภพ เหล่าลาภะ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการบริหารไว้ ๒ นัย คือ ๑) คำว่า บริหาร มาจากภาษาบาลีว่า ปริหาร มาจากศัพท์ว่า ปริ แปลว่า รอบ และ หร ชาติในความนำไป ดังนั้น คำว่า บริหาร จึงแปลว่า นำไปโดยรอบ อีกสำนวนหนึ่ง คำว่า บริหาร แปลว่า อ้อมหนี , หลีกหนี, หลบหนี ดังในประโยคภาษาบาลีว่า “ปญฺหํ ปริหริตํ สมตฺโต” แปลว่า ผู้สามารถเพื่อการ อ้อมหนี หลีกหนี หลบซึ่งปัญหา หรือแปลว่า ผู้สามารถบริหารปัญหา และนำปัญหาไปโดยรอบ หรือกำจัดปัญหาให้หมดสิ้นไป ๒) คำว่า บริหาร แปลมาจากภาษาอังกฤษ ว่า Administer และ Administration แปลความหมายคือ การปกครอง ดำเนินการ อำนาจการ จัดการ จัดให้ วาง ส่งเสริม และบำรุง^{๒๔}

สรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรบริหาร มาประกอบเป็นกระบวนการบริหาร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยปัจจัยหลัก คือ เงิน บุคคล วัสดุสิ่งของ และวิธีการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตามเป้าหมาย

๒.๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

จากการตรวจสอบเอกสารปรากฏว่า มีผู้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับการบริหาร ไว้หลายท่าน ดังนี้

เด่น ชะเนติยง ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารไว้ว่า การบริหารมีลักษณะ เป็นทั้งศาสตร์และศิลปะ กล่าวคือ การบริหารจัดเป็นศาสตร์สาขาหนึ่ง ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป เพราะมีองค์ประกอบของความรู้ (Knowledge) มีหลักเกณฑ์ (Principle) และทฤษฎี (Theory) ที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ เป็นศาสตร์ทางสังคมซึ่งอยู่กลุ่มเดียวกับวิชา จิตวิทยา สังคมวิทยา และรัฐศาสตร์ ส่วนในทางปฏิบัตินั้นจะขึ้นอยู่กับความสามารถ ประสบการณ์ และทักษะของผู้บริหารแต่ละคนที่จะนำความรู้ หลักการและทฤษฎีไปปรับหรือ ประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเรื่องศิลปะ ดังนั้น นักบริหารที่ เก่งต้องมีศาสตร์และศิลปะ^{๒๕}

ทองหล่อ เดชไทย ได้กล่าวถึง การบริหารเป็นการจัดการอย่างมีระเบียบแบบแผน เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และทำให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่น บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ด้วยความร่วมมือของกลุ่มบุคคล และยังเสนอว่า “การบริหาร” และ “การจัดการ” นั้นบางครั้งอาจให้แทนกันได้เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่หวังผลขั้นสุดท้ายอย่าง เดียวกัน คือ ความสำเร็จของงาน “การบริหาร” ใช้มากในการบริหารรัฐกิจ ส่วน “การจัดการ”

^{๒๔} สิรภพ เหล่าลาภะ , พุทธศาสตร์การเมือง , (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก , ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๐.

^{๒๕} เด่น ชะเนติยง, การบริหารงานบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๓๓), หน้า ๕๒.

ใช้มากในทางธุรกิจ หรืออาจกล่าวว่า “การบริหาร” มุ่งเน้นที่การกำหนดนโยบายและการวางแผน ส่วน “การจัดการ” เป็นการนำเอานโยบายและแผนไปดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้^{๒๖}

สมคิด บางโม ได้อธิบายองค์ประกอบของการบริหารที่สำคัญ และมีความจำเป็นต่อองค์กร ดังนี้

๑) วัตถุประสงค์ที่แน่นอน กล่าวคือ จะต้องรู้ว่า จะดำเนินการไปทำไม เพื่ออะไร และต้องการอะไรจากการดำเนินการ เช่น ต้องมีวัตถุประสงค์ในการให้บริการ หรือในการผลิต ต้องรู้ว่าผลิตเพื่อใคร ต้องการผลตอบแทนเช่นใด ถ้าหาไม่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์แล้วก็ไม่มีความหมายที่จะบริหารการดำเนินงานต่าง ๆ จะไม่มีผลสำเร็จ เพราะไม่มีเป้าหมายกำหนดไว้แน่นอน

๒) ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ วัตถุประสงค์และเครื่องมือประกอบการทำงาน รวมไปถึงความสามารถในการจัดการ ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ ๔Ms คือ มนุษย์ (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และความสามารถในการจัดการ (Management) หรือ ๖ Ms ที่มีเครื่องจักร (Machine) และตลาด (Market) เพิ่มเข้ามาซึ่งในปัจจุบันมีความจำเป็นมากขึ้น

๓) มีการประสานงานระหว่างกัน หรือเรียกได้ว่ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน กล่าวคือ เป้าหมายและวัตถุประสงค์รวมทั้งทรัพยากรในการบริหารทั้ง ๔Ms หรือ ๖Ms ดังกล่าว จะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันและเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน หรือกล่าวได้ว่าจะต้องมีระบบของการทำงานร่วมกันและที่เกิดขึ้นจริง ๆ ด้วย การนำปัจจัยทั้งหลายเบื้องต้นมาไว้ร่วมกันแล้วไม่เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ไม่เกิดความสัมพันธ์ ระหว่างกัน การบริหารก็จะไม่เกิดขึ้น

๔) ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ในการบริหารงานนั้นสิ่งที่วัดผลสำเร็จของงานว่าบรรลุเป้าหมายของวัตถุประสงค์ขององค์กรก็คือ ประสิทธิภาพ ขององค์กร หมายถึง ความสามารถขององค์กร ในอันที่จะบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรในการใช้ทรัพยากรขององค์กรที่มีอยู่ระยะสั้น โดยเปรียบเทียบกับปัจจัยนำเข้าและค่าใช้จ่ายกับปัจจัยนำออกและรายได้ขององค์กร^{๒๗}

^{๒๖} ทองหล่อ เดชไทย , หน่วยที่ ๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสาธารณสุข , (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๕), หน้า ๕.

^{๒๗} สมคิด บางโม, การบริหาร, หน้า ๖๒-๖๓.

สมยศ นาวิการ ได้ให้ความหมายของการบริหารเชิงกลยุทธ์ หมายถึง การตัดสินใจและการบริหารที่มีผลกระทบต่อผลการดำเนินงานระยะยาว ขององค์การประกอบด้วย การกำหนดกลยุทธ์ และการควบคุมกลยุทธ์ จะมุ่งตรวจสอบ ประเมินโอกาสและอุปสรรคภายใน สภาพแวดล้อมภายนอก และมุ่งตรวจสอบประเมินจุดอ่อนและจุดแข็ง อุปสรรคภายใน สภาพแวดล้อมภายในบริษัท^{๒๘}

สมยศ นาวิการ ได้กล่าวถึงแนวคิดการบริหารไว้ว่า การบริหารงานไม่ว่าจะเป็น รูปแบบผู้นำโครงสร้างระบบราชการและหน้าที่ของผู้บริหารในองค์การแห่งหนึ่งสามารถนำมาประยุกต์ไปใช้กับองค์การ เรียกว่า วิธีที่ดีที่สุด (one best way) อย่างไรก็ตามผู้บริหารในแต่ละองค์การจะเผชิญกับสถานการณ์เฉพาะที่มีเอกลักษณ์ของตัวเอง ไม่มีหลักสากลใดที่สามารถใช้ได้กับทุกปัญหาผู้บริหารต้องศึกษาการบริหาร โดยมีประสบการณ์จากกรณีศึกษา (Case study) จำนวนมาก และวิเคราะห์ว่าวิธีการใดที่สามารถใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ^{๒๙}

สุพิน เกษาคุปต์ ได้กล่าวถึง การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participation Management) เป็นแนวทางการบริหาร ที่เปิดโอกาสให้พนักงานเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การวางแผน และการตัดสินใจในงานต่าง ๆ ที่เขามีส่วนรับผิดชอบอยู่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์การทำให้พนักงานเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีส่วนได้ส่วนเสียกับการดำเนินงานต่าง ๆ ขององค์การใด ที่ใช้นโยบายการบริหารแบบนี้เป็นการแสดงให้พนักงานได้รู้ว่าฝ่ายบริหารเห็นความสำคัญของพนักงาน ที่มีต่อความสำเร็จขององค์การ ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดี มีความภูมิใจ และรับผิดชอบต่องานอย่างเต็มที่ซึ่งเป็นการจูงใจในการทำงานที่ดีวิธีหนึ่ง^{๓๐}

เสนาะ ดิยาวี ได้กล่าวถึงหลักสำคัญของการบริหาร ๕ ลักษณะ คือ^{๓๑}

(๑) การบริหารเป็นการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน หมายความว่า การบริหารเป็นกระบวนการทางสังคม คือ อาศัยกลุ่มคนที่รวมกันทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การ ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบต่อ ให้สำเร็จโดยอาศัยความร่วมมือของบุคคลอื่น มิฉะนั้นจะทำงานไม่สำเร็จ สาระสำคัญของการบริหารในข้อนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ คือ มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ดี มีความเป็นผู้นำและสามารถทำงานเป็น

^{๒๘} สมยศ นาวิการ , การบริหารเชิงกลยุทธ์ , (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , ๒๕๓๙), หน้า ๑๒.

^{๒๙} สมยศ นาวิการ , การบริหารตามสถานการณ์ , (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ , ๒๕๔๕), หน้า ๔๙.

^{๓๐} สุพิน เกษาคุปต์ , การจัดการปฏิบัติงาน , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , ๒๕๔๔), หน้า ๙๒-๙๓.

^{๓๑} เสนาะ ดิยาวี, หลักการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , ๒๕๔๔), หน้า ๑-๒.

ทีมได้ มีความสามารถในการปรับ เปลี่ยนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้หากมีการเปลี่ยนแปลงใน สถานการณ์ และมีความสามารถทำให้งานบรรลุเป้าหมายได้

(๒) การบริหารทำให้งานบรรลุเป้าหมายขององค์กร เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ ขององค์กรต้องอาศัยความร่วมมือกันของคนทุกคนจึงจะทำให้สำเร็จลงได้ เป้าหมายเป็นสิ่งที่ ทำให้ผู้บริหารจะต้องทำให้บรรลุได้นั้นจะต้องมีลักษณะสำคัญ ๓ ประการ คือ เป้าหมายต้องสูง แล้วสามารถทำให้สำเร็จ เป้าหมายสูงเกินไปก็ทำให้สำเร็จไม่ได้ เป้าหมายต่ำไปก็ไม่ท้าทายไม่มี คุณค่า ประการที่สอง การจะไปถึงเป้าหมายจะต้องมีระบบงานที่ดีมีแผนงานที่มีประสิทธิภาพ ประการสุดท้าย จะต้องระบุเวลาที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายนั้น

(๓) การบริหารเป็นการสมดุลระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ คำว่า ประสิทธิผล หมายความว่า ทำงานบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนด ส่วนคำว่า ประสิทธิภาพ หมายความว่า ทำงานโดยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด หรือเสียค่าใช้จ่ายต่ำสุด การทำงานให้ สำเร็จอย่างเดียวไม่พอแต่จะต้องคำนึงถึงค่าใช้จ่ายที่ประหยัดอีกด้วย การทำให้ได้ทั้งสองอย่าง คือ งานบรรลุผลตามที่ต้องการและการใช้ทรัพยากรต่ำสุดจึงเป็นความสมดุลระหว่างประสิทธิผล และประสิทธิภาพ

(๔) การบริหารเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นที่รู้ กันโดยทั่วไปว่าเราอาศัยในโลกที่มีทรัพยากรจำกัดการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ จึงต้องตระหนัก ๒ ข้อใหญ่ ๆ คือ เมื่อใช้ทรัพยากรใดไปแล้วทรัพยากรนั้นจะหมดสิ้นไปไม่สามารถกลับคืนมาใหม่ ได้ และจะต้องเลือกใช้ทรัพยากรให้เหมาะสมอย่าให้เกิดสิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ ดังนั้นการ บริหารกับเศรษฐศาสตร์จึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด เศรษฐศาสตร์เป็นการศึกษาถึงการ กระจายการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดอย่างไร ส่วนผู้บริหารในองค์กรจะต้องผลิตสินค้าและ บริหารให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

(๕) การบริหารจะต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้บริหารที่ประสบ ความสำเร็จจะต้องสามารถคาดคะเนเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้อง และสามารถปรับตัวเอง ให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงนั้น

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารนั้น จะครอบคลุมถึงหน้าที่ในการบริหาร อันประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการหรือการมอบหมายงาน การประสานงาน การรายงาน และการงบประมาณ นอกจากนี้องค์ประกอบที่สำคัญของการ บริหาร จะประกอบด้วย วัตถุประสงค์ที่แน่นอน ทรัพยากรในการบริหาร มีความประสานระหว่าง กัน และ ประสิทธิภาพ ประ สิทธิผลในการบริหารงาน ซึ่งแนวคิดเหล่านี้จะครอบคลุมไปถึง การบริหารแบบมีส่วนร่วม และการบริหารเชิงกลยุทธ์

๒.๒.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

พระพุทธเจ้าทรงเปลี่ยนแนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์และจุดมุ่งหมายของมนุษย์จากแนวเดิม ซึ่งเป็นความคิดตามหลักศาสนาพราหมณ์และลัทธิ อื่น ๆ พระพุทธองค์ทรงสอนว่าการยึดมั่นในตัวตน (อัตตา) ทำให้เกิดความทุกข์ขึ้นในสังคัม ทำให้คนเราคิดถึงตัวเองมากกว่าสังคัม ส่วนการละตัวตน จะทำให้คนเรามีความสำนึกต่อสังคัมได้มากขึ้น การละตัวตนจะต้องอาศัยการจัดระบบสังคัมเสียใหม่ แต่การเสนอให้เปลี่ยนแปลงสังคัมย่อมดี ดุขที่ผู้ปกครองซึ่งรักษาอำนาจของตนเนื่องจากตนมีฐานะที่ดีอยู่แล้ว ดังนั้นจึงได้เสนอหลักการบริหารทางพระพุทธศาสนา ที่ถือว่าเป็นต้นแบบของการบริหารที่มาตั้งแต่สมัยพุทธกาล^{๓๒} ดังนี้

๑) ในการบัญญัติพระวินัย มีการบัญญัติพระวินัยเพื่อใช้ปกครองสงฆ์ หรือใช้เป็นหลักปฏิบัติของพระภิกษุ แต่พระวินัยนั้นเป็นพุทธบัญญัติทั้งหมด หากใช้สงฆ์หรือผู้แทนสงฆ์เป็นผู้บัญญัติ อย่างที่รัฐสภาเป็นผู้บัญญัติกฎหมายในระบบประชาธิปไตยไม่ จุดประสงค์ในการบัญญัติพระวินัยก็เพื่อให้สงฆ์อยู่ร่วมกันด้วยดี พ้นจากมลทินและกิเลสต่าง ๆ ทำให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใสและเป็นเครื่องส่งเสริมการปฏิบัติธรรม ดังข้อความว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลาย อาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ เพื่อความดีแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อข่มผู้เก้อยาก ๑ เพื่ออยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ๑ เพื่อป้องกันอาสวะอันจักบังเกิดในปัจจุบัน ๑ เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต ๑ เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ๑ เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ๑ เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสังฆธรรม ๑ เพื่อถือตามพระวินัย ๑”^{๓๓}

๒) ในด้านการบริหารพระวินัย ในสมัย เมื่อยังมีพระสาวกไม่มากนัก พระพุทธองค์ทรงบริหารพระศาสนาด้วยพระองค์เอง โดยมีพระสาวกที่สำคัญ เช่น พระสารีบุตร และพระมหาโมคคัลลานะ ช่วยแบ่งเบาภาระบ้างตามความจำเป็น ต่อมาเมื่อมีพระสาวกเพิ่มขึ้น และมีผู้ขอเข้าอุปสมบทในพุทธศาสนามากขึ้น ก็ได้ทรงอนุญาตให้พระสาวกให้อุปสมบทแก่ผู้เข้ามาขอบวชได้ โดยให้ผู้ขอบวชเปล่งวาจาถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ครั้นต่อมาเมื่อภิกษุเพิ่มขึ้นอีก ทรงมอบความเป็นใหญ่ให้แก่สงฆ์ในการทำกิจกรรมทั้งปวงของพุทธศาสนา เช่น การให้บรรพชาอุปสมบท การกรานกฐิน การกำหนดเขตสีมา การระงับอธิการณ เป็นต้น ซึ่งเท่ากับมอบให้สงฆ์เป็นผู้บริหารงานพระศาสนาตามระเบียบที่ได้ทรงกำหนดไว้นั่นเอง ส่วนการบริหารคณะสงฆ์ในรูปองค์กร เช่น มหาเถรสมาคมนั้นไม่บัญญัติในพระวินัย แต่ก็ไม่ได้ขัดพระวินัยเป็นต้น

^{๓๒} ปรีชา ช่างขวัญยืน , ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก , พิมพ์ครั้งที่ ๒ , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๔๒-๔๓.

^{๓๓} อง.ทูก.(ไทย) ๒๐/๔๓๖/๑๑๐.

๓) ด้านอิทธิฤทธิ์ของสงฆ์ สถาบัน ตูลาการทางพระพุทธศาสนามีลักษณะบางอย่างคล้ายกับสถาบันตูลาการทางอาณาจักร มีกฎหรือระเบียบที่สังคมวางไว้เป็นบรรทัดฐานแห่งการกระทำของบุคคลในสังคม ป้องกันไม่ให้มีการกระทำหรือความประพฤติที่เป็นปฏิปักษ์ต่อความสงบสุขของสังคม ฝ่ายอาณาจักรมีกฎหมายเป็นหลักในการปกครอง ส่วนฝ่ายพุทธจักรมีวินัยเป็นหลัก ทั้งฝ่ายอาณาจักร และพุทธจักรมีกระบวนการพิจารณาคดีหรืออิทธิฤทธิ์ และมีวิธีลงโทษตามโทษานุโทษ แต่ลักษณะการลงโทษตามพระวินัยกับโทษของกฎหมายบ้านเมืองมีข้อแตกต่างกันมาก ความผิดที่ร้ายแรงบางอย่างของบรรพชิต เช่น ความผิดทางเพศ สำหรับฝ่ายอาณาจักรอาจไม่ถือว่าเป็นผิด เป็นต้น

และจากการตรวจสอบเอกสารปรากฏว่า มีผู้ให้ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร ไว้หลายท่าน ดังนี้

ดิถน ปรัชญพฤทธิ ได้เสนอภารกิจสำคัญในการบริหารไว้ ๗ ประการ คือ

๑) การวางแผน หมายถึง การกำหนด โครงการอย่างกว้าง ๆ ว่ามีอะไรบ้างที่จะต้องลงมือปฏิบัติตามลำดับ วางแนววิธีปฏิบัติพร้อมด้วยวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงานนั้น ก่อนลงมือปฏิบัติการ

๒) การจัดองค์การ หมายถึง การจัดรูปโครงสร้างหรือเค้าโครงของการบริหาร โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่าง ๆ ของหน่วยงานให้ชัดเจน พร้อมด้วยกำหนดลักษณะ และวิธีการติดต่อสัมพันธ์ตามลำดับชั้นแห่งอำนาจหน้าที่สูงต่ำลดหลั่นลงไป

๓) การจัดคนเข้าทำงาน หมายถึง การบริหารงานเกี่ยวกับตัวบุคคลของหน่วยงาน การบริหารบุคคลดังกล่าว รวมถึงแต่การแสวงหาคนทำงานมาบรรจุ การแต่งตั้ง การฝึกอบรม และการพัฒนาบุคคล การบำรุงขวัญ การเลื่อนขั้น ลดขั้น ตลอดจนการพิจารณาให้พ้นจากงาน และการบำรุงรักษาสุขภาพของการทำงานให้ดี และมีประสิทธิภาพให้คงอยู่ต่อไป

๔) การสั่งการ หมายถึง การอำนวยการหรือการวินิจฉัยสั่งการ หลังจากการได้วิเคราะห์และพิจารณาโดยรอบคอบ รวมทั้งการติดตามดูแลให้มีการปฏิบัติตามคำสั่งนั้น ๆ

๕) การประสานงาน หมายถึง การประสานงานหรือติดต่อ สัมพันธ์กับหน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่าง ๆ ในองค์การ เพื่อก่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ไม่มีการทำงานที่ซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกัน สามารถทำงานประสานความกลมกลืนกัน เพื่อวัตถุประสงค์หลักขององค์การ

๖) การรายงาน หมายถึง การเสนอรายงานไปยังผู้บังคับบัญชาหรือยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งบนและล่าง เพื่อทราบความก้าวหน้าของงานทุกระยะสะดวกแก่การประสานงานอื่น จะเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีร่วมกัน ตลอดจนเป็นการบำรุงขวัญไปในตัวด้วย

๗) การงบประมาณ หมายถึง การจัดสรรทรัพยากร หรือการทำงานงบประมาณการเงินวางแผนหรือโครงการในการจ่ายเงิน การบัญชีและการควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงินโดยรอบคอบและรัดกุม^{๓๔}

พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล กล่าวถึง กระบวนการการบริหารควรประกอบด้วย ๑๐^{๓๕} ประการ คือ

๑) การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดงานหรือวิธีการปฏิบัติงานไว้เป็นการล่วงหน้า โดยเกี่ยวกับการคาดการณ์ (Forecasting) การกำหนดวัตถุประสงค์ (Set Objective) การพัฒนากลยุทธ์ (Develop strategies) ในการวางแผน ซึ่งต้องคำนึงถึงนโยบาย (Policy) เพื่อให้แผนงานที่กำหนดขึ้นไว้มีความสอดคล้องต้องกันในการดำเนินงาน

๒) การจัดการ (Organizing) หมายถึง การพัฒนาระบบการทำงานเพื่อให้งานต่าง ๆ สามารถดำเนินไปโดยมีการประสานงานกันอย่างดี

๓) การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) หมายถึง การจัดหาบุคคลเข้าปฏิบัติงานให้เหมาะสมตามตำแหน่งหน้าที่ที่รับผิดชอบ

๔) การตัดสินใจ (Decision) หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการที่จะตัดสินใจ แยกแยะและวิเคราะห์ออกมาให้ได้ว่าในการทำงานจะต้องมีการตัดสินใจในเรื่องใดบ้าง

๕) การสั่งการ (Directing) หมายถึง การศึกษาวิธีการวินิจฉัยสั่งการ รวมทั้งการควบคุมงานและนิเทศงาน ตลอดจนจรรยาบรรณในการบริหารงานที่จะทำให้การทำงานประจำวันของเจ้าหน้าที่ทุกคนเป็นไปด้วยดี

๖) การควบคุม (Controlling) หมายถึง การร่วมมือประสานงาน เพื่อดำเนินการเป็นไปด้วยดี และราบรื่น ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการที่จะทำการประสานงานดีขึ้น และดำเนินการแก้ไขเมื่อเกิดปัญหาขึ้น

๗) การร่วมมือประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การประสานงานให้ผู้ปฏิบัติงานทุกฝ่ายมีความเข้าใจในงาน เข้ามาทำงานกันอย่างพร้อมเพรียงกัน ข้อตกลงที่สำคัญยิ่งของการประสานงาน คือ ความร่วมมือ ซึ่งเป็นเรื่องของ “จิตใจ”

๘) การสื่อข้อความ (Communicating) หมายถึง การผ่านข่าวสารข้อมูลและความเข้าใจ เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือบุคคลอื่นเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่ต้องการ

๙) การรายงานผล (Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงานให้แก่ ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินงาน ตลอดจน

^{๓๔} ดิณ ปรัชญพฤทธิ์ หลักการจัดการ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๒๔-๒๖.

^{๓๕} พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล , องค์การและการจัดการ , (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๒), หน้า ๖๔-๗๒.

การประชาสัมพันธ์ (Public Relation) แจงให้ประชาชนทราบ ซึ่งโดยทั่วไปการรายงาน จะหมายถึง วิธีการของสถาบันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูลแก่ผู้สนใจมาติดต่อ สอบถามผู้บังคับบัญชา/ผู้ร่วมงาน ความสำคัญของการรายงานนั้นจะต้องตั้งอยู่บนรากฐาน ของความเป็นจริง

๑๐) การงบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การงบประมาณ โดยศึกษาให้ทราบถึง ระบบและกรรมวิธีในการบริหารเกี่ยวกับงบประมาณ และการเงินตลอดจนการใช้งบประมาณใน การควบคุมงาน

วิโรจน์ สารรัตนะ ได้กล่าวถึงกระบวนการบริหาร ครอบคลุมด้วย ๔ ประการ^{๓๖} คือ

๑) การวางแผน หมายถึง หน้าที่ทางการบริหารในการกำหนดจุดหมายและการ ตัดสินใจ เลือกวิธีการที่ดีที่สุดที่จะให้บรรลุจุดหมายนั้น

๒) การจัดองค์การ หมายถึง กำหนดอำนาจหน้าที่และตำแหน่งต่าง ๆ อย่างชัดเจน

๓) การนำ หมายถึง ความพยายามทำให้มีอิทธิพลต่อผู้อื่น เพื่อให้การปฏิบัติงาน บรรลุจุดหมายขององค์การ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

๔) การควบคุม หมายถึง การมุ่งเน้นที่จะก่อให้เกิดความมั่นใจว่าสมาชิกในองค์การ ได้ประพฤติปฏิบัติในทิศทางที่จะทำให้บรรลุผลตามมาตรฐานหรือจุดหมาย มุ่งเน้นให้เกิด พฤติกรรมที่พึงประสงค์และลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลง

คิวเล็ค แอล. แอน แอวิต เจ (Gulick L. and Urwick J.) ได้กล่าวว่า กระบวนการบริหารนั้นต้องประกอบด้วย ขั้นตอนที่สำคัญ หรือที่เรียกกันย่อ ๆ ว่า “POSDCoRB Model”^{๓๗} ซึ่งอธิบายตามความหมายได้ดังนี้

(๑) การวางแผน (P=Planning) หมายถึง การจัดวางโครงการและแผนปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้าว่าจะต้องทำอะไรบ้างและทำอย่างไร

(๒) การจัดการองค์การ (O=Organizing) หมายถึง การจัดหน่วยงาน กำหนด โครงสร้างของหน่วยงาน การจัดสายงานตำแหน่งต่าง ๆ กำหนดอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจน

(๓) การจัดหาบุคคล (S=Staffing) หมายถึง การจัดหาบุคคล เป็นการบริหารงาน ทางด้านบุคคล อันได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การพัฒนาบุคลากร การสร้างบรรยากาศ การทำงานที่ดี การประเมินผลการทำงาน และการให้พ้นจากงาน

^{๓๖} วิโรจน์ สารรัตนะ , การบริหาร หลักการ ทฤษฎี และประเด็นทางการศึกษา , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑.

^{๓๗} Gulick L. and Urwick J., **Papers on the Science of Administration**, (New York : Institute of Public Administration, 1973), pp.18-19.

(๔) การอำนวย (D=Directing) หมายถึง การตัดสินใจ การวินิจฉัยสั่งการหน่วยงานให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

(๕) การประสานงาน (Co=Coordinating) หมายถึง การประสานงานกิจการด้านต่าง ๆ ของหน่วยงานให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

(๖) การรายงาน (R=Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงานให้แก่ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินงานว่าก้าวหน้าเพียงใด

(๗) การงบประมาณ (B=Budgeting) หมายถึง การงบประมาณ การจัดทำงบประมาณบัญชีการใช้จ่ายเงิน การควบคุมและการตรวจสอบด้านการเงิน

เฮนรี ฟาโยล (Henri Fayol) ได้สรุปสาระสำคัญของหลักการบริหาร ไว้ดังนี้

๑) หน้าที่ทางการบริหาร (Management function) ซึ่งประกอบด้วยหน้าที่ทางการบริหาร ๕ ประการ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) และการควบคุม (Controlling)

๒) ผู้บริหารจะต้องมีลักษณะพร้อมด้วยความสามารถทางร่างกายจิตใจ ไหวพริบ การศึกษาหาความรู้ เทคนิคการทำงานและประสบการณ์ต่าง ๆ

๓) หลักการบริหาร ซึ่งมีหลักทั่วไปที่ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้บริหาร ^{๑๔} ข้อ ^{๑๕} คือ

(๑) หลักการเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ (Authority and responsibility)

(๒) หลักของการมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว (Unity of command)

(๓) หลักการมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน (Unity of direction)

(๔) หลักการธำรงไว้ซึ่งสายงาน (Scalar of chain)

(๕) หลักการแบ่งงานกันทำ (Division of work, or specialization)

(๖) หลักเกี่ยวกับระเบียบวินัย (Discipline)

(๗) หลักของการถือประโยชน์ส่วนบุคคลรองจากประโยชน์ส่วนรวม (Subordination of individual to general interest)

(๘) หลักของการให้ผลประโยชน์ตอบแทน (Remuneration)

(๙) หลักของการรวมอำนาจไว้ส่วนกลาง (Centralization)

(๑๐) หลักของการมีระเบียบเรียบร้อย (Order)

(๑๑) หลักของความเสมอภาค (Equity)

^{๑๔} Henri Fayol, **Industrial and General Administration**, (New York : Mc-Graw Hill, 1930), pp. 17-18.

(๑๒) หลักของการมีเสถียรภาพของการว่าจ้างทำงาน (Stability of tenure)

(๑๓) หลักของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Initiative)

(๑๔) หลักของความสามัคคี (Esprit de corps)

วิลเลียม เออาชิ (William Ouchi) ได้กล่าวทฤษฎีของการบริหาร คือ ทฤษฎี Z โดยหลังจากการศึกษาการบริหารของธุรกิจญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา และได้ทำการประสมประสานกัน โดยมีแนวคิดด้านการบริหาร^{๓๙} ดังนี้

- ๑) การจ้างงานระยะยาว
- ๒) การตัดสินใจเป็นเอกฉันท์
- ๓) ความรับผิดชอบเฉพาะบุคคล
- ๔) การประเมินผลและการเลื่อนตำแหน่งแบบค่อยเป็นค่อยไป
- ๕) การควบคุมในตัวเองไม่เป็นทางการโดยมีการวัดผลอย่างชัดเจนและเป็นทางการ
- ๖) เส้นทางอาชีพแบบเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในระดับปานกลาง
- ๗) มีความเกี่ยวข้องในลักษณะครอบครัว

สรุปได้ว่า ทฤษฎีเกี่ยวกับ การบริหารนั้น ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารบุคคล การสั่งการ การประสานงาน การรายงานผล และการงบประมาณที่ผู้บริหารทุก ๆ องค์การจะต้องมีเพื่อให้การทำงานนั้นเกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของการทำงาน

๒.๓ หลักธรรมสำหรับการบริหาร

การบริหารจะมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด ส่วนหนึ่งนั้นก็ขึ้นอยู่กับคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารในการบริหารองค์การเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากที่สุด ดังนั้น มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมสำหรับการบริหารองค์การไว้ ดังนี้

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึง นักบริหารแบบธรรมาธิปไตย ควรยึดหลักธรรมในการบริหารที่เรียกว่า พละ ๔ ประการ^{๔๐} คือ

- ๑) ปัญญาพละ   กำลังความรู้หรือความฉลาด
- ๒) วิริยพละ   กำลังแห่งความเพียร
- ๓) อนวัชชพละ   กำลังการงานที่ไม่มีโทษหรือความสุจริต
- ๔) สังคหพละ   กำลังการสงเคราะห์ หรือมนุษย์สัมพันธ์

^{๓๙} William Ouchi, **Organization and Management** , (Eaglewood Cliffs : Prentice Hill, 1971), p.283.

^{๔๐} อง. นวก. (ไทย) ๒๓/๕/๗๙๒.

พลหรือกำลังแห่งคุณธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ ช่วยทำให้นักบริหารปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ นักบริหารจะสามารถวางแผน จัดองค์การ แต่งตั้งบุคลากร อำนวยการ และควบคุมได้ดีต้องมีความฉลาด ขยัน สุจริต และมนุษยสัมพันธ์ ยิ่งเขามีคุณธรรมทั้ง ๔ ข้อนี้เพิ่มมากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเท่านั้น ตรงกันข้ามถ้าใครคนใดขาดคุณธรรมทั้ง ๔ ประการ แม้เพียงบางข้อ เขาก็เป็นนักบริหารที่ดีไม่ได้^{๔๑}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง คุณธรรมที่นักบริหารพึงมี คือ อปทานิยธรรม ^{๔๒} ของกษัตริย์วัชชี หรือ วัชชีอปรทานิยธรรม ๗ ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว สำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง

๑) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์

๒) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ ข้อนี้แปลอีกอย่างหนึ่งว่า : พร้อมเพรียงกันลุกขึ้นป้องกันบ้านเมือง พร้อมเพรียงกันทำกิจทั้งหลาย

๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ (ตามหลักการเดิม) ถือปฏิบัติมั่นตามวัชชีธรรม (หลักการ) ตามที่วางไว้เดิม

๔) ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชี เคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง

๕) บรรดากุลสตรีกุลกุมารีทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูกข่มเหง หรือจูดคร่าขืนใจ

๖) เคารพสักการะบูชาเจดีย์ (ปูชนียสถานและปูชนียวัตถุ ตลอดจนถึงอนุสาวรีย์ต่าง ๆ) ของวัชชี (ประจำชาติ) ทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอก ไม่ปล่อยให้ธรรมิกพลีที่เคยให้เคยทำแก่เจดีย์เหล่านั้นเสื่อมทรามไป

๗) จัดให้ความอารักขา ค้ำครอง ป้องกัน อันชอบธรรม แก่พระอรหันต์ทั้งหลาย (ในที่นี้กินความกว้าง หมายถึงบรรพชิตผู้ดำรงธรรมเป็นหลักใจของประชาชนที่ ทั่วไป) ตั้งใจว่าขอพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังมีได้มา พึงมาสู่แคว้นแคว้น ที่มาแล้วพึงอยู่ในแคว้นแคว้นโดยผาสุก

อปทานิยธรรม ๗ ประการนี้ พระพุทธเจ้าตรัสแสดงแก่เจ้าวัชชีทั้งหลายผู้ปกครองรัฐโดยระบอบสามัคคธรรม ซึ่งรัฐคู่อริยอมรับว่า เมื่อชาววัชชียังปฏิบัติตาม หลักธรรมนี้ จะเอาชนะด้วยการรบไม่ได้ นอกจากจะใช้การเกลี้ยกล่อมหรือแยกให้แตกสามัคคี^{๔๓}

^{๔๑} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตฺโต), พุทธวิธีบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๔๔-๔๕.

^{๔๒} อง.สตตก. (ไทย) ๒๓/๑๐/๑๘.

^{๔๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๑๑-๒๑๒.

นิตย สัมมาพันธ์ ได้การถึงคุณธรรมสำหรับผู้บริหารไว้ว่า นักบริหารทุกประเภท ตั้งแต่ระดับนานาชาติ ระดับชาติ ระดับท้องถิ่น ระดับองค์กร หน่วยงาน ครอบครัว ตลอดจนจนถึงตนเอง ควรจะมีวินัยและควรก่อให้เกิดวินัยในหมู่คณะที่ตนรับผิดชอบในฐานะผู้นำด้วย ในทางพระพุทธศาสนาวินัยสำหรับฆราวาสก็คือ ศีล ๕ ซึ่งการที่จะรักษาศีลให้ได้ผลดี ควรจะต้องมีเบญจธรรมประกอบด้วย ผู้บริหารที่ดีควรจะต้องมีวินัยดังกล่าว เพื่อที่จะนำหมู่คณะไปสู่การพัฒนาในระยะยาว ในการปฏิบัตินักบริหารนอกจากจะต้องรักษาศีล ๕ ให้บริสุทธิ์แล้วจะต้องมีธรรมอื่น ๆ ประกอบอีก เช่น ความยุติธรรม ซึ่งหมายถึงความเที่ยงตรง ไม่ผิดหรือบิดเบือนไปจากความจริง นักบริหารจะต้องประพฤติปฏิบัติให้ตรงตามนิยมของสังคมอยู่เสมอ โดยไม่มีอคติเข้ามาประกอบการตัดสินใจเป็นอันขาด ซึ่งอคตินั้นได้แก่ความลำเอียงมี ๔ ประการ^{๔๔} คือ

- ๑) ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะรัก
- ๒) โมหาคติ ลำเอียงเพราะชัง
- ๓) โทสาคติ ลำเอียงเพราะเขลา
- ๔) ภยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว

และนอกจากนี้นักบริหารจะต้องมีธรรมประจำใจอีกประการหนึ่ง คือ ขันติ ความอดทน นักบริหารจะต้องมีความอดทนต่อสภาวะการณ์ต่าง ๆ ๓ ประการ คือ

- ๑) อดทนต่อความลำบาก
- ๒) อดทนต่อความตรากตรำ
- ๓) อดทนต่อความเจ็บใจ

ธรรมข้อนี้ทำให้เกิดความงามทางจรรยา ทำให้ไม่มีพฤติกรรมอันทุจริตทั้งหลาย ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ เพราะสามารถอดทนต่อ โลภะ โทสะ โมหะ ได้เป็นอย่างดี^{๔๕}

มณฑนา อินทสุमित ได้กล่าวถึง คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร ว่าเป็นหลักสำคัญในการประพฤติ ปฏิบัติตนของผู้บริหาร นอกจากจะใช้กับผู้บังคับบัญชาแล้ว ยังต้องมีการติดต่อประสานงานกับบุคคลหลายฝ่าย เช่น ชุมชน สังคม หรือผู้บังคับบัญชาในองค์กรอื่น เป็นต้น จึงสามารถรวบรวมเกี่ยวกับคุณธรรมของผู้บริหารพืงนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานของหน่วยงาน ดังนี้

๑) คุณธรรมในการดำรงตน เป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญและจำเป็นสำหรับผู้บริหาร เพื่อให้ผู้บริหารมีคุณสมบัติเป็นสัปบุรุษชน มีคุณธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นมนุษย์ หมวดธรรมที่จำเป็น เช่น สุจริต ๓ พรหมวิหาร ๔ สัปบุรุษธรรม ๗ นาถกรณธรรม ๑๐ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีคุณธรรมอื่นๆ ที่ช่วยส่งเสริมความเป็นคนดี คุณธรรมเหล่านี้นับเป็นคุณธรรมที่ควรค่าแห่งการ

^{๔๔} ที่.ปา.(ไทย) ๑๑/๑๗๖/๑๖๙.

^{๔๕} นิตย สัมมาพันธ์ , การบริหารเชิงพุทธ , (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์ , ๒๕๒๙), หน้า ๔๔-๕๓.

ดำรงตนของผู้บริหารเป็นอย่างยิ่ง ถ้าผู้บริหารมีคุณธรรมแห่งการดำรงตนแล้ว ย่อมจะส่งเสริมให้ตัวผู้บริหารเอง เป็นที่เคารพ ศรัทธา น่านับถือ ในความเป็นคนคนดีของผู้บริหารต่อเพื่อนร่วมงาน และคนทั่วไปเป็นอย่างยิ่ง

๒) คุณธรรมต่อเพื่อนร่วมงาน เป็นคุณธรรมเพื่อความดีงามแห่งสังคม และช่วยส่งเสริมชีวิตที่ดีร่วมกันระหว่างผู้บริหารกับเพื่อนร่วมงาน ถือว่าเป็นการครองใจคน ผู้บริหารจึงควรมีคุณธรรมเหล่านี้ คือ ธรรมคุ้มครองโลก ๒ ธรรมมีอุปการะมาก ๒ ฆราวาสธรรม ๔ สังคหวัตถุ ๔ พรหมวิหาร ๔ มิตรแท้ ๔ ทิศ ๖ คุณเหล่านี้นับเป็นคุณธรรมที่ผู้บริหารควรใช้ในการปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมงานให้เกิดความสามัคคี กลมเกลียว รักใคร่ ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันแก้ปัญหา พัฒนาการทำงานของหน่วยงานให้เจริญก้าวหน้า

๓) คุณธรรมในการปฏิบัติ งาน จะเป็นคุณธรรมที่มีประโยชน์ต่อการทำงาน การปกครองโดยช่วยจัดและคุ้มครองชีวิตที่ดีร่วมกัน ผู้บริหารควรมีคุณธรรมตามหมวดธรรมต่อไปนี้ คือ อธิปไตย ๓ สังคหวัตถุ ๔ อคติ ๔ พรหมวิหาร ๔ พละ ๔ อปริหาญธรรม ๗ ราชธรรม ๑๐ คุณธรรมเหล่านี้ จะช่วยส่งเสริมการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา ให้บรรลุผลสำเร็จได้อย่างดียิ่ง

คุณธรรมของผู้บริหารทั้ง ๓ ประการ คือ คุณธรรมในการครองตน คุณธรรมในการครองคน และ คุณธรรมในการครองงาน มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารงานในองค์การ เพราะองค์การจะดีเยี่ยมไม่ได้ ถ้าหากว่าผู้บริหารแย่ และองค์การจะแย่ไม่ได้ ถ้าผู้บริหารเยี่ยมนั้นเป็นการแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารที่มีคุณธรรม มีความรู้ความสามารถ หรือผู้บริหารที่ดีจะต้องบริหารองค์การได้ดีตามไปด้วย^{๔๖}

สิรภพ เหล่าลาภะ ได้กล่าวว่า พระพุทธศาสนาได้กำหนดหลักคุณธรรมของการบริหารไว้ในปธานสูตร เรียกว่า “สัมมปธาน”^{๔๗} คือ ความเพียรที่ถูกต้องที่ควรตั้งไว้ในเบื้องหน้าในกิจการทั้งปวง ๔ หลักใหญ่ คือ

๑) สวรรปธาน : หลักการป้องกัน คือ การสำรวม ระมัดระวัง ปิดกั้น ขวางกั้น กีดกัน ปิดป้อง ห้ามไม่ให้ความชั่ว ความเสื่อมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น

๒) ปหานปธาน : หลักการปราบปราม คือ การลด ละ เลิก กำจัด ฆ่าให้ตาย ประหาร ทำให้หมดไป หลีกไปให้พ้น ซึ่งปัญหา ความชั่ว ความเสื่อมที่ล่วงละเมิดเกิดขึ้นแล้ว

๓) ภาวนापธาน : หลักการพัฒนา คือ การทำให้มี ทำให้เกิด ความดีใดที่ยังไม่มี ทำให้มี ความดีใดที่ยังไม่เป็น ทำให้เป็น ความดีใดที่ยังไม่เกิด ทำให้เกิด

^{๔๖} มัชฌิมา นิกาย, อินทสุตต, คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร : พุทธธรรมเพื่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ทางการศึกษา, (เลข : สถาบันราชภัฏเลย, ม.ป.ป.), หน้า ๒๖.

^{๔๗} อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๖๙/๙๖.

๔) อนุรักษ์นาปธาน : หลักการอนุรักษ์ คือ การตามดูแลรักษา การทำนุบำรุง การส่งเสริมและสนับสนุน ซึ่งความดี สิ่งที่ดีที่ เกิด ที่มี ที่เป็นแล้ว ให้เจริญรุ่งเรือง เติบโต ก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น

คุณธรรมการบริหารนี้ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ต้องสมดุลกัน จะยิ่งหรือหย่อนกว่ากันไม่ได้ เพราะหากการบริหารเชิงรับมากประเทศชาติย่อมไม่เจริญรุ่งเรือง ไม่ก้าวหน้า ล้าหลัง และหากเชิงรุกมาก ประเทศชาติย่อมวุ่นวายเดือดร้อน สิ้นเปลืองไปกับการผลิตและการบริโภคที่ไร้ขอบเขตและประมาทมั่วเมา เปรียบเทียบให้เห็นชัดก็คือ ประเทศพม่ากับประเทศไทยนั่นเอง^{๔๘}

สรุปได้ว่า หลักธรรมของผู้บริหารที่จะทำให้การบริหารองค์การนั้น ๆ มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลที่ดี ควรมียุติธรรมให้ครบทั้ง ๓ ด้าน คือ หลักธรรมในการดำรงตน เป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญและจำเป็นสำหรับผู้บริหาร เช่น สุจริต ๓ พรหมวิหาร ๔ สัมปยุตธรรม ๗ นาถกรรมธรรม ๑๐ เป็นต้น หลักธรรมต่อเพื่อนร่วมงาน เป็นคุณธรรมเพื่อความดีงามแห่งสังคม และช่วยส่งเสริมชีวิตที่ดีร่วมกันระหว่างผู้บริหารกับเพื่อนร่วมงาน เช่น ธรรมคัมภีร์โลก ๒ ธรรมมีอุปการะมาก ๒ ขรรษาธรรม ๔ สังคหัตถุ ๔ พรหมวิหาร ๔ มิตรแท้ ๔ ทิศ ๖ เป็นต้น และหลักธรรมในการปฏิบัติงาน จะเป็นคุณธรรมที่มีประโยชน์ต่อการทำงาน การปกครองโดยช่วยจัดและคุ้มครองชีวิตที่ดีร่วมกัน เช่น อธิปไตย ๓ สังคหัตถุ ๔ อคติ ๔ พรหมวิหาร ๔ พละ ๔ อปริหาญธรรม ๗ ราชธรรม ๑๐ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังต้องมีความอดทนทั้งสภาวะการณ์ต่าง ๆ คือ อดทนต่อความลำบาก อดทนต่อความตรากตรำ และอดทนต่อความเจ็บใจ หากผู้บริหารคนใดสามารถปฏิบัติตามหลักธรรมดังกล่าวได้ ถือว่าเป็นผู้บริหารที่มีคุณธรรม จริยธรรม และการปฏิบัติงานที่มีคุณภาพคนหนึ่ง

๒.๔ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๕ ข้อที่ ๕ ว่าด้วยเรื่อง การ ได้แก่ กิจการที่คณะสงฆ์ จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ เพราะเป็นการคณะสงฆ์ และการพระศาสนา หรือเพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา มี ๖ ฝ่าย คือ

- ๑) การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม
- ๒) การศาสนศึกษา
- ๓) การศึกษาสงเคราะห์
- ๔) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- ๕) การสาธารณูปการ

^{๔๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม , หน้า ๑๔๘-๑๕๕.

๖) การสาธารณสงเคราะห์

วิธีดำเนินงานการทั้ง ๖ ให้เป็นไปตามที่กำหนดใน ระเบียบมหาเถรสมาคม แต่บาง การคงเป็นไปตามจารีต คือ ปฏิบัติตามจารีตก็มีอยู่^{๔๙}

พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวีทย์ คงคปญโญ) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ได้แก่ กิจการ ที่คณะสงฆ์จะต้องทำ หรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระศาสนา หรือเพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และ การพระศาสนา มี ๖ ฝ่ายคือ การเพื่อความเรียบร้อย ดั่งงาม (การปกครอง) การศาสนศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์^{๕๐}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวถึงความหมายการปกครองคณะ สงฆ์ หรือการบริหารคณะสงฆ์ ตามทัศนะของพระพุทธศาสนาว่า การปกครองตามความหมาย ในพระพุทธศาสนาเป็นการปกครองเพื่อการศึกษา การปกครองและความสงบเรียบร้อยที่เกิด จากการปกครองนั้น มิใช่เป็นจุดหมายในตัว แต่เป็นเพียงปัจจัยคือสภาพเอื้อ เพื่อช่วยให้แต่ละ บุคคลบรรลุจุดหมายแห่งการศึกษาหรือเพื่อเป็นหลักประกันของการศึกษาทั้งสิ้น ถ้าไม่ปกครอง ด้วยการศึกษา ก็ต้องปกครองด้วยอำนาจเมื่อปกครองด้วยอำนาจก็เกิดความรู้สึกในเชิง ปฏิปักษ์ ที่เอียงไปในทางที่จะขัดแย้งกัน ด้วยเหตุนี้ การปกครองแบบใช้อำนาจจึงก่อให้เกิด ปัญหาเริ่มตั้งแต่เกิดความขัดแย้งในจิตใจเป็นต้น ไป ทำให้ยังต้องเพิ่มการใช้อำนาจ ใช้อำญา และจะเน้นการลงโทษมากยิ่งขึ้นตามลำดับไม่ใช้การปกครองแบบพยายามสร้างคนดี แต่เป็นการ ปกครองแบบพยายามกำจัดคนเลวนั่นเอง^{๕๑}

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ระบุถึงภารกิจที่สำคัญของการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ในแต่ละด้าน ดังนี้

๑) ด้านศาสนศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาปริยัติธรรมและการศึกษาอื่น ๆ อันควรแก่สมณะ ซึ่งได้แก่การศึกษาพระปริยัติธรรม หรือการศึกษาธรรมบาลี ซึ่งปัจจุบันได้ จำแนกเป็นสองส่วน คือ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม บาลี และการศึกษาพระปริยัติ ธรรมแผนกสามัญ

๒) ด้านศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไป ปัจจุบันมีการดำเนินการดังนี้ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ในวัด โรงเรียนราษฎร์สงเคราะห์ที่วัดสนับสุนน

^{๔๙} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ , กฎมหาเถรสมาคม , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕.

^{๕๐} พระเทพปริยัติสุธี (วรวีทย์ คงคปญโญ), การคณะสงฆ์ และการพระศาสนา, หน้า ๙.

^{๕๑} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๓๙), หน้า ๗๘.

๓) ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม เป็นการเผยแผ่ศาสนาธรรม ดำเนินการใน ๒ ลักษณะ คือ เป็นโครงการปฏิบัติสืบเนื่องและเป็นโครงการเฉพาะกิจปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล

๔) ด้านสาธารณสงเคราะห์ เป็นงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ชุมชนและสังคมโดยมี วัดและพระภิกษุเป็นแกนนำ ได้แก่ โครงการอุปสมบทและบรรพชาพระภิกษุสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรและวัดที่ประสบภัยและขาดแคลน วัดและเจ้าอาวาส พระภิกษุเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชน และประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ ให้สถานที่เป็นแหล่ง ประปาหมู่บ้าน การสนับสนุนทุนการศึกษาเด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วยผู้ยากไร้ เป็นต้น

๕) ด้านสาธารณูปการ เป็นงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคารสถานที่และ สิ่งแวดล้อม เพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของวัดในด้านอื่น ๆ การพัฒนาเหล่านี้ ได้แก่ การดูแล บำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด การดูแลรักษาและก่อสร้าง รางอาคารสถานที่ เช่น พระอุโบสถ เมรุ อาคารเรียน หอธรรม กุฏิ ศาลาการเปรียญ เป็นต้น งานสาธารณูปการแต่ละวัด จะไม่เท่าเทียมกันมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดเศรษฐกิจ ความต้องการของชุมชนและบารมีของ เจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ในวัดเป็นสำคัญ ทั้งนี้ทางวัดจะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมการ ศาสนาเป็นบางส่วนเรียกว่า เงินอุดหนุนบูรณะวัด

๖) ด้านการปกครอง งานปกครองของสงฆ์ อาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยลำดับชั้นการปกครองคณะสงฆ์ ไว้ดังนี้ มาตรา ๒๐ คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม การจัดระเบียบการ ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม และกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๕ พ.ศ. ๒๕๒๓ ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ หมวด ๒ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ส่วนกลางและหมวด ๓ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค^{๕๒}

สรุปได้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ เป็นเรื่องของบุคคลทุกฝ่ายในวัด ได้แก่ เจ้าอาวาส พระภิกษุ สามเณร แม่ชี ศิษย์วัด ตลอดจนจนถึง ผู้ที่อาศัยอยู่ในวัด ก็ต้องมีส่วนร่วม ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์เพื่อให้เกิดความเรียบร้อย และให้สอดคล้องกับกฎมหาเถรสมาคม ที่บัญญัติขึ้นในด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์

^{๕๒} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , สารสำคัญของภารกิจแต่ละด้าน , ม.ป.ป., (เอกสารอัดสำเนา).

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารวัด

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๓๕ หมวด ๕^{๔๓}
ได้กล่าวถึง วัด ไว้ดังนี้

มาตรา ๓๑ วัดมีสองอย่าง

(๑) วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา

(๒) สำนักสงฆ์

ให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล

เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป

มาตรา ๓๒ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิกวัด และการขอรับ

พระราชทานวิสุงคามสีมา ให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในกรณียุบเลิกวัด ทรัพย์สินของวัดที่ถูกยุบเลิกให้ตกเป็นของศาสนสมบัติกลาง

มาตรา ๓๒ ทวิ วัดใดเป็นวัดร้างที่ไม่มีพระภิกษุอยู่อาศัยในระหว่างที่ยังไม่มีการยุบ

เลิกวัดให้กรมศาสนามีหน้าที่ปกครองดูแลรักษาวัดนั้น รวมทั้งที่วัด ที่ธรณีสงฆ์และทรัพย์สินของวัดนั้นด้วย

การยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๓๓ ที่วัดและที่ซึ่งขึ้นต่อวัด มีดังนี้

(๑) ที่วัด คือ ที่ซึ่งตั้งวัดตลอดจนเขตของวัดนั้น

(๒) ที่ธรณีสงฆ์ คือ ที่ซึ่งเป็นสมบัติของวัด

(๓) ที่กัลปนา คือ ที่ซึ่งมีผู้อุทิศแต่ผลประโยชน์ให้วัดหรือพระศาสนา

มาตรา ๓๔ การโอนกรรมสิทธิ์วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ศาสนสมบัติกลาง ให้กระทำก็แต่โดยพระราชบัญญัติ เว้นแต่เป็นกรณีตามวรรคสอง

การโอนกรรมสิทธิ์ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ศาสนสมบัติกลาง ให้แก่ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ เมื่อมหาเถรสมาคมไม่ขัดข้องและได้รับคำผาติกรรมจากส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานนั้นแล้ว ให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา

ห้ามมิให้บุคคลใดยกอายุความขึ้นต่อสู้กับวัดหรือกรมศาสนา แล้วแต่กรณีในเรื่องทรัพย์สินอันเป็นที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ศาสนสมบัติกลาง

มาตรา ๓๕ ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ และที่ศาสนสมบัติกลาง เป็นทรัพย์สินซึ่งไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

^{๔๓} พระวิสุทธิกัทรชาดา , พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และ กฎมหาเถรสมาคม , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๘๓-๘๔.

มาตรา ๓๖ วัดหนึ่งให้มีเจ้าอาวาสรูปหนึ่งและถ้าเป็นการสมควรจะให้มีรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสด้วยก็ได้

พระราชญาณวิสสุ (เสริมชัย ชยมงฺคโล) ได้กล่าวถึงแนวความคิดในการบริหารวัดว่า การบริหารวัด หมายถึง การดูแลรักษา าดน การปกครอง ดูแล รักษาหมู่คณะ คือ พระภิกษุทั้งวัด รวมทั้งสามเณร และคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัด และทั้งการจัดการกิจการของวัดซึ่งจะมีทั้งกิจกรรมต่าง ๆ พิธีกรรมต่าง ๆ และ การจัดการทางด้านการเงิน และทรัพย์สินอื่น ๆ ของวัดอันเป็นของส่วนรวมของพระภิกษุทั้งวัด^{๕๔}

พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทรโร) ได้กล่าวโดยสรุปว่า การบริหารวัดให้เป็น ๗ โรง คือ^{๕๕}

๑) วัดเป็นโรงธรรม ได้แก่ ต้องพัฒนาวัดให้เป็นที่สอนธรรมะ ให้เป็นสถานที่เทศน์ วัดใดไม่มีการสอนธรรมะประชาชน ไม่มีการเทศน์ตลอดจนการไหว้พระสวดมนต์ร่วมกับประชาชน วัดนั้นจะค่อย ๆ เสื่อมไป

๒) วัดเป็นโรงทิม คือ เป็นที่สวดศพ เป็นที่เก็บศพ เป็นที่ฝังศพ นี่เป็นผลประโยชน์ที่วัดจะต้องมีอยู่ และอย่าไปรังเกียจศพ เพราะคนบ้านไหนก็อยากจะทำบุญบ้านนั้น อยากจะเผาอยู่วัดนั้น

๓) วัดเป็นโรงละคร คือ เป็นโรงหนังโรงละคร ต้องจัดที่ส่วนหนึ่งไว้ประจำอย่าไปรังเกียจชนชั้นละคร เพราะนั่นเป็นการแสดงพื้นบ้าน เท่ากับว่าเจ้าอาวาสวัดนั้น ๆ ได้ศิลปินไว้ใช้งานในงานต่าง ๆ

๔) วัดเป็นโรงพยาบาล วัดจะต้องให้การดูแลเอา ใจใส่ประชาชนในเรื่องสุขภาพพลานามัย แต่ก่อนแต่ไรมาพระสงฆ์นอกจากมีความรู้ในทางธรรมะแล้ว ท่านมักจะเรียนเรื่องสมุนไพรต่าง ๆ ให้การสงเคราะห์ประชาชนด้วยการบำบัดรักษา

๕) วัดเป็นโรงเรียน ปัจจุบันแม้ไม่ได้สอนในศาลาวัด แต่เจ้าอาวาสจะต้องมีบทบาทในโรงเรียนด้วยการให้เห็นว่าโรงเรียนเป็นโรงเรียนวัด

๖) วัดเป็นโรงแรม หมายถึง การทำวัดให้เป็นที่ต้อนรับประชาชน เป็นที่ปฏิสันถาร เป็นที่พักพิงสำหรับพระอาคันตุกะ หรือเป็นที่พึ่งพิงอาศัยของประชาชนเมื่อเกิดภัยพิบัติ

๗) วัดเป็นโรงงาน คือ วัดต้องมีการก่อสร้าง พระสังฆาธิการแห่งวัดนั้น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส หรือพระในวัดต้องมีฝีมือ และเนื่องจากวัดมีการ

^{๕๔} พระราชญาณวิสสุ (เสริมชัย ชยมงฺคโล) , การบริหารวัด, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (ราชบุรี : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๓๐.

^{๕๕} กรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, วัดพัฒนา ๔๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา , ๒๕๔๓), หน้า ๑๓๒-๑๓๘.

ก่อสร้างนั่นเอง การพัฒนาฝีมือของพระเถรในการส่งไปคุมงาน ไปดูงาน ไปศึกษางานกับช่าง หรือการผลิตช่างมีความสำคัญ

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า ได้กล่าวถึงแนวคิดการบริหารวัด ว่า ต้องปฏิบัติให้ได้ตามหลัก สะอาด สว่าง และสงบ ดังนี้^{๕๖}

๑) สะอาด หมายถึง การดูแลและการจัดการวัดที่ดี ไม่สกปรกรกรุงรัง จัดเสนาสนะเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นที่เกศศรัทธาปสาทะแก่ผู้มาพบเห็น ไม่สร้างความขุ่นข้องใจแก่ผู้มาเยือน

๒) สว่าง หมายถึง การจัดวัดที่ดูโปร่ง สบายตาม ไม่รกทึบ หรือมีความสลับซับซ้อน เน้นความเรียบง่ายและประโยชน์ให้สอยสูงสุด

๓) สงบ หมายถึง วัดเป็นสถานที่ที่สงบจากอบายมุข ไม่มีเสียงอึกทึกครึกโครม ร่มเย็นเป็นสุข ด้วยสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้กล่าวถึง การบริหารวัด บวรนิเวศวิหารที่สำคัญ ๆ ดังนี้

๑) ตั้งกรรมการสงฆ์ไว้เพื่อปรึกษาการวัด เลือกเอาพระผู้ใหญ่ในวัดโดยอนุมัติแห่งสงฆ์

๒) จัดให้พระผู้เป็นกรรมการสงฆ์เป็นเจ้าหน้าที่ทำการจัด แยกเป็นแผนก ดังจัดไว้แล้วครั้งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงครองวัด เติมเจ้าหน้าที่รักษาปูชนียวัตถุ เจ้าหน้าที่รักษาพระอาม เจ้าหน้าที่ดูการนวรรรม เจ้าหน้าที่ดูการศึกษา

๓) จัดหน้าที่อุปฐากวัด ให้ทำบัญชีคนเช่า และจำนวนคนเช่า ให้เป็นหลักฐานค่าเช่าที่ เก็บได้ให้ลงในบัญชีรายได้ และให้เก็บรักษาไว้ที่วัด รายจ่ายก็ให้จดลงใน บัญชีมีไวยาวจักรทำการตามแผนก

๔) พระผู้ทำการสงฆ์ให้ได้รับบำรุงโดยชื่อว่า นิตยภัตต์ คฤหัสถ์ผู้ทำการวัดให้ได้รับเกื้อกูล

๕) ให้จัดทะเบียนภิกษุสามเณร เต็มวัดอุปฐาก ภิกษุสามเณร ผู้อยู่ประจำและคนอาศัยชั่วคราว

๖) สำรวบบัญชีเลขวัดให้ได้จริง ไม่มีตัวโดยประการไร ให้จำหน่ายโดยจะแจ้ง

๗) มีการจัดทุกการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรโดยการตั้งมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ดังคำตรัสที่ว่า

ในสมัยที่ข้าพเจ้าครองวัด การบำรุงรักษาของกลางร่วงโรยลงพระภิกษุมีอดิเรกลาภน้อยลง จะฟื้นฟูการถวายของกลางขึ้นไม่สะดวก เมื่อจัดตั้งมหามกุฏราชวิทยาลัยขึ้น

^{๕๖} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, วัดพัฒนา ๕๐, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐), หน้า ๒๖-๒๗.

คณะกรรมการฝ่ายคฤหัสถ์ได้ออกบัญญัติชักชวนทายกทายิกาบริจาครัตน์เพื่อบำรุงจัดรวบรวม เป็นสมบัติของวิทยาลัยขึ้นได้ และจัดเป็นทุนนอนจำนวนหนึ่งด้วย สมบัติของวิทยาลัยที่มีใช้ทุนนอนมีคติด้อย่างของกลางจ่ายเป็นสาธารณแก่วัดทั้งหลายได้ มีทุนมากขึ้นโดยลำดับ ในเวลาการที่วิทยาลัยรุ่งโรยลง มีผู้บริจาคเกื้อหนุนน้อยนัก นอกจากของหลวงบริจาคประจำปี แม้เช่นนี้ ยังบำรุงการเรียนพระศาสนาอยู่ได้ตลอดมาจนทุกวันนี้ ที่ได้ขยายกว้างขวางออกไปอีกเพราะเหตุแห่งทุนนอน...^{๕๗}

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับ หลักการบริหาร วัดสมัยใหม่ ดังนี้^{๕๘}

๑) การสร้างค่านิยม ได้แก่ การสร้างฉันทะให้เกิด ทั้งแก่ผู้บริหารเองด้วย และผู้ที่อยู่ในโครงสร้างการบริหารนั้นด้วย เพื่อให้เกิดแนวคิดและการประพฤติปฏิบัติเป็นไปในแนวทางระบบ แบบแผนที่ได้วางไว้ เพื่อการบริหารวัด จะเป็นไปอย่าง มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุด

๒) จัดโครงสร้าง ได้แก่ การสร้างรูปแบบระบบการบริหารให้เหมาะสม เป็นไปตามเป้าหมาย หรือจุดประสงค์ที่ได้วางไว้ โครงสร้างจึงถือว่าเป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่ง ในการสร้างความสำเร็จให้แก่การบริหารวัดของท่าน

๓) จัดระบบงาน ได้แก่ การรักการบริหารต่าง ๆ ที่อยู่ภายในวัด ให้เป็นไปอย่างมีระบบและเป็นระเบียบเพื่อไม่ให้เกิดความสับสนในการดำเนินงานและเป็นการง่ายแก่การตรวจสอบ

๔) จัดกิจกรรม ได้แก่ การสร้างรูปแบบในเชิงปฏิบัติ ให้สอดคล้องกับการบริหารงาน เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปในด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ

๕) บุคลากร ได้แก่ บุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับบริหารงานไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารหรือผู้อยู่อาศัยในวัดนั้น ๆ การเลือกบุคคลให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ เป็นสิ่งที่ควรตระหนักอย่างยิ่ง เพราะการบริหารงานของท่านจะสำเร็จหรือไม่ ส่วนนี้นับว่าเป็นส่วนสำคัญ ดังนั้นจึงควรเลือกใช้บุคคลให้เหมาะสม

๖) เสริมทักษะ ได้แก่ การสร้างความรู้เพิ่มเติมแก่บุคลากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเช่นกัน

๗) กลยุทธ์ ได้แก่ วิธีการหรือกลวิธีที่ท่านเลือกใช้ในการบริหาร นั้น ระบบ รูปแบบต้องเหมาะสมกับปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว

^{๕๗} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส , ตำนานวัดบวรนิเวศวิหาร , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๘๔.

^{๕๘} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ , วัดพัฒนา ๔๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนา , ๒๕๔๖), หน้า ๔๖-๔๘.

คณะนิตย จันทบุตร และสุบรรณ จันทบุตร ได้สรุปหลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์ ไว้ดังนี้^{๕๙}

๑) ควรมีการคัดสรรอบรมบุคคล ผู้จะมาบวชในพระพุทธศาสนา ให้เป็นที่มั่นใจที่จะเข้ามาศึกษาธรรม

๒) ต้องมีการศึกษาอบรมธรรมแก่ผู้เข้ามาบวชทั้งก่อน ระหว่างและหลังการบวชด้วย

๓) ต้องมีการปฏิบัติธรรมในระหว่างบวชเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจอย่างแท้จริง เพื่อการเผยแผ่ต่อไปแก่ประชาชน

๔) แต่ละวัดจักต้องให้พระสงฆ์ที่ศึกษาธรรมดีแล้วให้ได้มีโอกาสเผยแผ่แก่ประชาชน เพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชน และความมั่นคงของพระพุทธศาสนา และต้องพยายามวิเคราะห์หาทางเผยแผ่ธรรมต่อประชาชนด้วยความเมตตาอย่างต่อเนื่องด้วย มิใช่รอให้ผู้มานิมนต์เท่านั้น

๕) กิจกรรมการศึกษาธรรมของประชาชน ควรมุ่งให้การศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง ให้พัฒนาขึ้นเป็นลำดับ ทั้งในการงานและการดำเนินชีวิตประจำวัน ด้วยหลักการแห่งความไม่ประมาทและหลักการแห่งการพึ่งตนเอง

๖) ศาสนาเป็นที่พึงทางใจ ดังนั้นการปกครองสงฆ์ให้มีพฤติกรรม และการกระทำที่เหมาะสม นับเป็นเรื่องสำคัญเบื้องต้นที่พระทุกรูปพึงปฏิบัติ เจ้าอาวาสควรดำเนินการให้พระทุกรูปในสังกัดมีภาพลักษณ์ที่ดี เมื่อประชาชนพบเห็นจักเกิดความศรัทธา ถือเป็น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเบื้องต้นแล้ว

๗) พระควรยึดหลักการเผยแผ่ธรรมด้วยหลัก ๖ ประการ ดังนี้

(๑) ห้ามปรามการทำความชั่วทั้งมวล

(๒) ส่งเสริมให้กระทำความดีทั้งมวล

(๓) ให้ได้ฟังและได้รู้ธรรมที่ยังไม่เคยรู้ไม่เคยฟัง

(๔) ช่วยเสริมในสิ่งที่ประชาชนได้ยินได้รู้แต่ไม่เข้าใจให้เข้าใจ

(๕) ให้คิดอนุเคราะห์ผู้อื่นด้วยเมตตา ปรารถนาดี

(๖) บอทางสวรรค์ คือ ทางดำเนินชีวิตที่ดี ถูกต้อง ให้ประชาชน

๘) การเผยแผ่ธรรมควรศึกษากลุ่มคน หรือบุคคลเป้าหมาย วิเคราะห์การนำเสนอ ธรรม ให้เหมาะสมต่อสภาพ เหตุ ผล ตน ประมาณ กาลเวลา ชุมชน และบุคคล เป็นสำคัญ

๙) เจ้าอาวาสทุกแห่งควรปกครองดูแลพระสงฆ์ สามเณร ไวยาวัจกร ศิษย์วัด ผู้อาศัยในวัดหรือเกี่ยวข้อกับวัด ให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสม เป็นการสร้างศรัทธาแก่ประชาชนผู้พบเห็น และมาติดต่อกับวัด

^{๕๙} คณะนิตย จันทบุตร และสุบรรณ จันทบุตร , หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๕), หน้า ๒๒-๒๖.

๑๐) จักต้องพยายามบริหารวัดให้มีอาคารสถานที่อาณาบริเวณ เหมาะสมต่อการศึกษาและปฏิบัติธรรมทั้งในส่วนของพระภิกษุ สามเณร และประชาชน ให้สอดคล้องกับหลักการของพระพุทธศาสนา มีความสงบร่มเย็น ทำให้อยากเข้ามาหาความสงบและศึกษาธรรม รวมทั้งสรรพสิ่งต่าง ๆ ทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิต จักต้องไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน รำคาญแก่ประชาชนที่มาวัดหรือที่อยู่ใกล้วัดด้วย

๑๑) วัดกับประชาชนจักต้องเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน พระพุทธศาสนาจึงจะอยู่ได้อย่างมั่นคง ดังนั้น นอกจากพระจะให้ธรรมแก่ประชาชนแล้ว ก็ควรจัดวัดและเครื่องใช้ของวัดอย่างมีระบบให้เหมาะต่อการให้บริการประชาชนเพื่อกิจการของพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เป็นการดึงประชาชนเข้ามาใกล้ชิดกับวัด และพระก็ควรหาทางช่วยเหลือในด้านธรรมแก่ประชาชนต่อไปตามความเหมาะสมด้วย

๑๒) ประชาชนเป็นจำนวนมากที่ยังเชื่อโชคลาง ของขลัง วัตถุมงคล และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยหวังว่าสิ่งเหล่านี้จะบันดาลความโชคดี ความร่ำรวย ความสำเร็จแก่เขาได้ ทำให้ประชาชนขาดการพึ่งตนเอง ไม่พัฒนา พระพุทธศาสนาควรทำหน้าที่เป็นยารักษาโรคเหล่านี้ โดยการไม่ไปดูถูก ต่ำหนิการกระทำเหล่านั้น แต่ควรใช้หลักธรรมในเรื่องเหตุและผล เรื่องการพึ่งตนเอง เรื่องการศึกษา ฝึกฝน พัฒนา และการครองชีวิตอย่างไม่ประมาทมาใช้ในการเผยแพร่ โดยให้เครื่องราง ของขลัง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ วัตถุมงคล เป็นเครื่องปิดช่องความประหวั่นใจ จักทำให้การเผยแพร่พระพุทธศาสนาได้ผลดียิ่งขึ้น

๑๓) ศาสนาพุทธเป็นของคู่กับชุมชน วัดก็ครบทุกตำบล และจะเป็นศูนย์กลางรวมของประชาชนในแต่ละตำบล หากจะจัดการบริหารวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน ที่พัฒนาทั้งจิตใจและคุณภาพชีวิตในด้านอื่น ๆ จะทำให้ความสัมพันธ์ของประชาชนกับพระพุทธศาสนา เจริญอย่างยั่งยืน โดยที่พระสงฆ์จะให้ธรรมทานแก่ประชาชน ส่วนประชาชนจะให้อำมิสทานแก่พระสงฆ์ นับเป็นการเกื้อกูลกันอย่างถูกต้องเพื่อการมีพลังอยู่ในสังคมต่อไป

๑๔) การจัดการบริหารวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน จำเป็นต้องจัดให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของกิจกรรมของวัด ร่วมบริหารวัดตามหลักการของพระพุทธศาสนาด้วย จึงสมควรปรับปรุงการบริหารวัดให้เป็นองค์การบริหารวัด ถึงแม้ว่าวัดแต่ละวัดจะเป็นนิติบุคคลอยู่แล้วก็ตาม แต่การมีองค์กรร่วมบริหารวัด เสนอความคิดและให้เจ้าอาวาสตัดสินใจในดำเนินการ ประชาชนก็จะร่วมดำเนินการอย่างเต็มที่ เต็มใจ พุทธศาสนาย่อมเจริญยิ่งขึ้น

๑๕) กรมการศาสนา และกระทรวงศึกษาธิการ ย่อมมีเจตนาที่ดีในการรักษาและพัฒนาพระพุทธศาสนา ดังนั้น เจ้าอาวาสและพระภิกษุควรศึกษางานโครงการของทางราชการ เพื่อประสานการดำเนินงาน ให้เกิดการพัฒนาพระพุทธศาสนายิ่งขึ้น

๑๖) วัดทุกวัดควรได้ดำเนินการรักษาและฟื้นฟูธรรมชาติ เช่น ร่วมจัดโครงการป่าชุมชน โครงการอุทยานการศึกษา เป็นต้น จะได้ทั้งการส่งเสริมการปลูกต้นไม้ และการใช้ต้นไม้เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ธรรมต่อไปด้วย

๑๗) มหาเถรสมาคมเป็นองค์กรสูงสุด ซึ่งเจ้าอาวาสและพระสงฆ์จะต้องศึกษา ส่งเสริม สนับสนุน ประสานงานเพื่อการเผยแพร่ธรรม และพัฒนาพระพุทธศาสนาจะได้ตรงตามนโยบาย ถูกทิศทาง แก้ไขสถานการณ์และเหมาะสมกับโอกาส ย่อมเป็นพลังส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน

๑๘) หลักการบริการ การดำเนินงานต่าง ๆ ควรมีการวางแผนระยะสั้น ระยะยาว เพื่อการปฏิบัติพัฒนาวัด และควรให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอ หลักการเหล่านี้พระสงฆ์สามารถค้นคว้าให้เกิดความรู้ได้ซึ่งจักต้องยึดหลักการ การฝึกฝน การพัฒนา การไม่ประมาท และหลักการพึ่งตัวเองเป็นสำคัญ จึงจะบังเกิดผลดี

๑๙) สงฆ์ควรมีความสมณะ มีความเป็นอยู่ง่าย ๆ ไม่หวังลาภสักการะ มุ่งศึกษา ปฏิบัติธรรม และเผยแพร่ธรรมแก่ประชาชน ดังนั้น กิจกรรมที่วัดต่าง ๆ ดำเนินอยู่ขณะนี้จึงจำเป็นต้องมีการทบทวน สังคายนา เพื่อการพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนของพระพุทธศาสนาต่อไป

๒๐) ปัจจุบันจำนวนพระสงฆ์มีมาก ยิ่งในฤดูพรรษายิ่งมีจำนวนมากขึ้นกว่าปกติหลายเท่า ดังนั้น จำเป็นต้องมีการปกครองพระบวชใหม่โดยให้พระที่ประพฤติดีแล้วดูแล ปกครองอบรมพระบวชใหม่เป็นกลุ่ม ๆ จะช่วยส่งเสริมพระวินัย และการศึกษาของสงฆ์ได้ดีขึ้น ทำให้เกิดการพัฒนาสงฆ์ พัฒนาวัด พัฒนabatบาทหน้าที่ของสงฆ์ จนเกิดประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศชาติอย่างแท้จริง

ดร.ณี ญาณวัฒนา และคณะ ได้กล่าวถึงแนวความคิดในการบริหารวัด ว่า การบริหารวัดให้เจริญรุ่งเรืองมิได้ขึ้นอยู่กับชื่อเสียงของวัด แต่ขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถของเจ้าอาวาส ที่จะทำให้ประชาชนเชื่อถือศรัทธา ยอมรับว่าเป็นที่พึ่งทั้งทางโลกและทางธรรมได้ ดังนั้น นอกจากเจ้าอาวาสจะต้องปฏิบัติตาม คำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยเคร่งครัดแล้ว เจ้าอาวาสยังต้องมีลักษณะเป็นผู้นำอีกด้วย^{๖๐}

ไพบูลย์ เสียงก้อง ได้กล่าวถึง หลักการในการบริหารวัด ว่า เจ้าอาวาส เป็นพระสังฆาธิการระดับวัด เป็นผู้นำของพระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ที่มีอยู่ในวัด เจ้าอาวาสจึงมีความสำคัญที่สุดต่อความเจริญรุ่งเรือง สันติสุข และความมั่นคงของวัด โดยทำหน้าที่เป็นผู้บริหารกิจการต่าง ๆ ของวัด เป็นผู้ปกครองบังคับบัญชา กำกับดูแล แนะนำสั่งสอนพระภิกษุสามเณรและฆราวาสผู้อยู่ในวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม ให้อยู่ในศีลธรรมอันดี ให้มีความสมัครสมานปรองดองกัน ให้ร่วมแรงร่วมใจกัน ปฏิบัติศาสนกิจ ดำเนินกิจกรรมและ

^{๖๐} ดร.ณี ญาณวัฒนา และคณะ, ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด ศึกษาเฉพาะกรณีวัดอัมพวัน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๒.

โครงการต่าง ๆ ของวัดให้สำเร็จไปด้วยดี มีประสิทธิภาพสูงสุด และให้วัดมีความเจริญรุ่งเรือง ถาวรมั่นคง เป็นศูนย์กลางชุมชนในการให้การศึกษอบรมศีลธรรม จริยธรรม ภาวนาธรรม คือ สมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน แก่ชุมชน และประชาชนทั้งใกล้และไกล ให้เป็นที่พึ่งทางใจแก่สาธุชนได้อย่างแท้จริง เจ้าอาวาสต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารและการจัดการวัด นอกจากนี้จะมีทั้งศาสตร์และศิลป์แล้ว ในการบริหารและการจัดการวัดจะต้องประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารงานบุคคล การอำนวยการ การประสานงาน การประเมินผลงาน และการงบประมาณ สำหรับเรื่องดังกล่าวเจ้าคณะพระสังฆาธิการควรหาศึกษาเพิ่มเติม เพื่อให้การบริหารและการจัดการของวัดดำเนินการไปในเชิงรุก และได้ผลเต็มที่อย่างมีประสิทธิภาพ^{๖๑}

สรุปได้ว่า การบริหารวัดนั้น จะต้องรู้จักสภาพวัด สิ่งที่มีอยู่ในวัด ไม่ว่าจะเป็นโบสถ์ วิหาร ศาลา และสภาพบุคคลภายในวัด คือ พระภิกษุ สามเณร แม่ชี ศิษย์วัด และบุคคลที่อาศัยอยู่ภายในวัด เพื่อให้การบริหารนั้นมีประสิทธิภาพ วางบุคคล วางสิ่งของ วางสิ่งต่าง ๆ ให้เข้ากันกับงานที่จะทำ หรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในวัด ทั้งนี้ จะต้องบุคคลที่อยู่ภายนอกวัด มาเป็นส่วนร่วมในการบริหารวัด เช่น ชุมชน โรงเรียน เป็นต้น เพื่อเกิดความคล่องตัวในการบริหาร และเป็นการสร้างศรัทธาให้คนภายนอกได้รู้การปฏิบัติของพระภิกษุสามเณรที่อยู่ภายในวัด

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวกับความคิดเห็น

ความคิดเห็นของประชาชนในแต่ละพื้นที่ ก็มี ความเห็นแตกต่างกันไปในแต่ละแห่ง หรือในแต่ละเรื่องที่มีผู้วิจัยได้ศึกษาบางพื้นที่ประชาชนก็เห็นด้วยมาก และบางพื้นที่ก็เห็นด้วยไม่เท่าไร มีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้ความคิดเห็นแตกต่างกัน เช่น เพศ การศึกษา เป็นต้น

จักรภพ ชาญชัน ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นและความพึงพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านมวลชนสัมพันธ์ ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) : กรณีศึกษาเขื่อนสิริกิติ์ ” พบว่า ประชาชนอำเภอท ี่ปลา จังหวัดอุตรดิตถ ี่เป็น ี่กลุ่มตัวอย่าง ึ่งมีความพึงพอใจ กับการดำเนินงานมวลชนสัมพันธ์ ธิภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีงานสนับสนุนสาธารณประโยชน์เป็นอันดับแรก รองลงมา คืองานส่งเสริมอาชีพ และคุณภาพชีวิตงานสนับสนุนประเพณีวัฒนธรรม งานสนับสนุนทำนุบำรุงศาสนา และงานส่งเสริมการศึกษาและกีฬา ตามลำดับ และพบว ี่ประชาชนอำเภอท ี่ปลา จังหวัดอุตรดิตถ ี่มีความ

^{๖๑} กรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **วัดพัฒนา ๔๔**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา , ๒๕๔๔), หน้า ๒๐.

คิดเห็นต่อการดำเนินงานมวลชนสัมพันธ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นดี นิยมมาก โดยมีดี ในการสนับสนุนให้ชุมชนและประชาชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของเป็นอันดับแรก รองลงมาคือการตอบสนองคืนกลับผล ประโยชน์แก่ชุมชน การส่งเสริมอาชีพ การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและผู้นำท้องถิ่น และการประชาสัมพันธ์ ส่วนผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อการดำเนินงานมวลชนสัมพันธ์ของประชาชนอำเภอทาบปลา จังหวัดอุดรธานี แยกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ สถานภาพสมรส และจำนวนบุตร ไม่ แตกต่างกัน และผลการเปรียบเทียบความคิดเห็น ของประชาชนอำเภอ ทาบปลา จังหวัดอุดรธานี ต่อการดำเนินงานมวลชนสัมพันธ์ จำแนกตามเพศ อาชีพ รายได้ สถานภาพสมรส และจำนวนบุตร ไม่แตกต่ากัน ส วนประชาชนที่มีอายุและระดับการศึกษาแตกต่า กันก็มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานมวลชนสัมพันธ์แตกต่ากันที่นัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และ .๐๕ ตามลำดับ^{๒๒}

ศรีไพร ชื่นชม ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับรูปแบบภาวะผู้นำ กับการใช้โรงเรียนเพื่อพัฒนาชุมชน กรณีศึกษา : ผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนที่มีรูปแบบภาวะ ผู้นำที่แตกต่ากันจะมีความคิดเห็นในการใช้โรงเรียนเพื่อพัฒนา ชุมชนไม่แตกต่ากัน ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนไม่ว่าจะมีรูปแบบ ภาวะผู้นำอย่างไรก็ตาม สามารถทำให้โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่ง ในการเข้าร่วมพัฒนาชุมชน และจัดกิจกรรมการเรียน การสอน เพื่อให้มีผลในการพัฒนาชุมชนได้ทั้งสิ้น การที่จะทำให้ โรงเรียนสามารถเข้าร่วมในการพัฒนาชุมชนให้บังเกิดผลดีนั้น จะต้องใช้กระบวนการของงานสังคมสงเคราะห์คือ การศึกษา ปัญหาและการวิเคราะห์ปัญหา โดยสำรวจสภาพปัจจุบัน ปัญหา ทรัพยากร ความต้องการและความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาชุมชน ในเขตบริการของโรงเรียน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการ ดำเนินการและแบ่งงานให้รับผิดชอบ การตรวจสอบทรัพยากร ที่มีอยู่ในชุมชน รวบรวมข้อมูล จัดระบบวิเคราะห์ข้อมูลและ ปัญหาต่าง ๆ โดยประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การวางแผน การดำเนินการโดยใช้ กิจกรรมที่สามารถสนอง วัตถุประสงค์ในการเป็นส่วนหนึ่งเพื่อพัฒนาชุมชน ดำเนินการ ตามแผนและโครงการที่วางไว้ โดยนำทรัพยากรต่าง ๆ ผสมผสาน กับวิธีการใหม่ ๆ มาใช้ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและวิธีการ ซึ่งกันและกัน และให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ ดำเนินงานและมีการประเมินผล โดยปฏิบัติอย่างมีระบบ หลักการ และวิธีการที่ถูกต้องอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอทุกขั้นตอนดำเนินงาน นอกจากนี้ผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องมีบทบาทในเชิงสังคม สงเคราะห์ทางการศึกษา ไม่เพียงแต่ในสถานศึกษาเพื่อบริการ

^{๒๒} จักรภักดิ์ แขงขัน, “ความคิดเห็นและความพึงพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านมวลชนสัมพันธ์ ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) : กรณีศึกษาเขื่อนสิริกิติ์”, ภาคนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, (สาขาการจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๖), บทคัดย่อ.

การศึกษา แก่บุตรหลานของประชาชนในชุมชน เช่นนั้น แต่ต้องมี บทบาทเป็นตัวแทน และแลกเปลี่ยนความสามารถกับชุมชนในการ เปลี่ยนแปลง ปรับปรุงสังคมด้วยเช่นกัน^{๖๓}

สามารถ ไชยพันธุ์ ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและความพร้อมในการจัด การศึกษาตามอัธยาศัยของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัด น่าน” ผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดน่าน สมาชิกส่วนใหญ่เห็นด้วยมาก ในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเกือบทุกด้าน ยกเว้นด้านการควบคุม ติดตามประเมินผลการจัดการศึกษาที่สมาชิกเห็นด้วยน้อย ความพร้อมในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของสมาชิกองค์การบริหาร ส่วนตำบลในจังหวัดน่าน พบว่าประธานองค์การบริหาร ปลัดองค์การบริหาร ส่วน ตำบล เลขานุการ และกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล มีความพร้อมในการ จัดการศึกษาตามอัธยาศัยไม่แตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติทุกด้าน องค์การบริหารส่วน ตำบลที่มีรายได้แตกต่างกันมีความพร้อมในการ จัดการศึกษาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕^{๖๔}

สรุปได้ว่า ความคิดเห็นและความพึงพอใจของประชาชนมีส่วน การดำเนินงานด้าน มวลชนสัมพันธ์ โดยมีงานสนับสนุนสาธารณประโยชน์ แก่ชุมชน การส่งเสริมอาชีพ การจัด กิจกรรมร่วมกับชุมชน การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและผู้นำท้องถิ่น และการประชาสัมพันธ์ ผู้บริหารจะมีรูปแบบ ภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนให้บังเกิดผลดีนั้น จะต้องใช้กระบวนการของงานสังคมสงเคราะห์คือ การศึกษา ปัญหาและการวิเคราะห์ปัญหา ของสมาชิกที่ด้วยน้อย ให้มีความพร้อมในการจัดการไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกด้าน ที่มีแตกต่างกัน ก็จะได้เข้าใจความคิดเห็นของประชาชนได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะการดำเนินงาน และการแบ่งงาน ให้มีผู้รับผิดชอบ

^{๖๓} ศรีไพร ชื่นชม , “ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับรูปแบบภาวะผู้นำ กับการใช้โรงเรียนเพื่อพัฒนาชุมชน กรณีศึกษา : ผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา ”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต , (สาขาสังคมสงเคราะห์ทางการศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘), บทคัดย่อ.

^{๖๔} สามารถ ไชยพันธุ์ , “ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมี ส่วนร่วมและความพร้อมในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดน่าน ”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, ๒๕๔๕), บทคัดย่อ.

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหาร

การบริหารเป็นการดูแลเอาใจใส่ในองค์กร ของแต่ละส่วนให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมเพื่อจะ
ได้เกิดการพัฒนางานองค์กร และมีความรับผิดชอบในสิ่งที่เราดูแล จะได้เกิดการวางแผนในการ
พัฒนาได้ ต่อไป

โกวิท ธารพานิช ได้วิจัยเรื่อง “ธรรมาภิบาลในการบริหารงานการไฟฟ้านคร
หลวง” ผลการวิจัยพบว่า ความคิด เห็นเกี่ยวกับธรรมาภิบาลในการบริหารงานการไฟฟ้านคร
หลวง ทั้ง ๖ หลัก คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ
หลักการมีส่วนร่วม และหลักความคุ้มค่า พบว่า ในภาพรวม และรายด้าน อยู่ในระดับมากทุก
หลัก ส่วนผลการเปรียบเทียบธรรมาภิบาลในการบริหารงานการไฟฟ้านครหลวง จำแนกตาม
ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระยะเวลาการทำงาน ระดับการศึกษา และตำแหน่งหน้าที่
ที่ต่างกัน พบว่า มีความคิดเห็นต่อธรรมาภิบาลในการบริหารงานการไฟฟ้านครหลวง
โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ทุกปัจจัยส่วนบุคคล จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๕๔}

ขนิษฐศรี ล้ออารีย์ ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารและปัญหาการบริหารหลักสูตรใน
โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาล และเมืองพัทยา เขตการศึกษา ๑๒”
ผลการวิจัย พบว่า การวางแผนงานทั่วไป โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาล
และเมืองพัทยา เขตการศึกษา ๑๒ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีการปฏิบัติอันดับ
แรก คือ โรงเรียน ให้คณะครูอาจารย์มีส่วนร่วมในการวางแผนงานของโรงเรียน ปัญหาการ
วางแผนทั่วไป โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาลและเมืองพัทยา เขตการศึกษา
๑๒ มีปัญหาการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีปัญหาอันดับแรก คือ โรงเรียน
จัดสรรงบประมาณของโรงเรียนกระจายไปตามแผนงานและโครงการยังไม่ได้สัดส่วนที่เหมาะสม
การจัดทำแผนงานวิชาการ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาลและเมือง พัทยา
เขตการศึกษา ๑๒ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีการปฏิบัติอันดับแรก คือ โรงเรียนมี
การจัดเก็บทะเบียนเอกสารและหลักฐานแสดงผลการเรียนถูกต้อง เป็นระบบ และปัจจุบัน
ปัญหาการจัดทำแผนงานวิชาการ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาลและ
เมืองพัทยา เขตการศึกษา ๑๒ มีปัญหาการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีปัญหาการปฏิบัติ
อันดับแรก คือ โรงเรียนมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพิ่มเติมน้อย เช่น การจัดทำเอกสาร
ประกอบการเรียน แผนการสอน สื่อประกอบการสอนและการสร้างหลั กสูตรท้องถิ่น โรงเรียน
ขยายโอกาส ทางการศึกษา สังกัดเทศบาลและเมืองพัทยา เขตการศึกษา ๑๒ มีการปฏิบัติ
อยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีการปฏิบัติอันดับแรก คือ โรงเรียน สนับสนุนให้ครูไปร่วมประชุม

^{๕๔} โกวิท ธารพานิช, “ธรรมาภิบาลในการบริหารงานการไฟฟ้านครหลวง ”, วิทยานิพนธ์
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต , (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ,
๒๕๔๒), บทคัดย่อ.

อบรมสัมมนาและลาศึกษาต่อเพื่อพัฒนาความรู้และการปฏิบัติงาน ปัญหาการดำเนินงานตามแผน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาลและเมือง พัทยา เขตการศึกษา ๑๒ มีปัญหาการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีปัญหาการปฏิบัติอันดับแรก คือ โรงเรียนจัดให้มีการศึกษาและฝึกงานนอกสถานที่ การประเมินผลการดำเนินงาน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาลและเมืองพัทยา เขตการศึกษา ๑๒ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีการปฏิบัติอันดับแรก คือ โรงเรียนนำ ข้อมูลจากข้อสรุปเสนอแนะจากแผนงาน โครงการ กิจกรรม มาใช้ประกอบในการวางแผนจัดการศึกษา ของโรงเรียน ปัญหาการประเมินผลการดำเนินงาน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาลและ เมืองพัทยา เขตการศึกษา ๑๒ มีปัญหาการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีปัญหาการปฏิบัติอันดับแรก คือ โรงเรียนไม่ได้ติดตามผลนักเรียนที่จบหลักสูตรอย่างต่อเนื่องและเป็นปัจจุบัน ผู้บริหารสถานศึกษาและครูปฏิบัติการสอน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาล และเมืองพัทยา เขตการศึกษา ๑๒ มีทัศนะต่อการบริหาร และปัญหาการบริหารหลักสูตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕^{๖๖}

นรินทร์ พูลสวัสดิ์ ได้วิจัยเรื่อง “ปัญหาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี ” ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการโดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาทางด้านพบว่า ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีปัญหามากที่สุด ด้านที่มี ปัญหารองลงมาตามลำดับ คือ ด้านการติดตามผลและนิเทศการสอน ด้านหลักสูตรและองค์ประกอบ ของหลักสูตร และด้านที่มีปัญหาน้อยที่สุดคือ ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียนการสอน เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีปัญหามากที่สุดในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน คือ ความพร้อมของครูในด้านความรู้เกี่ยวกับวิชาเฉพาะ และข้อที่มีปัญหามากที่สุดในแต่ละด้าน เรียงตามลำดับลงไป คือ การเชิญวิทยากรภายนอกมาสาธิตการสอนแก่ครูเป็นปัญหาในด้านการ ติดตามผลและนิเทศ การสอน การพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นเป็นปัญหาในด้าน หลักสูตรและ องค์ประกอบของหลักสูตร และการจัดตั้งธนาคารข้อสอบเป็นปัญหาสำคัญที่สุด ในด้านการ วัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน เมื่อเปรียบเทียบปัญหาการบริหารงานวิชาการของ

^{๖๖} ขนิษฐศรี ลีอารีย์, “การบริหารและปัญหาการบริหารหลักสูตรในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาล และเมืองพัทยา เขตการศึกษา ๑๒”, วิทยานิพนธ์ก ารศึกษามหาบัณฑิต , (สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๓๙), บทคัดย่อ.

ผู้บริหารโรงเรียน โดยคำนึงถึง ประสบการณ์ของผู้บริหารโรงเรียน และขนาดของโรงเรียนแล้ว พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๒๗}

สุภาวดี ติมินตระ ได้วิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นของกรรมการ องค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ระดับภาวะผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นของกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีภาวะผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นอยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่และหลักการและ กระบวนการวางแผน ด้านการรับรู้ข่าวสารในเรื่องการพัฒนาท้องถิ่นและอื่น ๆ กรรมการ องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีตำแหน่งในองค์การบริหารส่วนตำบล และระยะเวลาการดำรง ตำแหน่ง แตกต่างกันมีภาวะผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอำนาจ หน้าที่และหลักการและกระบวนการวางแผนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลที่มี เพศ อายุ อาชีพ รายได้ สถานภาพสมรส ระดับ การศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม และการได้รับการฝึกอบรมความรู้ แตกต่างกัน มีภาวะผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่และหลักการ และกระบวนการวางแผนไม่แตกต่างกัน กรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รับการฝึกอบรม ความรู้ มีผลทำให้ภาวะผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นด้านการรับรู้ข่าวสารในเรื่องการพัฒนาท้องถิ่น และอื่น ๆ ของกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลที่มี เพศ อายุ อาชีพ รายได้ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ตำแหน่งในองค์การบริหารส่วนตำบล ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง และการเป็น สมาชิกกลุ่มทางสังคม แตกต่างกัน มีภาวะผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นด้านการรับรู้ข่าวสารในเรื่อง การพัฒนาท้องถิ่นและอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๒๘}

สรุปได้ว่า การบริหารงาน ในภาพรวม การวางแผนงานทั่วไป ให้ ทุกส่วนมีส่วนร่วมใน การวางแผนงานของ ปัญหาการวางแผนทั่วไป ตามแผนงานและโครงการยังไม่ได้สัดส่วนที่ เหมาะสม การจัดทำแผนงานมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพิ่มเติมน้อย เช่น การจัดทำเอกสาร ประกอบการเรียน แผนการสอน สื่อประกอบการสอนและการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น ในด้านการ วัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน โดยคำนึงถึง ประสบการณ์ของด้านความรู้ความเข้าใจ

^{๒๗} นรินทร์ พูลสวัสดิ์, “ปัญหาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (สาขาการบริหารการศึกษามหาวิทยายุทธา, ๒๕๓๓), บทคัดย่อ.

^{๒๘} สุภาวดี ติมินตระ, “ภาวะผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นของกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยนครปฐม, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่และหลักการและกระบวนการวางแผน ด้านการรับรู้ข่าวสารในเรื่องการพัฒนาท้องถิ่นและอื่น ๆ แตกต่างก็มีภาวะผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่และหลักการและกระบวนการวางแผนแตกต่างกัน ได้รับการฝึกอบรมความรู้ มีภาวะผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่และหลักการ และกระบวนการวางแผนไม่แตกต่างกัน ที่ได้รับการฝึกอบรมความรู้

๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวกับหลักธรรมสำหรับการบริหาร

หลักธรรมสำหรับการบริหาร การจะเป็นผู้นำต้องมีคุณธรรม ประจำตัวเพื่อจะได้เป็นเครื่องเตือนสติในการทำงาน เพราะในการทำงานบางครั้งก็พบกับบุคคลมากหน้า หลายตาจะทำให้เราได้นำมาพัฒนาการบริหารให้เกิดประสิทธิภาพได้

ปรากฏ บุตรโยจันโท ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “คุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของบุคลากรในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย ” พบว่า การปฏิบัติตนเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง ๖ งาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งการประพฤติตนจะต้องปฏิบัติตัวดีจึงจะได้ชื่อว่าเป็นผู้บริหารที่มีคุณธรรม ซึ่งส่งผลให้เป็นที่รัก นับถือ ยกย่อง ศรัทธาของครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน^{๖๔}

พรหม วุฒิวินิจฉัย ได้วิจัยเรื่อง “หลักพรหมวิหาร ๔ กับหลักการปฏิบัติหน้าที่ตามอุดมคติตำรวจ : ศึกษาเฉพาะกรณี ข้าราชการตำรวจประจำสถานีตำรวจนครบาลดุสิต ” ผลการวิจัย พบว่า หลักพรหมวิหาร ๔ และหลักอุดมคติตำรวจทั้ง ๙ ประการ มีความสัมพันธ์คล้ายคลึงกันสามารถใช้ ในการปฏิบัติหน้าที่ตำรวจได้ทั้ง ๒ หลักการ จากการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สรุปได้ว่า ข้าราชการตำรวจ ส่วนใหญ่ มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี แต่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่อง พรหมวิหาร ๔ ปานกลาง การปฏิบัติธรรม ฝึกฝนจิตใจของตนอยู่ใน ระดับปานกลาง ความรู้ ความเข้าใจในหลักอุดมคติตำรวจอยู่ในเกณฑ์ดี การนำหลักพรหมวิหาร ๔ ไปประยุกต์ใช้ในการ ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจระดับหนึ่งซึ่งต้องมีการเพิ่มเติมในส่วนต่างๆ ต้องมีการอบรม ฝึกฝนจิตใจโดยวิทยากรที่มีความรู้ ความเข้าใจและต้องมีการจัดโครงการ ปฏิบัติธรรมของข้าราชการตำรวจในทุก ระดับชั้น ต้องเป็นผู้ดำเนินโครงการที่ต่อเนื่อง ตลอดเวลา การคัดเลือกผู้ที่ทำหน้าที่หัวหน้าสถานีตำรวจต้องให้ได้ผู้มีความรู้ความสามารถและมีคุณธรรมในจิตใจอย่างแท้จริง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน ในส่วน ของประชาชนเองนั้นควรมีความเข้าใจ เห็นใจในปัญหาการ

^{๖๔} ปรากฏ บุตรโยจันโท , “คุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของบุคลากรในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย ”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต , (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๘), หน้า ๖๕.

ปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจและที่สำคัญ ข้าราชการตำรวจต้องยึดมั่นคุณธรรมจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่โดยเคร่งครัด เพื่อให้ เกิดความสัมฤทธิ์ผลในการปฏิบัติหน้าที่^{๗๐}

สิทธิพร อ่อนคำ ได้วิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมด้านพรหมวิหารสี่กับพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัย พบว่า คุณธรรมด้านพรหมวิหารสี่ ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ ที่ได้นำมาศึกษา ปรากฏว่า คุณธรรมด้านพรหมวิหารสี่ ทั้ง สี่ด้านอยู่ในระดับปานกลาง พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ ที่ได้นำมาศึกษา ปรากฏว่า พฤติกรรมผู้นำ ทั้ง ๒มิติ อยู่ในระดับปานกลาง ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมด้านพรหมวิหารสี่แต่ละด้านกับ พฤติกรรมผู้นำในแต่ละมิติ ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการ ประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ ปรากฏว่า คุณธรรมด้านพรหมวิหารสี่ มีความสัมพันธ์กับ พฤติกรรมผู้นำมิติมุ่งสัมพันธ์และมิติมุ่งงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ การเปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมด้านพรหมวิหารสี่กับพฤติกรรม ผู้นำของผู้บริหารที่มีวุฒิการศึกษา และประสบการณ์ต่างกัน ปรากฏว่า ผู้บริหารที่มีวุฒิการศึกษา ต่างกัน ไม่มีคู่ใดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ผู้บริหารที่มีประสบการณ์ ต่างกัน มีคุณธรรมด้านพรหมวิหารสี่ทุกด้าน กับพฤติกรรมผู้นำมิติมุ่งงาน มีความแตกต่างกัน อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ส่วนคุณธรรมด้านกรุณา กับพฤติกรรมผู้นำมิติมุ่ง สัมพันธ์ของ ผู้บริหาร ที่มีประสบการณ์ต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .๐๕^{๗๑}

สรุปได้ว่า คุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร โดยภาพรวมซึ่งการประพฤติตน จะต้องปฏิบัติตัวดีจึงจะได้ชื่อว่าเป็นผู้บริหารที่มีคุณธรรม ซึ่งส่งผลให้เป็นที่รัก นับถือ ยกย่อง ศรัทธา หลักการปฏิบัติหน้าที่ตามอุดมคติ มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี แต่มี ความรู้ความเข้าใจใน เรื่อง คุณธรรมด้านพรหมวิหารสี่ พฤติกรรมผู้นำในแต่ละมิติ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมผู้นำมิติมุ่งสัมพันธ์และมิติมุ่ง การเปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมด้านพรหมวิหารสี่กับพฤติกรรม ผู้นำของผู้บริหารที่มีวุฒิการศึกษา และประสบการณ์ต่างกัน ปรากฏว่า ผู้บริหารที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน ก็จะมีคุณธรรมที่ดีตามมา บางครั้งการศึกษา ก็ทำให้ คุณธรรมในการบริหารนั้นเป็นตัวสำคัญก็ว่าได้

^{๗๐} พรหม วุฒิวีวัฒน์ชัย , “หลักพรหมวิหาร ๔ กับหลักการปฏิบัติหน้าที่ ตามอุดมคติดำรง : ศึกษาเฉพาะกรณี ข้าราชการตำรวจประจำสถานีตำรวจนครบาลดุสิต ”, *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, (สาขาศาสนาเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๕), บทคัดย่อ.

^{๗๑} สิทธิพร อ่อนคำ, “ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมด้านพรหมวิหารสี่กับพฤติกรรมผู้นำของ ผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ”, *วิทยานิพนธ์การศึกษา มหาบัณฑิต*, (สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๓๑), บทคัดย่อ.

๒.๖.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

การบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งในการปกครอง วัดแต่ละแห่งต้องมีพระสังฆาธิการ หรือเจ้าอาวาสเป็นผู้บริหาร จึงทำให้เกิดการพัฒนาในหลายๆ ด้าน จึงเป็นที่รวมศรัทธาของประชาชน

พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปญโญ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี ” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมากทุกด้าน และเมื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีที่มีจำนวนพรรษา ระดับการศึกษาสายสามัญ การศึกษาทางเปรียญธรรม ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ และการสังกัดวัดแต่ละขนาดแตกต่างกันมีบทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีไม่แตกต่างกัน^{๗๒}

พระธนดล นาคพิพัฒน์ ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ศึกษาเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งผลการวิจัยสรุปว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ ตำแหน่งพระสังฆาธิการ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษา ทางสามัญ การศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่แตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน และข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ควรมีการปกครองพระภิกษุสามเณร ให้ปฏิบัติตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด มีกองทุนส่งเสริมด้านกา รศึกษาแก่พระภิกษุ

^{๗๒} พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปญโญ , “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆา ธิการในจังหวัดนนทบุรี ”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต* , (สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

สามเณร ให้พระภิกษุ สามเณร เอาใจใส่ต่อกิจกรรม ด้านพระพุทธรศาสนา ให้พระภิกษุ สามเณร ดำเนินกิจกรรมบางอย่างภายในวัดอย่างมีระเบียบ^{๗๓}

พระปลัดเกียรติศักดิ์ สนิทวิกุล ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการ บริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่ ” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการ บริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่ทั้ง ๖ ด้านนั้นได้มีด้านที่มีบทบาทมากที่สุดใน ๓ ระดับ โดย เรียงลำดับ คือ ด้านการควบคุมและรักษาความเรียบร้อยดีงาม ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และด้านการสาธารณูปการ ส่วนด้านปานกลาง ๒ ด้าน คือ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ และ ด้านการศาสนศึกษา สำหรับด้านการศึกษาสงเคราะห์ระดับน้อยถึงน้อยที่สุด^{๗๔}

พระมหาตุล จินดาพันธ์ ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพการบริหารงานการคณะ สงฆ์ ของพระสังฆาธิการ ระดับอำเภอและระดับตำบล ในจังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารงานการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบล ในจังหวัด นครราชสีมา โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณา เป็นรายด้าน พบว่า อยู่ระดับ มาก ๓ ด้าน และอยู่ในระดับปานกลาง ๒ ด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการวิเคราะห์ นโยบาย รองลงมาคือ ด้าน การจัดการทรัพยากรมนุษย์ และน้อยที่สุด คือ ด้านการจัดการ สารสนเทศ ส่วนสภาพการบริหารงานการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับ ตำบล ที่มีอายุพรรษาน้อยกว่า ๒๕ พรรษา กับพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบล ที่มีอายุพรรษา ๒๕ พรรษาขึ้นไป โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญ ทางสถิติ และสภาพการบริหารงานการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับ ตำบล ที่มีระยะเวลาดำรงตำแหน่งน้อยกว่า ๑๐ ปี กับพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับ ตำบล ที่มีระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๑๐ ปีขึ้นไป โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างไม่มี นัยสำคัญทางสถิติ^{๗๕}

^{๗๓} พระรณดล นาคพิพัฒน์ , “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ”, **วิทยานิพนธ์พุทธ ศาสตร์มหาบัณฑิต** , (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

^{๗๔} พระปลัดเกียรติศักดิ์ สนิทวิกุล, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่ ”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต** , (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ , ๒๕๓๘), บทคัดย่อ.

^{๗๕} พระมหาตุล จินดาพันธ์, “การศึกษาสภาพการบริหารงานการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ ระดับอำเภอและระดับตำบล ในจังหวัดนครราชสีมา ”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต** , (สาขาวิชาการ บริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๗), บทคัดย่อ.

พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม: ศึกษาเฉพาะกรณี พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ประวัติความเป็นมาในการดำเนินชีวิต แนวทางการปฏิบัติธรรม บทบาทในการพัฒนาสังคมและ บทบาทในการเป็นผู้นำในการจัดตั้งกองทุนผ้าป่าช่วยชาติ ของพระธรรมวิสุทธิมงคล ผลจากการ วิจัยพบว่า พระธรรมวิสุทธิมงคล เป็นพระสงฆ์ที่เกิดในครอบครัวเกษตรกรรม แต่ฐานะการเงิน ของสกุลท่านอยู่ในสภาพค่อนข้างดี ขณะเข้าสู่ความเป็นสมณเพศ สังกัดคณะสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติ ยึดถืออุตุงควัตร เป็นเครื่องขัดเกลาภิเส เป็นพระสงฆ์นักปฏิบัติสมถกรรมฐาน และวิปัสสนา กรรมฐาน จากผลวิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนาของท่านมี ๒ ด้าน คือ ด้านจิตใจ ได้แก่ การอบรมสั่ง สอนให้ประชาชนมีศีลธรรม คุณธรรม ความดีงาม ตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยเน้นการไป ปฏิบัติมากกว่าสอนให้ความรู้เท่านั้น ด้านวัตถุ ได้แก่ การพัฒนาการศึกษา สาธารณสุขและสาธารณประโยชน์อื่น ๆ ตลอดจนจนการเป็นผู้นำในการตั้งกองทุนผ้าป่าช่วย ชาติ^{๗๖}

พระมหาอานนท์ อานนโท ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขต จังหวัดชุมพรกับการประยุกต์ใช้หลักภิกขุอธิการนิยธรรม ๗” ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการ ในจังหวัดชุมพรโดยส่วนมากแล้วได้นำหลักภิกขุอธิการนิยธรรม ๗ ไปใช้ใน การบริหารกิจการ คณะสงฆ์โดยภาพรวม อยู่ในเกณฑ์ที่มาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๒๘ โดย พระสังฆาธิการในจังหวัด ชุมพรได้ดำเนินการประชุมพระภิกษุสามเณรในพื้นที่เขตปกครองเป็นประจำและยังมีการประชุม ร่วมกันระหว่างคณะสงฆ์กับผู้นำชุมชน พร้อมกันนี้ยังมีการประเมินผล ให้ความสำคัญกับการ ประชุมโดยสละเวลามาเข้าร่วมประชุม มีการวางกฎระเบียบให้แก่คณะสงฆ์ด้วยการรณรงค์ให้ วัดเป็นสถานที่ปลอดบุหรี่ มีการยกย่องพระมหาเถระผู้ทำคุณงามความดีและเชิดชูให้เป็นเกียรติ ประวัติ ทำความเข้าใจในการบริหารงานตามจารีตพระพุทธศาสนา มีการอนุรักษ์ธรรมชาติโดยให้ ความรู้ถึงประโยชน์ของธรรมชาติ ทั้งนี้ยังส่งเสริมการปรับภูมิทัศน์ภายในอาวาสในเขตปกครอง ให้เป็นลานธรรม เปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนได้มีการสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ทางด้านธ ธรรมะ ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจหลักธรรมและส่งผลให้เกิดทัศนะใหม่ๆ ในหลักธรรมคำสอนทางพุทธ ศาสนา การเปรียบเทียบเปรียบเทียบระดับการประยุกต์ใช้หลักภิกขุอธิการนิยธรรม ๗ ในการ บริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดชุมพร จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า ตำแหน่ง พระสังฆาธิการ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมและ ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการนั้นมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

^{๗๖} พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ , “บทบาทพระสงฆ์ ในการพัฒนาสังคม ศึกษาเฉพาะกรณี : พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต , (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), บทคัดย่อ.

ที่ระดับ .๐๕ ซึ่งตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญไม่พบความแตกต่าง จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๗๗}

มาณี ไชยธีรานุวัฒน์ศิริ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของคณะสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ : กรณีศึกษาในภาคกลางและภาคตะวันออก ” โดยศึกษาจากกลุ่มเป้าหมายพระเถระที่เป็นที่เคารพศรัทธา ๗ รูป จากวัด ๗ แห่งของ ๖ จังหวัดในภาคกลาง และ ๒ รูป จากวัด ๒ แห่งของ ๒ จังหวัดในภาคตะวันออก และพุทธศาสนิกชนที่มาร่วมพิธีทำบุญ รวมทั้งผู้ที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกับวัด จำนวน ๘๘ คน พบว่า บทบาทที่สำคัญที่สุดของพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ คือ การอบรมสั่งสอนจริยธรรมและแนวทางการดำรงชีวิตที่พึงามถูกต้องให้แก่ประชาชน การอบรมสั่งสอนและให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร การอบรมตน การทำวิปัสสนากรรมฐาน การสงเคราะห์ประชาชน บทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมวัฒนธรรมไทย การสอนประชาชนในการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน การพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็ก ประชาชนในการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน การพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็ก โรงเรียน โรงพยาบาล ถนนหนทาง การแต่งหนังสือพุทธศาสนา การพัฒนาวัดและพระภิกษุสามเณรให้ทันสมัย การส่งเสริมวิชาชีพให้ชาวบ้าน^{๗๘}

สรุปได้ว่า พระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ การควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครอง ควรมีการปกครองพระภิกษุ สามเณร ให้ปฏิบัติตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด มีกองทุนส่งเสริม ด้านการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร ให้พระภิกษุ สามเณร เอาใจใส่ต่อกิจกรรม เป็นเครื่องขัดเกลาจิตใจ เป็นพระสงฆ์นักปฏิบัติสมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน การอบรมสั่งสอนให้ประชาชนมีศีลธรรม คุณธรรม ความดีงาม ตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยเน้นการไปปฏิบัติมากกว่าสอนให้ความรู้เท่านั้น มีการวางกฎระเบียบให้แก่คณะสงฆ์ด้วยการรณรงค์ให้วัดเป็นสถานที่ปลอดบุหรี่ มีการอนุรักษ์ธรรมชาติโดยให้ความรู้ถึงประโยชน์ของธรรมชาติ ทั้งนี้ยังส่งเสริมการปฏิรูปทัศนคติภายในอาวาสในเขตปกครองให้เป็นลานธรรม เปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนได้มีการสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ทางด้านธรรมะ ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจหลักธรรม

^{๗๗} พระมหาอานนท์ อานนโท , “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดชุมพรกับการประยุกต์ใช้หลักภิกขุอธิษฐานธรรม ๗”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต* , (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

^{๗๘} มาณี ไชยธีรานุวัฒน์ศิริ และคณะ , “รายงานการวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากรในอุตสาหกรรมก่อสร้างไทย”, นครปฐม : คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล , ๒๕๕๑ (อัดสำเนา).

๒.๖.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารวัด

วัดเป็นสถานที่สำคัญหลายๆอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการบริหารจิต เป็นสภาพชาวบ้านในการแลกเปลี่ยนความรู้สนทนาธรรม ของผู้ปฏิบัติธรรม จึงต้องมีการบริหารให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในด้านต่างๆ

คุณ โทษณ์ และเทพพร มังธานี ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา วัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัด ศรีสะเกษ” ผลการวิจัยในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน พบว่า ด้านการปกครอง มีการวางแผนการบริหารอย่างชัดเจน มีระเบียบในการปกครอง มีการกระจายอำนาจและการมอบหมายหน้าที่อย่างเป็นระบบ ด้านการศึกษา พบว่า สามารถรักษารูปแบบการศึกษาแบบดั้งเดิมที่มุ่งผดุงพระธรรมวินัยและพระพุทธศาสนาโดยตรง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า ทางวัดมีโรงเรียนการกุศลอยู่ในเขตของวัด และมีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและศูนย์บริการผู้สูงอายุภายในวัด ด้านสาธารณูปการ เนื่องจากบริเวณวัดไม่กว้างมาก จึงทำให้จัดศาสนวัตถุ และเสนาสนะ ตามสภาพบริเวณวัด ด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่า มีการเปิดโอกาสให้ชุมชนที่ตั้งของวัดดำเนินกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยภายในวัด^{๘๙}

ฉันทนา กล่อมจิต ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา วัดป่าบ้านค้อ อำเภอเมืองผิง จังหวัดอุดรธานี ” ผลการวิจัยในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน พบว่า ด้านการปกครองเป็นการปกครองแบบพ่อปกครองลูก มีการมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความสามารถของแต่ละบุคคล ด้านการศาสนศึกษา มีการสนับสนุนให้การศึกษาพระปริยัติธรรม สอบนักธรรม และการอบรมปฏิบัติธรรม เป็นการศึกษิตตามอัธยาศัย ด้านสาธารณูปการ มีความสะดวกสบายและมีสัปปายะในการปฏิบัติธรรม และมีการสร้างพระมหาธาตุเจดีย์ ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ได้จัดอบรมปฏิบัติธรรมและกิจนิมนต์ภายในและภายนอกประเทศ จัดการอบรมปฏิบัติ ธรรมสัตถุจร มีการเผยแผ่ธรรมะด้วยสื่อต่าง ๆ ด้านสาธารณสงเคราะห์ ได้ทำการบำเพ็ญสาธารณสงเคราะห์แก่ชุมชนบุคคลและศาสนสถาน รวมทั้งได้ตั้งกองทุนช่วยเหลือแม่บ้านผู้ปฏิบัติธรรม และการเผยแผ่ธรรมให้เด็กและเยาวชน ส่วนด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า ทางวัดไม่ได้จัดการศึกษาสงเคราะห์สำหรับเด็กและเยาวชน^{๙๐}

^{๘๙} คุณ โทษณ์ และเทพพร มังธานี, “รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา วัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ”, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการการศึกษา , ๒๕๔๖ (อัตสำเนา).

^{๙๐} ฉันทนา กล่อมจิต, “รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา วัดป่าบ้านค้อ อำเภอเมืองผิง จังหวัดอุดรธานี ”, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการการศึกษา , ๒๕๔๖, (อัตสำเนา).

ทัตตร ภูพวก ได้วิจัยเรื่อง “สภาพและปัญหาการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๓” ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหาร วัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๓ โดยรวมทั้ง ๖ ด้าน อยู่ในระดับมาก รายด้าน ด้านการปกครองและด้านการสาธารณูปการอยู่ในระดับมากด้านที่เหลืออยู่ในระดับน้อย ส่วนปัญหาการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๓ โดยรวมทั้ง ๖ ด้าน อยู่ในระดับน้อย รายด้าน ด้านการศาสนศึกษา อยู่ใน ระดับปานกลาง ด้านที่เหลือ อยู่ในระดับน้อย สำหรับการ เปรียบเทียบสภาพการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๓ จำแนกตามประสบการณ์ ประเภทของวัด และระดับการพัฒนาของวัด พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และการเปรียบเทียบปัญหาการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๓ จำแนกตามประสบการณ์ ประเภทของวัด และระดับการพัฒนาของวัด พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ^{๕๑}

พระครูปลัดทรงศักดิ์ กนฺตวิโร ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ” ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ทั้ง ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ๔ ด้าน คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ ส่วนอยู่ในระดับมากที่สุด ๒ ด้าน คือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการสาธารณูปการ ส่วนการเปรียบเทียบความคิดเห็นในการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ สถานภาพ อายุ จำนวนปีที่บวช วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางบาลี พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่ทำให้พุทธศาสนิกชนมีความคิดเห็นแตกต่างกัน ได้แก่ สถานภาพ อายุ จำนวนปีที่บวช วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางบาลี โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๕๒}

^{๕๑} ทัตตร ภูพวก , “สภาพและปัญหาการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๓”, **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต** , (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา , ๒๕๔๗), บทคัดย่อ.

^{๕๒} พระครูปลัดทรงศักดิ์ กนฺตวิโร , “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** , (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

พระมหาเรีงศักดิ์ พิมพ์สกุล ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดในทศวรรษหน้า” ผลการวิจัย พบว่าวัตถุประสงค์เพื่อการบริหาร ให้พระภิกษุ ปฏิบัติตามธรรมวินัย พัฒนาวัดให้สะอาดร่มรื่น ให้เป็นแหล่งการเรียนรู้คุณธรรม จัดระเบียบการบริหาร การเงินและกิจการภายใน วัดรวมทั้งพัฒนาให้เจ้าอาวาสมีวิสัยทัศน์ สำหรับโครงสร้างการบริหาร เน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบของคณะกรรมการและการกระจายอำนาจ การตรวจสอบรวมถึงมีไวยาวัจกร ช่วยในกิจการของสงฆ์ และภารกิจ ๖ ด้าน คือ ปกครองสงฆ์ด้วยหลักธรรมวินัย บริหารแบบมีส่วนร่วมและทำงานเป็นทีม มีคณะกรรมการพิจารณาพระสงฆ์ที่ทำความผิดวินัย มีการปรับเปลี่ยนตำแหน่งเพื่อความเหมาะสม ปรับปรุงหลักสูตรและกระจายการศึกษา รวมทั้งจัดการศึกษาโดยภิกษุ สามเณรต้องศึกษาทุกรูป จัดการศึกษาสงเคราะห์แก่เยาวชนและชุมชน มีการปรับปรุงหลักสูตรพัฒนาภิกษุที่ทำหน้าที่ครูสอนโดยรัฐจัดงบประมาณอุดหนุน พระสงฆ์ควรเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในประเทศและต่างประเทศ ควรมืองค์การเผยแผ่พร้อมทั้งพัฒนาภิกษุโดยรัฐให้การสนับสนุนการก่อสร้างอาคารต่าง ๆ ควรอนุรักษ์ศิลปะแบบไทย เป็นสัดส่วนมีแบบแปลน โดยมีคณะกรรมการสงฆ์คอยดูแล ส่งเสริมการสาธารณสงเคราะห์ให้รูปแบบต่าง ๆ และการมีส่วนร่วมในการขจัดอบายมุข^{๔๓}

มนัส ภาคภูมิ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน” โดยศึกษาจากเจ้าอาวาสวัดพัฒนาตัวอย่างจาก ภูมิภาคต่าง ๆ ภาคละ ๓ รูป รวม ๑๒ รูป โดยศึกษาประวัติชีวิต คุณลักษณะส่วนตัว กระบวนการทำงานของเจ้าอาวาส และสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์สังคมของวัด และพบว่า กระบวนการบริหารของเจ้าอาวาสทุกรูป มีกระบวนการ “แบบธรรมาธิปไตย” กล่าวคือ เป็นการบริหารที่ทุกคนมีส่วนร่วม ับฟังความคิดเห็นในลักษณะการปรึกษาหารือโดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง และปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน แบ่งเป็น ๒ ปัจจัย คือ (๑) ปัจจัยหลักหรือปัจจัยโดยตรงประกอบด้วย ความสามารถพิเศษหรือคุณลักษณะเฉพาะพิเศษของเจ้าอาวาส บุคลิกภาพ ภาวะผู้นำ เช่น ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความซื่อสัตย์ การปฏิบัติตนในพระธรรมวินัย และกระบวนการบริหาร และการทำงานอย่างเป็นระบบ อาทิ การจัดองค์การ การบริหารงานบุคคล การติดตาม การบริหารการเงิน เป็นต้น (๒) ปัจจัยเสริม คือ ปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุน ได้แก่ สภาพแวดล้อม ทำเล

^{๔๓} พระมหาเรีงศักดิ์ พิมพ์สกุล , “รูปแบบการบริหารวัดในทศวรรษหน้า” , วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๕), บทคัดย่อ.

ที่ตั้ง บรรยากาศในวัดและการที่วัดลักษณะพิเศษเฉพาะ เช่น เป็นโบราณสถาน มีโบราณวัตถุ ทางศิลปวัฒนธรรม และอื่น ๆ^{๔๔}

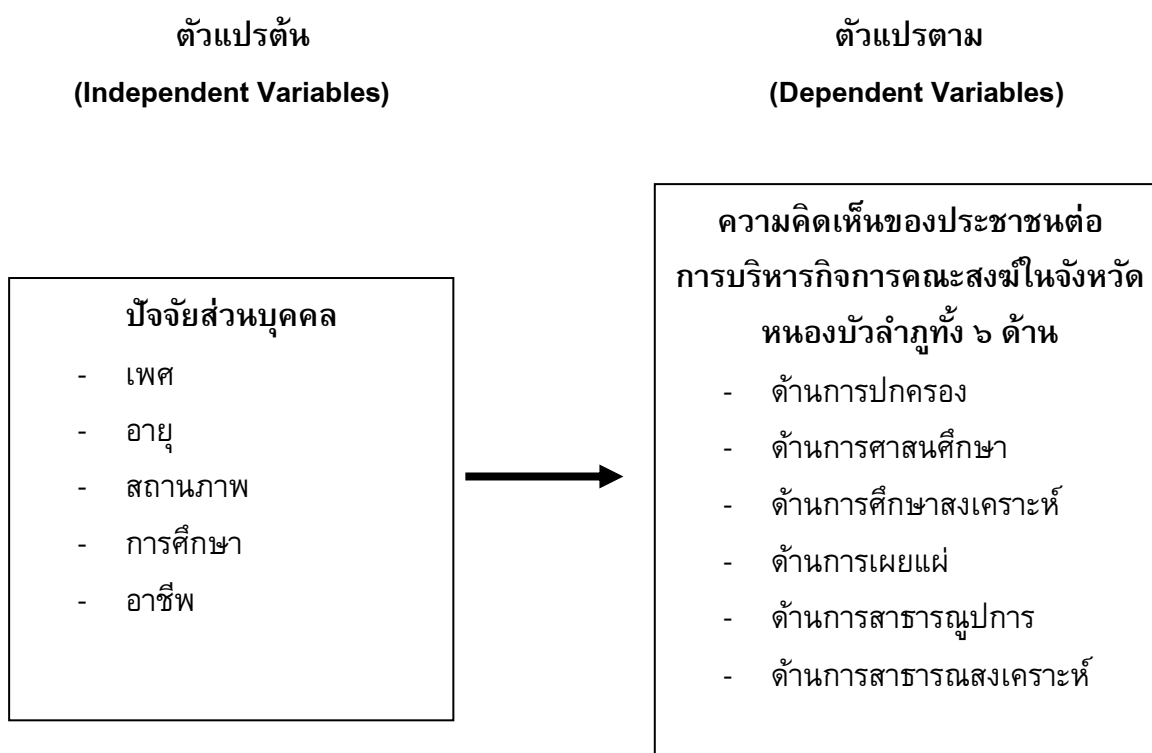
สรุปได้ว่า การบริหารเป็นการใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรมาบริหาร และจะมีประสิทธิภาพเพียงใดขึ้นอยู่กับผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพ และมีการปกครองที่ดี โดยมีการวางแผน การตัดสินใจที่ดี การพัฒนาบุคลากร การให้ผลตอบแทน จึงจะทำให้เป็นผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพ สำหรับการบริหารวัดนั้น เจ้าอาวาสหรือผู้บริหารนั้นก็ต้องปกครองพระภิกษุ สามเณร และบุคคลที่อยู่ภายในวัดให้มีประสิทธิภาพตามที่กล่าวมานั้น และการบริหารนั้น จำเป็นต้องสอดคล้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ที่ทางกฎหมายกำหนดขึ้น อันประกอบด้วยทั้ง ๖ ประการ คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์

---

^{๔๔} มนัส ภาคภูมิ และคณะ, “รายงานการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาส ในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน ”, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการการศึกษา , ๒๕๔๐ (อัสสัณหา).

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาทบทวนแนวความคิดทฤษฎีและงาน วิจัยที่เกี่ยวข้อง ของผู้วิจัย ได้นำมา กำหนด เป็นกรอบแนวความคิดการวิจัยประกอบด้วย ตัวแปรต้น ได้แก่ (Independent Variables) เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ ตัวแปรตาม ได้แก่ (Dependent Variables) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ทั้ง ๖ ด้าน ดังแผนภูมิที่ ๒.๑

แผนภูมิที่ ๒.๑ กรอบแนวความคิดการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในจังหวัดหนองบัวลำภู การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษา การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู และเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัด หนองบัวลำภูโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
  - ๓.๓.๑ ลักษณะเครื่องมือ
  - ๓.๓.๒ การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งเป็น วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ควบคู่กับวิธีการวิจัยแบบคุณภาพ

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ประชาชนในจังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน ๔๙๙,๖๗๐ คน (ข้อมูล ณ วันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๒)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยการ เปิดตารางการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของยามานะ (Yamane)^๑ ที่ระดับความเชื่อมั่น ๙๕%

---

^๑ สุวรีย์ ศิริโกการภิมย์, การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์ สถาบัน ราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒๙ - ๑๓๐.

ได้ขนาดกลุ่มของกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๔๐๐ คน แล้วทำการสุ่มมาจากประชากร โดยวิธีแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จากประชากรทั้งหมด

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓.๑ การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัย โดยศึกษาเอกสารวิชาการและจากงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยมีขั้นตอนดังนี้

- ๑) ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒) กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือ
- ๓) สร้างเครื่องมือ จากกรอบเนื้อหาในคำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย
- ๔) เสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ

๕) นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ ท่าน (ภาคผนวก ก) เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ IOC (Index of Item-Objective Congruence)^๒

๖) นำเครื่องมือที่ตรวจสอบแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนในจังหวัดหนองบัวลำภู ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่จะทำการวิจัย จำนวน ๓๐ ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficients) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach)^๓ ได้ค่าสัมประสิทธิ์ของความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ .๙๕๖

๗) นำเครื่องมือที่แก้ไขปรับปรุงสมบูรณ์แล้วไปเก็บข้อมูลจากประชาชนในจังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน ๔๐๐ ชุด

๓.๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมา โดยศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข ซึ่งแบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๓ ตอนดังนี้

^๒ Cronbach, Lee J, **Essentials of psychological testing**, 4th ed., (New York : Harper & Row, 1971), p. 123.

^๓ ประยูร อาษานาม, **คู่มือวิจัยทางการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑), หน้า ๘๗.

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ หรือตรวจสอบรายการ โดยถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา และอาชีพ จำนวน ๕ ข้อ

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ทั้ง ๖ ด้าน ได้แก่ การปกครองคณะสงฆ์ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี ๕ ระดับตามหลักการของลิเคิร์ต (Likert) โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

๕	หมายถึง	มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด
๔	หมายถึง	มีความคิดเห็นในระดับมาก
๓	หมายถึง	มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง
๒	หมายถึง	มีความคิดเห็นในระดับน้อย
๑	หมายถึง	มีความคิดเห็นในระดับน้อยที่สุด ^๔

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการบริหารคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ทั้ง ๖ ด้าน โดยใช้คำถามปลายเปิด

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้สูตรยามาเน่ (Yamane) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ดังนี้

๑) นำแบบสอบถามจำนวน ๔๐๐ ชุด โดยกระจายกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนในจังหวัดหนองบัวลำภู การเก็บรวบรวมข้อมูลและดำเนินการเก็บคืนภายใน ๒ สัปดาห์

๒) รวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับคืนจากประชาชนในจังหวัดหนองบัวลำภู ทั้งหมด โดยอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ จำนวน ๔๐๐ ชุด คิดเป็นแบบสอบถามที่ได้รับคืนร้อยละ ๑๐๐ ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

^๔ สุรชัย ศิริโกการภิรมย์, การวิจัยทางการศึกษา, หน้า ๑๔๐.

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อวิเคราะห์หาค่าสถิติต่าง ๆ ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ และร้อยละ นำเสนอเป็นตารางประกอบการบรรยายผล

ตอนที่ ๒ ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) นำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย โดยกำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์ ตามแนวคิดของเบสท์ (Best)^๕

๔.๕๐ – ๕.๐๐	หมายความว่า	มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด
๓.๕๐ – ๔.๔๙	หมายความว่า	มีความคิดเห็นในระดับมาก
๒.๕๐ – ๓.๔๙	หมายความว่า	มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง
๑.๕๐ – ๒.๔๙	หมายความว่า	มีความคิดเห็นในระดับน้อย
๑.๐๐ – ๑.๔๙	หมายความว่า	มีความคิดเห็นในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ใช้สถิติทดสอบสมมติฐานโดยใช้การทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) เมื่อพบว่า มีความแตกต่างจึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)

ตอนที่ ๔ แบบสอบถามปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการบริหารคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ทั้ง ๖ ด้าน วิเคราะห์เนื้อหาสาระประเด็นสำคัญแล้วนำเสนอเป็นการเขียนแบบความเรียง

ตอนที่ ๕ เป็นรูปแบบแนวทางการบริหารคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู นำเสนอเป็นแผนภาพพร้อมคำอธิบาย

^๕ ประกอบ กรรณสูตร, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ด่านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๘.

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๔๐๐ คน มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอต่อไปนี้

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู

๔.๓ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๔.๔ ปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลทั่วไปของประชาชน จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา และอาชีพ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีรายละเอียดดังในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวน และค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

(N=๔๐๐)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม		จำนวน	ร้อยละ
๑. เพศ			
-	ชาย	๑๒๐	๓๐.๐๐
-	หญิง	๒๘๐	๗๐.๐๐
๒. อายุ			
-	ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๑๐๙	๒๗.๒๕
-	๒๐ – ๓๐ ปี	๒๓๐	๕๗.๕๐
-	๓๑ – ๔๐ ปี	๑๗	๔.๒๕
-	๔๑ – ๕๐ ปี	๑๙	๔.๗๕
-	๕๑ – ๖๐ ปี	๑๙	๔.๗๕
-	๖๑ ปีขึ้นไป	๖	๑.๕๐
๓. สถานภาพ			
-	โสด	๑๓๘	๓๔.๕๐
-	สมรส	๒๕๔	๖๓.๕๐
-	หม้าย/หย่าร้าง/แยกกันอยู่	๘	๒.๐๐
๔. การศึกษา			
-	ต่ำกว่าปริญญาตรี	๓๖๙	๙๒.๒๕
-	ปริญญาตรี	๒๑	๕.๒๕
-	สูงกว่าปริญญาตรี	๑๐	๒.๕๐
๕. อาชีพ			
-	เกษตรกร	๒๕๔	๖๓.๕๐
-	รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	๒๐	๕.๐๐
-	นักธุรกิจ/ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	๖	๑.๕๐
-	รับจ้าง/พนักงานบริษัท	๑๕	๓.๗๕
-	พ่อบ้าน/แม่บ้าน	๘	๒.๐๐
-	นักเรียน/นักศึกษา	๙๗	๒๔.๒๕

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า เพศของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นหญิง คิดเป็นร้อยละ ๗๐ และเป็นชาย คิดเป็นร้อยละ ๓๐

อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๒๐-๓๐ ปีคิดเป็นร้อยละ ๕๗.๕๐ และอายุ ๖๑ ปีขึ้นไป มีจำนวนน้อยที่สุด เพียงร้อยละ ๑.๕๐

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่สมรส คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๕๐ รองลงมาโสด คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๕๐ และหม้าย/หย่าร้าง/แยกกันอยู่ คิดเป็นร้อยละ ๒.๐๐ ตามลำดับ

การศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๙๒.๓๐ รองลงมา ปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๕.๓๐ และสูงกว่าปริญญาตรี มีจำนวนน้อยที่สุด เพียงร้อยละ ๒.๕๐

อาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๕๐ และนักธุรกิจ/ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว มีจำนวนน้อยที่สุด เพียงร้อยละ ๑.๕๐

๔.๒ ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารจัดการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารจัดการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ทั้ง ๖ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการปกครอง ๒) ด้านการศาสนศึกษา ๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๕) ด้านการสาธารณูปการ และ ๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยรวม และรายด้าน รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒-๔.๘

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวม

(N = ๔๐๐)

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัด หนองบัวลำภู	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น
๑. ด้านการปกครอง	๔.๐๒	.๖๕๐	มาก
๒. ด้านการศาสนศึกษา	๓.๙๔	.๖๘๗	มาก
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๙๗	.๖๖๑	มาก
๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๔.๐๕	.๖๔๔	มาก
๕. ด้านการสาธารณูปการ	๔.๐๒	.๖๘๙	มาก
๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๔.๐๐	.๖๖๙	มาก
ภาพรวม	๔.๐๐	.๕๘๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ประชาชนในจังหวัดหนองบัวลำภู ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = ๔.๐๐$) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นว่า การบริหาร กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ทั้ง ๖ ด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ในด้านการปกครอง

(N = ๔๐๐)

ด้านการปกครอง	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น
๑. เอาใจใส่ดูแลพระภิกษุสามเณรที่อยู่ใต้บังคับบัญชา อย่างสม่ำเสมอ	๔.๐๗	.๘๖๐	มาก
๒. การออกระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ	๔.๐๗	.๗๗๓	มาก
๓. การจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอน ด้านวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย	๔.๐๕	.๘๕๗	มาก
๔. การจัดกิจการของวัด เช่น บัญชีรายรับ-รายจ่าย มี การตรวจเยี่ยมวัดในเขตปกครอง เป็นต้น ให้เป็นไป ด้วยดี	๓.๘๘	.๙๖๙	มาก
๕. การกำกับดูแลและจัดศาสนสมบัติของวัดให้เป็น ระเบียบเรียบร้อยและมีความมั่นคงแข็งแรง	๔.๐๕	.๘๔๑	มาก
๖. การส่งเสริมให้ครูพระสอนปริยัติธรรม เปรียญธรรม ได้เป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ตามแต่โอกาส	๔.๐๔	.๘๒๘	มาก
ภาพรวม	๔.๐๒	.๖๕๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ประชาชนในจังหวัดหนองบัวลำภู ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
มีความคิดเห็นว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ในด้านการปกครอง
โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๒$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ประชาชนมี
ความคิดเห็นว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ในด้านการปกครอง อยู่ใน
ระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ในด้านการศาสนศึกษา

(N = ๔๐๐)

ด้านการศาสนศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น
๗. การควบคุม เร่งรัดให้มีการเรียนการสอนนักธรรมตามหลักสูตรนักธรรมตามคำสั่งของมหาเถรสมาคม	๔.๐๑	.๘๗๓	มาก
๘. การแนะนำการเรียนนักธรรม บาลี ในแต่ละหลักสูตร	๓.๘๙	.๘๕๕	มาก
๙. การเร่งรัดรณรงค์ให้มีการอบรมบาลีและนักธรรมก่อนสอบ (แต่ละปี)	๓.๘๙	.๙๐๔	มาก
๑๐. การสรรหา ส่งเสริม และพัฒนาครูสอนนักธรรมและบาลี	๓.๙๑	.๙๐๔	มาก
๑๑. การจัดหาทุนการศึกษาให้แก่พระสงฆ์ที่เรียนนักธรรม และบาลี และการศึกษาด้านอื่น ๆ	๓.๙๕	.๙๓๙	มาก
๑๒. การยกย่องเชิดชูเกียรติผู้สอนพระปริยัติธรรมเปรียญธรรมบาลีประโยคต่าง ๆ ให้มีขวัญและกำลังใจได้	๔.๐๑	.๙๐๔	มาก
ภาพรวม	๓.๙๔	.๖๘๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ประชาชนในจังหวัดหนองบัวลำภู ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ในด้านการศาสนศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๔$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ในด้านการศาสนศึกษาอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ในด้านการศึกษาสงเคราะห์

(N = ๔๐๐)

ด้านการศึกษาสงเคราะห์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น
๑๓. การตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็ก และ เยาวชนทุกระดับชั้น	๔.๐๙	.๘๘๙	มาก
๑๔. การช่วยพัฒนาสถานศึกษาของรัฐและเอกชน	๓.๙๔	.๗๙๔	มาก
๑๕. การช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา	๓.๙๓	.๘๔๖	มาก
๑๖. การจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมเพื่อส่งเสริม การศึกษาแก่พระภิกษุและสามเณร	๓.๙๕	.๘๕๗	มาก
๑๗. การช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาเฉพาะบุคคลผู้ กำลังศึกษาที่มีความเดือดร้อน	๔.๐๐	.๘๔๒	มาก
๑๘. การประสานการจัดหางบประมาณในการสร้าง อาคารเรียน/ห้องเรียน/ห้องจริยศึกษา	๓.๙๐	.๘๙๓	มาก
ภาพรวม	๓.๙๗	.๖๖๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ประชาชนในจังหวัดหนองบัวลำภู ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
มีความคิดเห็นว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ในด้านการศึกษา
สงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๗$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า
ประชาชนมีความคิดเห็นว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ในด้าน
การศึกษาสงเคราะห์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

(N = ๔๐๐)

ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น
๑๙. ฝึกอบรมพระภิกษุสามเณรให้รู้จักวิธีการเผยแผ่ ธรรมะ โดยการจัดให้มีการเทศน์บรรยายในวันสำคัญ ทางศาสนา	๔.๐๘	.๘๖๒	มาก
๒๐. การแนะนำสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม ตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาโดยถูกต้อง	๔.๑๔	.๘๓๔	มาก
๒๑. การจัดตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อประโยชน์ใน การศึกษาธรรมบาลีแก่พระสงฆ์ สามเณร และ ประชาชน	๓.๙๘	.๙๒๓	มาก
๒๒. การจัดให้มีการพิมพ์หนังสือธรรมะหรือเทศน์ ออกเผยแผ่เป็นธรรมทาน	๔.๐๒	.๘๘๑	มาก
๒๓. การจัดให้มีธรรมทูต หรือธรรมจาริกอบรมสั่ง สอนประชาชน	๓.๙๐	.๘๙๒	มาก
๒๔. การจัดให้มีกิจกรรมการบำเพ็ญกุศลในวันสำคัญ ทางพระพุทธศาสนา เช่น การหล่อเทียนเข้าพรรษา วันวิสาขบูชา เป็นต้น	๔.๑๘	.๗๘๘	มาก
ภาพรวม	๔.๐๕	.๖๔๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ประชาชนในจังหวัดหนองบัวลำภู ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
มีความคิดเห็นว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ในด้านการเผยแผ่
พระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๕$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ
พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ในด้าน
การเผยแผ่พระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ในด้านการสาธารณูปการ

(N = ๔๐๐)

ด้านการสาธารณูปการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น
๒๕. การวางแผนในการก่อสร้างอาคารเสนาสนะ ภายในวัด ให้เป็นระเบียบ มีสัดส่วนที่ดี	๓.๙๙	.๙๗๙	มาก
๒๖. การจัดศาสนสมบัติให้เป็นไปตามกฎกระทรวง และพระธรรมวินัย	๓.๙๗	.๙๖๑	มาก
๒๗. การควบคุมดูแลการก่อสร้าง โดยส่งเสริม ศิลปวัฒนธรรมไทย	๔.๑๐	.๙๑๓	มาก
๒๘. การจัดสาธารณูปโภค เช่น น้ำ ไฟ ภายในวัด	๔.๐๕	.๙๔๘	มาก
๒๙. การดูแล ซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุ ภายในวัดที่ชำรุดทรุดโทรม	๔.๐๑	.๙๖๔	มาก
๓๐. การหาทุนในการบำรุงวัดและซ่อมแซมอาคาร และเครื่องสาธารณูปโภค เช่น ประปา และไฟฟ้า เป็นต้น	๔.๐๒	.๙๗๗	มาก
ภาพรวม	๔.๐๒	.๖๘๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า ประชาชนในจังหวัดหนองบัวลำภู ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
มีความคิดเห็นว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ในด้านการสาธารณูปการ
โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๒$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ประชาชนมี
ความคิดเห็นว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ในด้านการสาธารณูปการ
อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ในด้านการสาธารณสงเคราะห์

(N = ๔๐๐)

ด้านการสาธารณสงเคราะห์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น
๓๑. การดำเนินกิจการสาธารณสงเคราะห์ด้วยการ พัฒนา สร้างถนน ขุดลอกคูคลอง เป็นต้น	๓.๙๑	.๙๑๔	มาก
๓๒. การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของชุมชนซึ่งเป็นไป เพื่อการสาธารณประโยชน์	๔.๐๑	.๘๓๒	มาก
๓๓. การกำหนดแผนงานที่จะปฏิบัติและให้สงเคราะห์ แก่ประชาชน	๔.๐๐	.๘๘๔	มาก
๓๔. การจัดตั้งหน่วยอบรมพุทธศาสนิกชนบริเวณวัด	๔.๐๐	.๘๙๓	มาก
๓๕. การช่วยเหลือให้คำแนะนำ ตามหลักศาสนาแก่ บุคคลที่มีความเดือดร้อนหรือมีทุกข์	๔.๐๕	.๘๘๒	มาก
๓๖. การช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยธรรมชาติ และผู้มีความเดือดร้อนด้านอื่น ๆ	๔.๐๕	.๙๐๐	มาก
ภาพรวม	๔.๐๐	.๖๖๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า ประชาชนในจังหวัดหนองบัวลำภู ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
มีความคิดเห็นว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ในด้านการสาธารณ
สงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๐๐) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า
ประชาชนมีความคิดเห็นว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ในด้านการสา
ธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๔.๓ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล อันได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา และอาชีพ โดยการทดสอบค่าที (t – test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๙ – ๔.๒๕

ตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ทั้ง ๖ ด้าน จำแนกตามเพศ

(N = ๔๐๐)

การบริหารกิจการ คณะสงฆ์	ชาย		หญิง		t	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านการปกครอง	๔.๑๔	.๖๒๘	๓.๙๗	.๖๕๔	๒.๓๔๓*	.๐๒๐
๒. ด้านการศาสนศึกษา	๔.๑๑	.๖๓๒	๓.๘๗	.๖๙๙	๓.๑๗๕**	.๐๐๒
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๔.๐๔	.๖๖๓	๓.๙๔	.๖๕๘	๑.๔๖๑	.๑๔๕
๔. ด้านการเผยแผ่	๔.๐๘	.๖๕๘	๔.๐๓	.๖๓๙	.๗๒๒	.๔๗๑
๕. ด้านการสาธารณูปการ	๔.๑๐	.๖๔๔	๓.๙๙	.๗๐๖	๑.๕๒๓	.๑๒๙
๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๔.๐๕	.๖๗๐	๓.๙๘	.๖๗๐	.๘๔๗	.๓๙๗
รวม	๔.๐๙	.๕๙๕	๓.๙๖	.๕๘๒	๑.๙๑๑	.๐๕๗

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ในด้านการปกครอง โดยที่ประชาชนเพศชายมีความคิดเห็นว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู มากกว่าเพศหญิง และประชาชนมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ในด้านการศาสนศึกษา โดยที่ประชาชนเพศชายมีความคิดเห็นว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู มากกว่าเพศหญิง สำหรับด้านอื่นๆ ที่เหลือ ประชาชนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ใน
จังหวัดหนองบัวลำภู ทั้ง ๖ ด้าน จำแนกตามอายุ

(N=๔๐๐)

การบริหาร กิจการคณะ สงฆ์	ต่ำกว่า ๒๐ ปี		๒๐-๓๐ ปี		๓๑-๔๐ ปี		๔๑-๕๐ ปี		๕๑-๖๐ ปี		๖๑ ปีขึ้นไป		F	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. การปกครอง	๔.๑๗	.๕๖๘	๓.๙๖	.๖๖๙	๓.๗๘	.๙๑๐	๓.๘๙	.๕๕๑	๔.๒๖	.๓๙๐	๔.๑๙	.๕๕๐	๒.๙๑๘*	.๐๑๓
๒. การศาสน ศึกษา	๔.๑๑	.๕๙๑	๓.๘๖	.๗๑๔	๓.๗๕	.๙๖๕	๓.๘๕	.๕๕๒	๔.๒๖	.๓๘๖	๓.๙๗	.๘๕๓	๓.๑๗๘**	.๐๐๘
๓. การศึกษา สงเคราะห์	๔.๑๔	.๕๒๑	๓.๙๓	.๖๗๔	๓.๗๐	.๙๗๒	๓.๗๔	.๘๑๐	๓.๙๙	.๔๒๑	๓.๗๕	.๙๔๗	๒.๘๔๔*	.๐๑๕
๔. การเผยแพร่	๔.๒๒	.๔๙๙	๔.๐๑	.๖๓๕	๓.๖๙	.๙๘๑	๓.๘๔	.๘๕๖	๔.๒๓	.๔๐๕	๓.๕๖	.๙๙๙	๔.๓๔๙**	.๐๐๑
๕. การสาธารณ- ูปการ	๔.๑๗	.๖๐๔	๔.๐๐	.๖๔๒	๓.๗๔	.๙๒๘	๓.๘๕	.๘๔๒	๔.๑๐	.๘๘๖	๓.๒๘	.๙๙๖	๓.๔๒๔**	.๐๐๕
๖. การสาธารณ สงเคราะห์	๔.๑๓	.๖๐๕	๓.๙๙	.๖๔๙	๓.๗๒	.๙๓๓	๓.๘๖	.๖๙๙	๔.๐๒	.๖๑๖	๓.๔๒	.๙๒๔	๒.๖๔๔*	.๐๒๓
รวม	๔.๑๖	.๕๐๔	๓.๙๖	.๕๗๘	๓.๗๓	.๙๓๗	๓.๘๔	.๖๒๘	๔.๑๔	.๓๙๗	๓.๖๙	.๙๐๔	๓.๔๖๙**	.๐๐๔

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ในการศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และด้านสาธารณูปการ สำหรับด้านการปกครอง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านสาธารณสงเคราะห์ มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ดังนั้นจึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยรวมและในแต่ละด้านด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๑-๔.๑๗

ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยและความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภูเป็นรายคู่ จำแนกตามอายุ โดยรวม

อายุ	$\bar{X}$	ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๐-๓๐ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑-๖๐ ปี	๖๑ ปีขึ้นไป
		๔.๑๖	๓.๙๖	๓.๗๓	๓.๘๔	๔.๑๔	๓.๖๙
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๔.๑๖	-	.๒๐*	.๔๓*	.๓๒*	.๐๑	.๔๖
๒๐-๓๐ ปี	๓.๙๖		-	.๒๓	.๑๒	-.๑๙	.๒๖
๓๑-๔๐ ปี	๓.๗๓			-	-.๑๑	-.๔๑*	.๐๓
๔๑-๕๐ ปี	๓.๘๔				-	-.๓๐	.๑๔
๕๑-๖๐ ปี	๔.๑๔					-	.๔๕
๖๑ ปีขึ้นไป	๓.๖๙						-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยรวม มากกว่าประชาชนที่มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี ๓๑-๔๐ ปี และ ๔๑-๕๐ ปี สำหรับประชาชนที่มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยรวม น้อยกว่าประชาชนที่มีอายุ ๕๑-๖๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สำหรับประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันคู่อื่น ๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๒ การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยและความคิดเห็นต่อการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภูเป็นรายคู่ จำแนกตามอายุ ด้านการ
ปกครอง

อายุ		ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๐-๓๐ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑-๖๐ ปี	๖๑ ปีขึ้นไป
	$\bar{X}$	๔.๑๗	๓.๙๖	๓.๗๘	๓.๘๙	๔.๒๖	๔.๑๙
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๔.๑๗	-	.๒๒*	.๓๙*	.๒๘	-.๐๙	-.๐๒
๒๐-๓๐ ปี	๓.๙๖		-	.๑๗	.๐๖	-.๓๑*	-.๒๔
๓๑-๔๐ ปี	๓.๗๘			-	-.๑๑	-.๔๘*	-.๔๑
๔๑-๕๐ ปี	๓.๘๙				-	-.๓๗	-.๓๐
๕๑-๖๐ ปี	๔.๒๖					-	.๐๗
๖๑ ปีขึ้นไป	๔.๑๙						-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ด้านการปกครอง มากกว่าประชาชนที่มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี และ ๓๑-๔๐ ปี ส่วนประชาชนที่มี ๒๐-๓๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ด้านการปกครอง น้อยกว่า ประชาชนที่มีอายุ ๕๑-๖๐ ปี สำหรับประชาชนที่มี ๓๑-๔๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ด้านการปกครอง น้อยกว่าประชาชนที่มีอายุ ๕๑-๖๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สำหรับประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันคู่อื่น ๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๓ การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยและความคิดเห็นต่อการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภูเป็นรายคู่ จำแนกตามอายุ ด้านการ
ศาสนศึกษา

อายุ		ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๐-๓๐ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑-๖๐ ปี	๖๑ ปีขึ้นไป
	$\bar{X}$	๔.๑๑	๓.๘๖	๓.๗๕	๓.๘๕	๔.๒๖	๓.๘๗
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๔.๑๑	-	.๒๕*	.๓๕*	.๒๖	-.๑๖	.๑๓
๒๐-๓๐ ปี	๓.๘๖		-	.๑๐	.๐๑	-.๔๑*	-.๑๑
๓๑-๔๐ ปี	๓.๗๕			-	-.๑๐	-.๕๑*	-.๒๒
๔๑-๕๐ ปี	๓.๘๕				-	-.๔๑	-.๑๒
๕๑-๖๐ ปี	๔.๒๖					-	.๒๘
๖๑ ปีขึ้นไป	๓.๘๗						-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ด้านการศาสนศึกษา มากกว่าประชาชนที่มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี และ ๓๑-๔๐ ปี ส่วนประชาชนที่มี ๒๐-๓๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ด้านการศาสนศึกษา น้อยกว่า ประชาชนที่มีอายุ ๕๑-๖๐ ปี สำหรับประชาชนที่มี ๓๑-๔๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ด้านการศาสนศึกษา น้อยกว่าประชาชนที่มีอายุ ๕๑-๖๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สำหรับประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันคู่อื่น ๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยและความคิดเห็นต่อการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภูเป็นรายคู่ จำแนกตามอายุ ด้านการ
ศึกษาสงเคราะห์

อายุ		ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๐-๓๐ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑-๖๐ ปี	๖๑ ปีขึ้นไป
	$\bar{X}$	๔.๑๔	๓.๙๓	๓.๗๐	๓.๗๔	๓.๙๙	๓.๗๕
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๔.๑๔	-	.๒๑*	.๔๔*	.๔๐*	.๑๕	.๓๙
๒๐-๓๐ ปี	๓.๙๓		-	.๒๓	.๑๙	-.๐๖	.๑๙
๓๑-๔๐ ปี	๓.๗๐			-	-.๐๔	-.๓๐	-.๐๕
๔๑-๕๐ ปี	๓.๗๔				-	-.๒๕	-.๐๑
๕๑-๖๐ ปี	๓.๙๙					-	.๒๔
๖๑ ปีขึ้นไป	๓.๗๕						-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มากกว่าประชาชนที่มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี ๓๑-๔๐ ปี และ ๔๑-๕๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สำหรับประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันคู่อื่น ๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๕ การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยและความคิดเห็นต่อการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภูเป็นรายคู่ จำแนกตามอายุ ด้านการเผย
แผ่พระพุทธศาสนา

อายุ		ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๐-๓๐ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑-๖๐ ปี	๖๑ ปีขึ้นไป
	$\bar{X}$	๔.๒๒	๔.๐๑	๓.๖๙	๓.๘๔	๔.๒๓	๓.๕๖
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๔.๒๒	-	.๒๑*	.๕๓*	.๓๘*	-.๐๑	.๖๖*
๒๐-๓๐ ปี	๔.๐๑		-	.๓๒*	.๑๗	-.๒๒	.๔๕
๓๑-๔๐ ปี	๓.๖๙			-	-.๑๖	-.๕๔*	.๑๓
๔๑-๕๐ ปี	๓.๘๔				-	-.๓๙	.๒๙
๕๑-๖๐ ปี	๔.๒๓					-	.๖๗*
๖๑ ปีขึ้นไป	๓.๕๖						-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มากกว่าประชาชนที่มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี ๓๑-๔๐ ปี ๔๑-๕๐ ปี และ ๖๑ ปีขึ้นไป ส่วนประชาชนที่มี ๒๐-๓๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มากกว่า ประชาชนที่มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี สำหรับประชาชนที่มี ๓๑-๔๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา น้อยกว่าประชาชนที่มีอายุ ๕๑-๖๐ ปี นอกจากนี้ประชาชนที่มี ๕๑-๖๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา น้อยกว่าประชาชนที่มีอายุ ๖๑ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สำหรับประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันคู่อื่น ๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๖ การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยและความคิดเห็นต่อการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภูเป็นรายคู่ จำแนกตามอายุ ด้านการ
สาธารณูปการ

อายุ		ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๐-๓๐ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑-๖๐ ปี	๖๑ ปีขึ้นไป
	$\bar{X}$	๔.๑๗	๔.๐๐	๓.๗๔	๓.๘๕	๔.๑๐	๓.๒๘
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๔.๑๗	-	.๑๗*	.๔๔*	.๓๒	.๐๗	.๘๙*
๒๐-๓๐ ปี	๔.๐๐		-	.๒๗	.๑๕	-.๐๙	.๗๓*
๓๑-๔๐ ปี	๓.๗๔			-	-.๑๒	-.๓๖	.๔๖
๔๑-๕๐ ปี	๓.๘๕				-	-.๒๕	.๕๗
๕๑-๖๐ ปี	๔.๑๐					-	.๘๒*
๖๑ ปีขึ้นไป	๓.๒๘						-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ด้านการสาธารณูปการ มากกว่าประชาชนที่มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี ๓๑-๔๐ ปี และ ๖๑ ปีขึ้นไป ส่วนประชาชนที่มี ๒๐-๓๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ด้านการสาธารณูปการ มากกว่า ประชาชนที่มีอายุ ๖๑ ปีขึ้นไป สำหรับประชาชนที่มี ๕๑-๖๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ด้านการสาธารณูปการ มากกว่าประชาชนที่มีอายุ ๖๑ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สำหรับประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันคู่อื่น ๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๗ การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยและความคิดเห็นต่อการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภูเป็นรายคู่ จำแนกตามอายุ ด้านการ
สาธารณสงเคราะห์

อายุ	ค่าเฉลี่ย	ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๐-๓๐ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑-๖๐ ปี	๖๑ ปีขึ้นไป
		ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๔.๑๓	-	.๑๕	.๔๒*	.๒๗	.๑๒	.๗๒*
๒๐-๓๐ ปี	๓.๙๙		-	.๒๗	.๑๓	-.๐๓	.๕๗*
๓๑-๔๐ ปี	๓.๗๒			-	-.๑๔	-.๓๐	.๓๐
๔๑-๕๐ ปี	๓.๙๖				-	-.๑๖	.๔๔
๕๑-๖๐ ปี	๔.๐๒					-	.๖๐
๖๑ ปีขึ้นไป	๓.๔๒						-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ด้านการสาธารณสงเคราะห์ มากกว่าประชาชนที่มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี และ ๖๑ ปีขึ้นไป ส่วนประชาชนที่มี ๒๐-๓๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ด้านการสาธารณสงเคราะห์ มากกว่า ประชาชนที่มีอายุ ๖๑ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สำหรับประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันคู่อื่น ๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๘ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ใน
จังหวัดหนองบัวลำภู จำแนกตามสถานภาพสมรส

(N=๔๐๐)

การบริหารกิจการคณะ สงฆ์	โสด		สมรส		หย่าร้าง		F	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านการปกครอง	๔.๐๕	.๖๗๖	๔.๐๐	.๖๔๓	๔.๒๑	.๓๙๖	.๕๕๐	.๕๗๗
๒. ด้านการศาสนศึกษา	๓.๙๖	.๗๐๘	๓.๙๒	.๖๘๕	๔.๑๗	.๓๐๙	.๕๙๐	.๕๕๕
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๙๖	.๗๑๑	๓.๙๘	.๖๓๖	๓.๗๕	.๕๕๖	.๔๕๑	.๖๓๗
๔. ด้านการเผยแผ่	๔.๐๕	.๗๐๗	๔.๐๕	.๖๑๓	๔.๐๔	.๕๓๓	.๐๐๑	.๙๙๙
๕. ด้านการสาธารณูปการ	๓.๙๙	.๗๙๑	๔.๐๕	.๖๓๑	๔.๐๐	.๕๙๑	.๓๔๘	.๗๐๖
๖. ด้านการสาธารณ สงเคราะห์	๓.๙๕	.๗๕๐	๔.๐๔	.๖๑๙	๓.๗๕	.๖๙๐	๑.๔๒๗	.๒๔๑
รวม	๓.๙๙	.๖๖๗	๔.๐๑	.๕๔๖	๓.๙๙	.๔๓๖	.๐๒๔	.๙๗๖

จากตารางที่ ๔.๑๘ พบว่า ประชาชนที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ
การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตาม
สมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ประชาชนมีต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ใน
จังหวัดหนองบัวลำภู ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๑๙ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ใน
จังหวัดหนองบัวลำภู จำแนกตามการศึกษา

(N=๔๐๐)

การบริหารกิจการ คณะสงฆ์	ต่ำกว่า ปริญญาตรี		ปริญญาตรี		สูงกว่า ปริญญาตรี		F	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านการปกครอง	๔.๐๕	.๖๒๕	๓.๗๗	.๙๔๙	๓.๖๕	.๖๖๔	๓.๕๙๓	.๐๙๒
๒. ด้านการศาสนศึกษา	๓.๙๖	.๖๗๑	๓.๗๔	.๙๓๓	๓.๖๗	.๖๖๒	๑.๙๗๗	.๑๕๔
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๔.๐๐	.๖๓๗	๓.๖๙	.๙๙๐	๓.๔๒	.๖๗๗	๕.๙๖๒**	.๐๐๓
๔. ด้านการเผยแผ่	๔.๐๘	.๖๑๔	๓.๗๕	.๙๔๒	๓.๕๐	.๖๓๙	๖.๔๕๖**	.๐๐๒
๕. ด้านการสาธารณูปการ	๔.๐๖	.๖๗๓	๓.๗๑	.๗๙๙	๓.๕๓	.๗๔๐	๕.๒๖๖**	.๐๐๖
๖. ด้านการสาธารณ สงเคราะห์	๔.๐๔	.๖๔๐	๓.๖๕	.๙๙๕	๓.๔๐	.๙๐๒	๗.๗๔๔**	.๐๐๑
รวม	๔.๐๓	.๕๖๑	๓.๗๒	.๙๔๙	๓.๕๓	.๖๑๔	๖.๓๒๖**	.๐๐๒

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๙ พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภูโดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ ส่วนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ในด้านการปกครอง และด้านการศาสนศึกษา ดังนั้นจึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยรวมและในแต่ละด้านด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒๐-๔.๒๔

ตารางที่ ๔.๒๐ การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยและความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการ
คณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภูเป็นรายคู่ จำแนกตามการศึกษา โดยรวม

ระดับการศึกษา		ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
	$\bar{X}$	๔.๐๕	๓.๗๗	๓.๖๕
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๔.๐๕	-	.๓๑*	.๕๐*
ปริญญาตรี	๓.๗๗		-	.๑๙
สูงกว่าปริญญาตรี	๓.๖๕			-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๐ พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีความ
คิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยรวม มากกว่าประชาชนที่มี
ระดับการศึกษาปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สำหรับ
ประชาชนที่มีการศึกษาแตกต่างกันคู่อื่น ๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๑ การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยและความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการ
คณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภูเป็นรายคู่ จำแนกตามการศึกษา ด้านการศึกษา
สงเคราะห์

ระดับการศึกษา		ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
	$\bar{X}$	๔.๐๐	๓.๖๘	๓.๔๒
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๔.๐๐	-	.๓๒*	.๕๘*
ปริญญาตรี	๓.๖๘		-	.๒๗
สูงกว่าปริญญาตรี	๓.๔๒			-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๑ พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีความ
คิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มากกว่า
ประชาชนที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
ระดับ .๐๕ สำหรับประชาชนที่มีการศึกษาแตกต่างกันคู่อื่น ๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๒ การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยและความคิดเห็นต่อการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภูเป็นรายคู่ จำแนกตามการศึกษา ด้าน
การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ระดับการศึกษา		ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
	$\bar{X}$	๔.๐๘	๓.๗๕	๓.๕๐
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๔.๐๘	-	.๓๓*	.๕๘*
ปริญญาตรี	๓.๗๕		-	.๒๕
สูงกว่าปริญญาตรี	๓.๕๐			-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๒ พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีความ
คิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
มากกว่าประชาชนที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติที่ระดับ .๐๕ สำหรับประชาชนที่มีการศึกษาแตกต่างกันคู่อื่น ๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่าง
กัน

ตารางที่ ๔.๒๓ การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยและความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการ
คณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภูเป็นรายคู่ จำแนกตามการศึกษา ด้านการ
สาธารณูปการ

ระดับการศึกษา		ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
	$\bar{X}$	๔.๐๖	๓.๗๑	๓.๕๓
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๔.๐๖	-	.๓๕*	.๕๒*
ปริญญาตรี	๓.๗๑		-	.๑๗
สูงกว่าปริญญาตรี	๓.๕๓			-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๓ พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีความ
คิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ด้านการสาธารณูปการ มากกว่า
ประชาชนที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
ระดับ .๐๕ สำหรับประชาชนที่มีการศึกษาแตกต่างกันคู่อื่น ๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๔ การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยและความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการ
คณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภูเป็นรายคู่ จำแนกตามการศึกษา ด้านการสา
ธารณสงเคราะห์

ระดับการศึกษา		ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
	$\bar{X}$	๔.๐๔	๓.๖๕	๓.๔๐
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๔.๐๔	-	.๓๙*	.๖๔*
ปริญญาตรี	๓.๖๕		-	.๒๕
สูงกว่าปริญญาตรี	๓.๔๐			-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๔ พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีความ
คิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ด้านการสาธารณสงเคราะห์
มากกว่าประชาชนที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติที่ระดับ .๐๕ สำหรับประชาชนที่มีการศึกษาแตกต่างกันคู่อื่น ๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่าง
กัน

ตารางที่ ๔.๒๕ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ใน
จังหวัดหนองบัวลำภู ทั้ง ๖ ด้าน จำแนกตามอาชีพ

(N=๔๐๐)

การบริหาร กิจการคณะ สงฆ์	เกษตรกรกรรม		รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ		นักธุรกิจ/ ค้าขาย/กิจการ ส่วนตัว		รับจ้าง/ พนักงาน บริษัท		พ่อบ้าน/ แม่บ้าน		นักเรียน/ นักศึกษา		F	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. การปกครอง	๔.๐๓	.๖๓๕	๓.๘๖	.๘๔๙	๓.๕๖	.๙๒๔	๓.๙๘	.๖๓๙	๓.๙๐	.๖๐๔	๓.๐๙	.๖๑๑	๑.๑๘๔	.๓๑๖
๒. การศาสน ศึกษา	๓.๙๔	.๖๗๘	๓.๘๓	.๘๕๙	๓.๗๒	.๙๒๙	๓.๘๓	.๗๑๓	๓.๖๐	.๘๗๗	๔.๐๒	.๖๓๘	.๙๔๒	.๔๕๓
๓. การศึกษา สงเคราะห์	๓.๙๘	.๖๓๗	๓.๗๙	.๙๑๑	๓.๔๗	.๗๐๓	๓.๖๓	.๘๕๕	๓.๖๐	.๙๐๔	๔.๐๗	.๕๗๑	๒.๗๕๗*	.๐๑๘
๔. การเผยแพร่	๔.๐๕	.๖๒๙	๓.๗๕	.๙๒๖	๓.๕๖	.๙๙๙	๓.๘๓	.๗๓๕	๔.๐๔	.๔๐๖	๔.๑๘	.๕๔๗	๒.๗๔๗*	.๐๑๙
๕. การสาธารณ- ูปการ	๔.๐๓	.๖๘๑	๓.๗๒	.๙๐๗	๓.๕๘	.๘๗๔	๓.๘๘	.๖๗๗	๓.๙๖	.๖๐๙	๔.๑๒	.๖๔๒	๑.๘๐๗	.๑๑๐
๖. การสาธารณ สงเคราะห์	๔.๐๕	.๖๓๐	๓.๖๘	.๙๗๑	๓.๕๘	.๙๑๗	๓.๗๗	.๗๒๓	๓.๘๑	.๓๕๐	๔.๐๓	.๖๗๐	๒.๒๒๔	.๐๕๑
รวม	๔.๐๑	.๕๕๕	๓.๗๗	.๘๕๙	๓.๕๘	.๘๘๓	๓.๘๒	.๖๘๑	๓.๘๒	.๕๖๘	๔.๐๘	.๕๕๖	๒.๑๒๒	.๐๖๒

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๕ พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สำหรับด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยรวมและในแต่ละด้านด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒๖-๒๗

ตารางที่ ๔.๒๖ การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยและความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภูเป็นรายคู่ จำแนกตามอาชีพด้านการศึกษาสงเคราะห์

อาชีพ		เกษตรกรรม	ราชการ	หัตถุรกิจ	รับจ้าง	พ่อบ้าน	นักเรียน
	$\bar{X}$	๓.๙๘	๓.๗๙	๓.๔๗	๓.๖๓	๓.๖๐	๔.๐๗
เกษตรกรรม	๓.๙๘	-	.๑๙	.๕๑	.๓๕*	.๓๘	-.๐๘
ราชการ	๓.๗๙		-	.๓๒	.๑๖	.๑๙	-.๒๘
หัตถุรกิจ	๓.๔๗			-	-.๑๖	-.๑๓	-.๖๐*
รับจ้าง	๓.๖๓				-	.๐๓	-.๔๔*
พ่อบ้าน	๓.๖๐					-	-.๔๖
นักเรียน	๔.๐๗						-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๖ พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพเกษตรกรรม มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มากกว่าประชาชนที่มีอาชีพ รับจ้าง/พนักงานบริษัท สำหรับประชาชนที่มีอาชีพ หัตถุรกิจ/ค้าขาย/กิจการส่วนตัว มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ด้านการศึกษาสงเคราะห์ น้อยกว่าประชาชนที่เป็นนักเรียน/นักศึกษา ส่วนประชาชนที่มีอาชีพ รับจ้าง/พนักงานบริษัท มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ด้านการศึกษาสงเคราะห์ น้อยกว่าประชาชนที่เป็นนักเรียน/นักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สำหรับประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกันคู่อื่น ๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๗ การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยและความคิดเห็นต่อการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภูเป็นรายคู่ จำแนกตามอาชีพ ด้านการ
เผยแผ่พระพุทธศาสนา

อาชีพ	เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยและความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภูเป็นรายคู่ จำแนกตามอาชีพ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา						
	$\bar{X}$	เกษตรกรรวม	ราชการ	หัตถ์ธุรกิจ	รับจ้าง	พ่อบ้าน	นักเรียน
		๔.๐๕	๓.๗๕	๓.๕๖	๓.๘๓	๔.๐๔	๔.๑๘
เกษตรกรรวม	๔.๐๕	-	.๓๐*	.๔๙	.๒๑	.๐๑	-.๑๓
ราชการ	๓.๗๕		-	.๑๙	-.๐๘	-.๒๙	-.๔๓*
หัตถ์ธุรกิจ	๓.๕๖			-	-.๒๘	-.๔๙	-.๖๒*
รับจ้าง	๓.๘๓				-	-.๒๑	-.๓๕
พ่อบ้าน	๔.๐๔					-	-.๑๔
นักเรียน	๔.๑๘						-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๗ พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพเกษตรกร มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนา มากกว่าประชาชนที่มีอาชีพ รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ สำหรับประชาชนที่มีอาชีพ รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนา น้อยกว่าประชาชนที่เป็นนักเรียน/นักศึกษา ส่วนประชาชนที่มีอาชีพ หัตถ์ธุรกิจ/ค้าขาย/กิจการส่วนตัว มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนา น้อยกว่าประชาชนที่เป็นนักเรียน/นักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สำหรับประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกันคู่อื่น ๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

จากผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล นำไปสู่การตอบสนองมาตรฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดได้ ดังตารางที่ ๔.๒๘

ตารางที่ ๔.๒๘ สรุปผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย

ตัวแปรอิสระ	ผลการทดสอบ	
	ยอมรับสมมติฐาน	ปฏิเสธสมมติฐาน
ปัจจัยส่วนบุคคล	ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู	
เพศ	-	✓
อายุ	✓	-
สถานภาพสมรส	-	✓
การศึกษา	✓	-
อาชีพ	-	✓

๔.๔ ปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู

การนำเสนอปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู มีประเด็นสำคัญ ดังนี้

๔.๔.๑ ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ด้านการปกครอง

- ๑) พระภิกษุสามเณรมีมาก จึงทำให้ผู้ปกครองดูแลไม่ทั่วถึง
- ๒) ผู้ปกครองไม่ทราบปัญหาที่แท้จริงของผู้ได้บังคับบัญชา
- ๓) พระเถระผู้ใหญ่ไม่ค่อยใกล้ชิดกับพระภิกษุสามเณรเท่าที่ควร
- ๔) ขาดความสัมพันธ์กันระหว่างพระภิกษุสามเณรใหม่ และพระเถระ หรือพระที่อยู่ก่อนแล้ว

๔.๔.๒ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ด้านการปกครอง

- ๑) ควรแบ่งการปกครองในส่วนย่อย ๆ เพื่อการปกครองได้ทั่วถึง
- ๒) เพิ่มความเข้มงวดในการตรวจตราภายในวัด
- ๓) พระเถระผู้ใหญ่ควรมีการพูดคุย หรือสั่งสอนเรื่องการเรียนแก่พระใหม่หรือสามเณรบ้าง
- ๔) ควรจัดให้มีการประชุมพระภิกษุสามเณรทุก ๆ เดือน เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย
- ๕) ควรให้พระภิกษุสามเณรรุ่นใหม่ ๆ ช่วยอุปัฏฐากพระเถระเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน
- ๖) ควรจัดให้มีกฎระเบียบอย่างเท่าเทียมกัน

๔.๔.๓ ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ด้านการศาสนศึกษา

- ๑) พื้นฐานของพระภิกษุสามเณรที่เรียนหนังสือนั้น ยังไม่มีความพร้อมเท่าที่ควร
- ๒) การศึกษาในประโยคบาลีชั้นสูง ๆ ยังมีน้อย
- ๓) ขาดครู-อาจารย์ที่ทำการสอนนักธรรมและบาลีในชั้นสูง
- ๔) นักเรียนไม่ค่อยให้ความสำคัญในการเรียน จึงทำให้ไม่ตั้งใจเรียนเท่าที่ควร
- ๕) ขาดความเข้มงวดสำหรับพระภิกษุสามเณรที่เริ่มเข้ามาเรียน

๔.๔.๔ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู
ด้านการศาสนาศึกษา

- ๑) ควรมีการสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุสามเณรจากรัฐบาลและเอกชน
- ๒) ควรปรับปรุงพื้นฐานของนักเรียน
- ๓) ควรสนับสนุนการศึกษานักธรรมและบาลีในชั้นสูง ๆ
- ๔) ควรสรรหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในนักธรรมและบาลีในชั้นสูง ๆ

มาทำการสอน

- ๕) ควรจัดตารางให้เหมาะสมกับผู้เริ่มเรียนเป็นครั้งแรก
- ๖) ควรมีการสนับสนุนการศึกษาทางโลกและทางธรรม
- ๗) ควรมอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรที่สอบผ่านเพื่อเป็นขวัญกำลังใจ

๔.๔.๕ ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู
ด้านการศึกษาสงเคราะห์

- ๑) ยังขาดบุคลากรที่มีคุณภาพ ไม่เพียงพอเท่าที่ควร โดยเฉพาะด้านพระภิกษุสามเณร ผู้มีความรู้ควบคู่ไปกับการปฏิบัติด้านกรรมฐาน
- ๒) การสนับสนุนในเรื่องทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีการศึกษาในระดับสูงค่อนข้างน้อย
- ๓) การให้ทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนที่สอบธรรมศึกษาได้ ยังไม่มากเท่าที่ควร

๔.๔.๖ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู
ด้านการศึกษาสงเคราะห์

- ๑) เพิ่มบุคลากร และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์
- ๒) ควรมีการสนับสนุนในเรื่องทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนให้มีการศึกษาในระดับที่สูง ๆ ขึ้นไป
- ๓) ควรจัดตั้งมูลนิธิเพื่อการศึกษาธรรมะ สำหรับบุคคลทั่วไป และพระภิกษุสามเณร

๔.๔.๗ ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู
ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

- ๑) พระนักเทศน์ภายในจังหวัดที่เทศน์ได้ดี แต่มีน้อย
- ๒) มีการจัดอบรมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่พระภิกษุสามเณรและบุคคลทั่วไปยังค่อนข้างน้อย
- ๓) ประชาชนไม่ค่อยมีโอกาสได้ฟังธรรมมากนัก นอกจากตามเทศกาลต่าง ๆ

๔) ประชาชนที่พึงธรรมส่วนใหญ่เน้นที่ตัวบุคคลในการแสดงธรรมมากเกินไป

๔.๔.๘ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู
ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

- ๑) ส่งเสริมและจัดอบรมพระภิกษุนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- ๒) ควรให้พระภิกษุสามเณรได้มีการจัดอบรมธรรมะหรือหลักการปฏิบัติหรือควรจัดให้มีการสนทนาธรรมกันตามสมควร โดยจะจัดในรูปแบบการอบรมหรือเข้าค่ายไปปฏิบัติธรรมนอกสถานที่
- ๓) ควรมีการจัดค่ายคุณธรรม หรือค่ายพุทธบุตรอยู่เสมอ ๆ
- ๔) ควรเน้นในเรื่องหลักธรรมในการแสดงธรรมให้มากกว่านี้

๔.๔.๙ ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู
ด้านสาธารณูปการ

- ๑) การจัดสรรที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสามเณรของแต่ละวัด ยังไม่ค่อยดีเท่าที่ควร
- ๒) รูปแบบการก่อสร้างของแต่ละวัดมีความแตกต่างกันมาก บางวัดมีสิ่งก่อสร้างเกินความจำเป็น
- ๓) แต่ละวัดมีการก่อสร้างที่ไม่มีการป้องกันที่ดี ทำให้เกิดมลพิษต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก

๔.๔.๑๐ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู
ด้านสาธารณูปการ

- ๑) ควรมีการจัดสรรที่อยู่ให้เพียงพอกับจำนวนของพระภิกษุสามเณรเพื่อลดความแออัด
- ๒) ควรมีการควบคุมการก่อสร้างไม่ให้เกินความจำเป็น
- ๓) ควรมีการควบคุมการก่อสร้างต่าง ๆ ที่มีให้เกิดมลพิษได้

๔.๔.๑๑ ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู
ด้านสาธารณสงเคราะห์

- ๑) บางวัดยังมีปัญหาเกี่ยวกับที่ดินสาธารณะกับประชาชน
- ๒) การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนรอบ ๆ วัดยังมีน้อย
- ๓) การจัดกิจกรรมที่เป็นส่วนรวมบางอย่างไม่ควรจัดภายในวัด

๔.๔.๑๒ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู
ด้านสาธารณสงเคราะห์

- ๑) ควรทำความเข้าใจในการใช้ที่ดินสาธารณะเพื่อความสามัคคี
- ๒) ควรมีผู้สนับสนุนในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ บริเวณรอบวัด
- ๓) ไม่ควรจัดกิจกรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาภายในบริเวณวัด

สรุปได้ว่า ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า พระภิกษุสามเณรมีมาก จึงทำให้ผู้ปกครองดูแลไม่ทั่วถึง ผู้ปกครองไม่ทราบปัญหาที่แท้จริงของผู้ได้บังคับบัญชา พระเถระผู้ใหญ่ไม่ค่อยใกล้ชิดกับพระภิกษุสามเณรเท่าที่ควร ขาดความสัมพันธ์กันระหว่างพระภิกษุสามเณรใหม่ และพระเถระ หรือพระที่อยู่ก่อนแล้ว พื้นฐานของพระภิกษุสามเณรที่เรียนหนังสือนั้น ยังไม่มีความพร้อมเท่าที่ควร การศึกษาในประโยคบาลีชั้นสูง ๆ ยังมีน้อย ขาดครู-อาจารย์ที่ทำการสอนนักธรรมและบาลีในชั้นสูง นักเรียนไม่ค่อยให้ความสำคัญในการเรียน จึงทำให้ไม่ตั้งใจเรียนเท่าที่ควร ขาดความเข้มงวดสำหรับพระภิกษุสามเณรที่เริ่มเข้ามาเรียน ยังขาดบุคลากรที่มีคุณภาพ ไม่เพียงพอเท่าที่ควร โดยเฉพาะด้านพระภิกษุสามเณร ผู้มีความรู้ควบคู่ไปกับการปฏิบัติด้านกรรมฐาน การสนับสนุนในเรื่องทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีการศึกษาในระดับสูงค่อนข้างน้อย การให้ทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนที่สอบธรรมศึกษาได้ ยังไม่มากเท่าที่ควร พระนักเทศน์ภายในจังหวัดที่เทศน์ได้ดีแต่มีน้อย มีการจัดอบรมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่พระภิกษุสามเณร และบุคคลทั่วไปยังค่อนข้างน้อย ประชาชนไม่ค่อยมีโอกาสได้ฟังธรรมมากนัก นอกจากตามเทศกาลต่าง ๆ ประชาชนที่ฟังธรรมส่วนใหญ่เน้นที่ตัวบุคคลในการแสดงธรรมมากเกินไป การจัดสรรที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสามเณรของแต่ละวัด ยังไม่ค่อยดีเท่าที่ควร รูปแบบการก่อสร้างของแต่ละวัดมีความแตกต่างกันมาก บางวัดมีสิ่งก่อสร้างเกินความจำเป็น แต่ละวัดมีการก่อสร้างที่ไม่มีการป้องกันที่ดี ทำให้เกิดมลพิษต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก บางวัดยังมีปัญหาเกี่ยวกับที่ดินสาธารณะกับประชาชน การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนรอบ ๆ วัดยังมีน้อย และการจัดกิจกรรมที่เป็นส่วนรวมบางอย่างไม่ควรจัดภายในวัด

ส่วนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า ควรแบ่งการปกครองในส่วนย่อย ๆ เพื่อการปกครองได้ทั่วถึง เพิ่มความเข้มงวดในการตรวจตราภายในวัด พระเถระผู้ใหญ่ควรมีการพูดคุย หรือสั่งสอนเรื่องการเรียนแก่พระใหม่หรือสามเณรบ้าง ควรจัดให้มีการประชุมพระภิกษุสามเณรทุก ๆ เดือน เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย ควรให้พระภิกษุสามเณรรุ่นใหม่ ๆ ช่วยอุปฐากพระเถระเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ควรจัดให้มีกฎระเบียบอย่างเท่าเทียมกัน ควรมีการสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุสามเณรจากรัฐบาลและเอกชน ควรปรับพื้นฐานของนักเรียน ควรสนับสนุนการศึกษานักธรรมและบาลีในชั้นสูง ๆ ควรสรรหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในนักธรรมและบาลีในชั้นสูง ๆ มาทำ

การสอน ควรจัดตารางให้เหมาะสมกับผู้เริ่มเรียนเป็นครั้งแรก ควรมีการสนับสนุนการศึกษาทางโลกและทางธรรม ควรมอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรที่สอบผ่านเพื่อเป็นขวัญกำลังใจ เพิ่มบุคลากร และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์ ควรมีการสนับสนุนในเรื่องทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนให้มีการศึกษาในระดับที่สูง ๆ ขึ้นไป ควรจัดตั้งมูลนิธิเพื่อการศึกษาธรรมะ สำหรับบุคคลทั่วไป และพระภิกษุสามเณร ส่งเสริมและจัดอบรมพระภิกษุนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรให้พระภิกษุสามเณรได้มีการจัดอบรมธรรมะหรือหลักการปฏิบัติหรือควรจัดให้มีการสนทนาธรรมกันตามสมควร โดยจะจัดในรูปแบบการอบรมหรือเข้าค่ายไปปฏิบัติธรรมนอกสถานที่ ควรมีการจัดค่ายคุณธรรม หรือค่ายพุทธบุตรอยู่เสมอ ๆ ควรเน้นในเรื่องหลักธรรมในการแสดงธรรมให้มากกว่านี้ ควรมีการจัดสรรที่อยู่ให้เพียงพอกับจำนวนของพระภิกษุสามเณรเพื่อลดความแออัด ควรมีการควบคุมการก่อสร้างไม่ให้เกินความจำเป็น ควรมีการควบคุมการก่อสร้างต่าง ๆ ที่มีให้เกิดมลพิษได้ ควรทำความเข้าใจในการใช้ที่ดินสาธารณะเพื่อความสามัคคี ควรมีผู้สนับสนุนในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ บริเวณรอบวัด และไม่ควรรจัดกิจกรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาภายในบริเวณวัด

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู

๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการบริหารคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู

ดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนในชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน ๔๐๐ คน แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยมีการหาคุณภาพ โดยการหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ ท่าน และมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ ๐.๙๕๖ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way analysis of variance) และเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีการของ LSD. ซึ่งสามารถสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นหญิง จำนวน ๒๘๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๐ มีอายุระหว่าง ๒๐-๓๐ ปี จำนวน ๒๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๕๐ สถานภาพสมรส จำนวน ๒๕๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๕๐ มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๓๖๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๒.๓๐ และมีอาชีพเป็นเกษตรกรรวม จำนวน ๒๕๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๕๐

๕.๑.๒ ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ทั้ง ๖ ด้าน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน สรุปได้ดังนี้

๕.๑.๓ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สรุปได้ดังนี้

๑) ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ในด้านการปกครอง โดยที่ประชาชนเพศชายมีความคิดเห็นว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู มากกว่าเพศหญิง และประชาชนมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ในด้านการศาสนศึกษา โดยที่ประชาชนเพศชายมีความคิดเห็นว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู มากกว่าเพศหญิง สำหรับด้านอื่น ๆ ที่เหลือ ประชาชนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

๒) ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ในการศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และด้านสาธารณูปการ สำหรับด้านการปกครอง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านสาธารณสงเคราะห์ มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๓) ประชาชนที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ประชาชนมีต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

๔) ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ ส่วนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ในด้านการปกครอง และด้านการศาสนศึกษา

๕) ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สำหรับด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

๕.๑.๔ การนำเสนอปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในจังหวัดหนองบัวลำภู มีประเด็นสำคัญสรุปได้ดังนี้

ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า พระภิกษุสามเณรมีมาก จึงทำให้ผู้ปกครองดูแลไม่ทั่วถึง ผู้ปกครองไม่ทราบปัญหาที่แท้จริงของผู้ใต้บังคับบัญชา พระเถระผู้ใหญ่ไม่ค่อยใกล้ชิดกับพระภิกษุสามเณรเท่าที่ควร ขาดความสัมพันธ์กันระหว่างพระภิกษุสามเณรใหม่ และพระเถระ หรือพระที่อยู่ก่อนแล้ว พื้นฐานของพระภิกษุสามเณรที่เรียนหนังสือนั้น ยังไม่มีความพร้อมเท่าที่ควร การศึกษาในประโยคบาลีชั้นสูง ๆ ยังมีน้อย ขาดครู-อาจารย์ที่ทำการสอนนักธรรมและบาลีในชั้นสูง นักเรียนไม่ค่อยให้ความสำคัญในการเรียน จึงทำให้ไม่ตั้งใจเรียนเท่าที่ควร ขาดความเข้มงวดสำหรับพระภิกษุสามเณรที่เริ่มเข้ามาเรียน ยังขาดบุคลากรที่มีคุณภาพ ไม่เพียงพอเท่าที่ควร โดยเฉพาะด้านพระภิกษุสามเณร ผู้มีความรู้ควบคู่ไปกับการปฏิบัติด้านกรรมฐาน การสนับสนุนในเรื่องทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีการศึกษาในระดับสูงค่อนข้างน้อย การให้ทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนที่สอบธรรมศึกษาได้ ยังไม่มากเท่าที่ควร พระนักเทศน์ภายในจังหวัดที่เทศน์ได้ดีแต่น้อย มีการจัดอบรมและเผยแพร่พระพุทธรศาสนาให้แก่พระภิกษุสามเณร และบุคคลทั่วไปยังค่อนข้างน้อย ประชาชนไม่ค่อยมีโอกาสได้ฟังธรรมมากนัก นอกจากตามเทศกาลต่าง ๆ ประชาชนที่ฟังธรรมส่วนใหญ่เน้นที่ตัวบุคคลในการแสดงธรรมมากเกินไป การจัดสรรที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสามเณรของแต่ละวัด ยังไม่ค่อยดีเท่าที่ควร รูปแบบการก่อสร้างของแต่ละวัดมีความแตกต่างกันมาก บางวัดมีสิ่งก่อสร้างเกินความจำเป็น แต่ละวัดมีการก่อสร้างที่ไม่มีการป้องกันที่ดี ทำให้เกิดมลพิษต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก บางวัดยังมีปัญหาเกี่ยวกับที่ดินสาธารณะกับประชาชน การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนรอบ ๆ วัดยังมีน้อย และการจัดกิจกรรมที่เป็นส่วนรวมบางอย่างไม่ควรจัดภายในวัด

ส่วนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับภาวะผู้นำของชุมชนตำบลบางรักน้อย อำเภอเมืองจังหวัดนนทบุรี พบว่า ควรแบ่งการปกครองในส่วนย่อย ๆ เพื่อการปกครองได้ทั่วถึง เพิ่มความเข้มงวดในการตรวจตราภายในวัด พระเถระผู้ใหญ่ควรมีการพูดคุย หรือสั่งสอนเรื่องการเรียนแก่พระใหม่หรือสามเณรบ้าง ควรจัดให้มีการประชุมพระภิกษุสามเณรทุก ๆ เดือน เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย ควรให้พระภิกษุสามเณรรุ่นใหม่ ๆ ช่วยอุปัฏฐากพระเถระเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ควรจัดให้มีกฎระเบียบอย่างเท่าเทียมกัน ควรมีการสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุสามเณรจากรัฐบาลและเอกชน ควรปรับพื้นฐานของนักเรียน ควรสนับสนุนการศึกษานักธรรมและบาลีในชั้นสูง ๆ ควรสรรหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในนักธรรมและบาลีในชั้นสูง ๆ มาทำการสอน ควรจัดตารางให้เหมาะสมกับผู้เริ่มเรียนเป็นครั้งแรก ควรมีการสนับสนุนการศึกษาทางโลกและทางธรรม ควรมอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรที่สอบผ่านเพื่อเป็นขวัญกำลังใจ เพิ่มบุคลากร และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์ ควรมีการสนับสนุนในเรื่องทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนให้มีการศึกษาในระดับที่สูง ๆ ขึ้นไป ควรจัดตั้งมูลนิธิเพื่อ

การศึกษาธรรมะ สำหรับบุคคลทั่วไป และพระภิกษุสามเณร ส่งเสริมและจัดอบรมพระภิกษุนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรให้พระภิกษุสามเณรได้มีการจัดอบรมธรรมะหรือหลักการปฏิบัติหรือควรจัดให้มีการสนทนาธรรมกันตามสมควร โดยจะจัดในรูปแบบการอบรมหรือเข้าค่ายไปปฏิบัติธรรมนอกสถานที่ ควรมีการจัดค่ายคุณธรรม หรือค่ายพุทธบุตรอยู่เสมอ ๆ ควรเน้นในเรื่องหลักธรรมในการแสดงธรรมให้มากกว่านี้ ควรมีการจัดสรรที่อยู่ให้เพียงพอกับจำนวนของพระภิกษุสามเณรเพื่อลดความแออัด ควรมีการควบคุมการก่อสร้างไม่ให้เกิดความจำเป็น ควรมีการควบคุมการก่อสร้างต่าง ๆ ที่มีให้เกิดมลพิษได้ ควรทำความเข้าใจในการใช้ที่ดินสาธารณะเพื่อความสามัคคี ควรมีผู้สนับสนุนในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ บริเวณรอบวัด และไม่ควรถัดกิจกรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาภายในบริเวณวัด

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้นำประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจ นำมาอภิปรายผล ดังนี้

๕.๒.๑ จากผลการวิจัย พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจาก การบริหารจัดการเกี่ยวกับกิจการคณะสงฆ์ของจังหวัดหนองบัวลำภู มีการบริหารที่ดี มีประสิทธิภาพ เป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสังฆรักษ์พิศวีร์ ธีรปัญญา ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมากทุกด้าน และเมื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีที่มีจำนวนพรรษา ระดับการศึกษาสายสามัญ การศึกษาทางเปรียญธรรม ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ และการสังกัดวัดแต่ละขนาดแตกต่างกันมีบทบาทต่อการบริหารจัดการคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีไม่แตกต่างกัน^๑ และยังสอดคล้องผลการวิจัยของพระมหาอนนท์ อานนโท ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดชุมพรกับการประยุกต์ใช้หลักสิกขาปฏิบัติบริหารนิยธรรม ๗” ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดชุมพรโดยส่วนมากแล้วได้นำหลักสิกขาปฏิบัติบริหารนิยธรรม ๗ ไปใช้ใน การบริหารจัดการ

^๑ พระครูสังฆรักษ์พิศวีร์ ธีรปัญญา, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

คณะสงฆ์โดยภาพรวม อยู่ในเกณฑ์ที่มาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๒๘ โดย พระสังฆาธิการในจังหวัด ชุมพรได้ดำเนินการประชุมพระภิกษุสามเณรในพื้นที่เขตปกครองเป็นประจำและยังมีการประชุม ร่วมกันระหว่างคณะสงฆ์กับผู้นำชุมชน พร้อมกันนี้ยังมีการประเมินผล ให้ความสำคัญกับการ ประชุมโดยสละเวลามาเข้าร่วมประชุม มีการวางกฎระเบียบให้แก่คณะสงฆ์ด้วยการรณรงค์ให้ วัดเป็นสถานที่ปลอดบุหรี่ มีการยกย่องพระมหาเถระผู้ทำคุณงามความดีและเชิดชูให้เป็นเกียรติ ประวัตินำความเข้าในการบริหารงานตามจารีตประเพณีพุทธศาสนา มีการอนุรักษ์ธรรมชาติโดยให้ ความรู้ถึงประโยชน์ของธรรมชาติ ทั้งนี้ยังส่งเสริมการปรับภูมิทัศน์ภายในอาวาสในเขตปกครอง ให้เป็นลานธรรม เปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนได้มีประสบการณ์แลกเปลี่ยนความรู้ทางด้านธรรมะ ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจหลักธรรมและส่งผลให้เกิดทัศนะใหม่ๆในหลักธรรมคำสอนทางพุทธ ศาสนา^๒ เมื่อพิจารณาผลการวิจัยในแต่ละด้าน สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

๑) ด้านการปกครอง จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ด้านการปกครอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจาก พระสังฆาธิการในจังหวัดหนองบัวลำภู มีหลักการทำงานที่ถูกต้อง ประพฤติปฏิบัติตน ตามกฎระเบียบ และตั้งมั่นอยู่ในหลักพระวินัยเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระธน ดล นาคพิพัฒน์ ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ศึกษาเปรียบเทียบการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งผลการวิจัยสรุปว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีบทบาทในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก^๓

๒) ด้านการศาสนศึกษา จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการ บริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ด้านการศาสนศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เนื่องจาก พระสังฆาธิการในจังหวัดหนองบัวลำภู ให้ความสำคัญในเรื่องการศึกษาของ พระภิกษุสามเณรอยู่เสมอทั้งด้านนักธรรม และบาลี ทั้งนี้ยังมีการมอบทุนการศึกษาให้กับ พระภิกษุสามเณรที่สอบได้อยู่เสมอเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระครูปลัดทรงศักดิ์ กนฺตวิโร ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัด

^๒ พระมหาดานนท์ อานนุโท, “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดชุมพรกับการ ประยุกต์ใช้หลักภิกขุขุปรินิยธรรม ๗”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชารัฐประศาสน- ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

^๓ พระธนดล นาคพิพัฒน์, “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”, วิทยานิพนธ์พุทธ- ศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

ปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ทั้ง ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก ๔ ด้าน คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์^๔

๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจาก พระสังฆาธิการในจังหวัดหนองบัวลำภู ให้ความสำคัญในเรื่องการศึกษาของนักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไปให้มาสนใจในเรื่องธรรมะ ทั้งนี้ยังมีการมอบทุนการศึกษาให้กับผู้ที่สอบได้อยู่เสมอเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของคุณ โทษันท์ และเทพพร มังธานี ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา วัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัยในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน พบว่า ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ ทางวัดมีโรงเรียนการกุศลอยู่ในเขตของวัด และมีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและศูนย์บริการผู้สูงอายุภายในวัด^๕

๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจาก พระสังฆาธิการในจังหวัดหนองบัวลำภู ให้ความสำคัญในเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทุกด้าน ๆ เช่น การเทศน์ การบรรยายธรรม เป็นต้น รวมถึงการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ทุก ๆ วันพระ หรือวันอาทิตย์อยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฉันทนา กล่อมจิต ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา วัดป่าบ้านค้อ อำเภอเมืองผิง จังหวัดอุดรธานี” ผลการวิจัยในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน พบว่า ด้านการเผยแผ่ศาสนธรรม ได้จัด

^๔ พระครูปลัดทรงศักดิ์ กนฺตวิโร, “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

^๕ คุณ โทษันท์ และเทพพร มังธานี, “รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา วัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ”, รายงานการวิจัย กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการการศึกษา , ๒๕๔๖ (อัติสำเนา).

อบรมปฏิบัติธรรมและกิจนิมนต์ภายในและภายนอกประเทศ จัดการอบรมปฏิบัติธรรมสัญจร มีการเผยแผ่ธรรมะด้วยสื่อต่าง ๆ^๖

๕) ด้านการสาธารณูปการ จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ด้านการสาธารณูปการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจาก พระสังฆาธิการในจังหวัดหนองบัวลำภู ให้ความสำคัญในเรื่องการบำรุงสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ภายในวัดให้คงอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทศดร ภูพวก ใต้วิจัยเรื่อง “สภาพและปัญหาการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๓” ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๓ โดยรวมทั้ง ๖ ด้าน อยู่ในระดับมาก รายด้าน ด้านการปกครองและด้านการสาธารณูปการอยู่ในระดับมากด้านที่เหลืออยู่ในระดับน้อย^๗

๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจาก พระสังฆาธิการในจังหวัดหนองบัวลำภู ให้ความสำคัญในเรื่องการสร้างสถานที่สาธารณะต่าง ๆ เพื่อเอื้ออำนวยต่อประชาชนที่อาศัยอยู่ติดกับวัด และเพื่อเป็นประโยชน์กับประชาชนที่มาทำบุญที่วัดให้ได้รับความสะดวกสบายมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อาจารย์พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปญโญ ใต้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมากทุกด้าน^๘

^๖ ฉันทนา กล่อมจิต, “รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา วัดป่าบ้านค้อ อำเภอเมืองผิง จังหวัดอุดรธานี”, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการการศึกษา , ๒๕๔๖, (อัตสำเนา).

^๗ ทศดร ภูพวก, “สภาพและปัญหาการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๓”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๗), บทคัดย่อ.

^๘ พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปญโญ, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

๕.๒.๒ จากผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู สามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

๑) จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจาก ความศรัทธาในการนับถือพระพุทธศาสนาได้แบ่งแยกตามเพศ จึงทำให้ไม่ส่งผลต่อความคิดเห็นในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ โกวิทย์ ธนการพานิช ได้วิจัยเรื่อง “ธรรมาภิบาลในการบริหารงานการไฟฟ้านครหลวง” ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบธรรมาภิบาลในการบริหารงานการไฟฟ้านครหลวง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระยะเวลาการทำงาน ระดับการศึกษา และตำแหน่งหน้าที่ ที่ต่างกัน พบว่ามีความคิดเห็นต่อธรรมาภิบาลในการบริหารงานการไฟฟ้านครหลวง โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ทุกปัจจัยส่วนบุคคล จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๕๐}

๒) จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยรวมแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจาก ประชาชนที่มีช่วงอายุต่างกันจะบำเพ็ญกุศลในแต่ละวัดแตกต่างกัน จึงทำให้ส่งผลต่อความคิดเห็นในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระครูปลัดทรงศักดิ์ กนฺตวีโร ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบความคิดเห็นในการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ สถานภาพ อายุ จำนวนปีที่บวช วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางบาลี พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่ทำให้พุทธศาสนิกชนมีความคิดเห็นแตกต่างกัน ได้แก่ สถานภาพ อายุ จำนวนปีที่บวช วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางบาลี โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๖๐}

๓) จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจาก สถานภาพสมรสไม่ขึ้นอยู่กับความศรัทธาและการบำเพ็ญในทางพระพุทธศาสนา จึงทำให้ส่งผลต่อความคิดเห็นในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุภาวดี ติมินตระ ได้วิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นของกรรมการ

^{๕๐} โกวิทย์ ธนการพานิช, “ธรรมาภิบาลในการบริหารงานการไฟฟ้านครหลวง”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), บทคัดย่อ.

^{๖๐} พระครูปลัดทรงศักดิ์ กนฺตวีโร, “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร”, บทคัดย่อ.

องค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า กรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลที่มี เพศ อายุ อาชีพ รายได้ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม และการได้รับการฝึกอบรมความรู้ แตกต่างกัน มีภาวะผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่และหลักการ และกระบวนการวางแผนไม่แตกต่างกัน กรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รับการฝึกอบรมความรู้ มีผลทำให้ภาวะผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นด้านการรับรู้ข่าวสารในเรื่องการพัฒนาท้องถิ่นและอื่น ๆ ของกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลที่มี เพศ อายุ อาชีพ รายได้ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ตำแหน่งในองค์การบริหารส่วนตำบล ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง และการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม แตกต่างกัน มีภาวะผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นด้านการรับรู้ข่าวสารในเรื่องการพัฒนาท้องถิ่นและอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๑๑}

๔) จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยรวมแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจาก การศึกษาหรือวิชาความรู้ของแต่ละบุคคลจะทำให้เกิดมุมมองในพระพุทธรศาสนาที่แตกต่างกันออกไป จึงทำให้ส่งผลต่อความคิดเห็นในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระมหาอานนท์ อานนุโท ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดชุมพรกับการประยุกต์ใช้หลักภิกขุอธิปไตย ๗” ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบเปรียบเทียบระดับการประยุกต์ใช้หลักภิกขุอธิปไตย ๗ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดชุมพร จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า ตำแหน่งพระสังฆาธิการ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมและประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการนั้นมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๑๒}

๕) จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจาก ประชาชนในแต่ละอาชีพล้วนแต่มีการทำบุญในพระพุทธรศาสนาอยู่เสมอ จึงทำให้ส่งผลต่อความคิดเห็นในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ จักรภักดิ์ แฉงขัน ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นและความพึงพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการ

^{๑๑} สุภาวดี ตีมินทร, “ภาวะผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นของกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยนครปฐม, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

^{๑๒} พระมหาอานนท์ อานนุโท, “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดชุมพรกับการประยุกต์ใช้หลักภิกขุอธิปไตย ๗”, บทคัดย่อ.

ดำเนินงานด้านมวลชนสัมพันธ์ ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) : กรณีศึกษา เชื้อนสิริกิติ์^{๑๓} ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อการดำเนินงานมวลชนสัมพันธ์ ของประชาชนอำเภอทาบลา จังหวัดอุตรดิตถ์ จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ สถานภาพสมรส และจำนวนบุตร ไม่แตกต่างกัน และผลการเปรียบเทียบความคิดเห็น ของประชาชนอำเภอทาบลา จังหวัดอุตรดิตถ์ต่อการดำเนินงานมวลชนสัมพันธ์ จำแนกตามเพศ อาชีพ รายได้ สถานภาพสมรส และจำนวนบุตร ไม่แตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีอายุและระดับ การศึกษาแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานมวลชนสัมพันธ์แตกต่างกันที่นัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และ .๐๕ ตามลำดับ^{๑๓}

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะ สงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) จากผลการวิจัยด้านการปกครอง จึงควรแบ่งการปกครองในส่วนย่อย ๆ เพื่อการปกครองได้ทั่วถึง เพิ่มความเข้มงวดในการตรวจตราภายในวัด พระเถระผู้ใหญ่ควรมี การพูดคุย หรือสั่งสอนเรื่องการเรียนรู้แก่พระใหม่หรือสามเณรบ้าง ควรจัดให้มีการประชุม พระภิกษุสามเณรทุก ๆ เดือน เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย ควรให้พระภิกษุสามเณรรุ่นใหม่ ๆ ช่วยอุปัฏฐากพระเถระเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และควรจัดให้มีกฎระเบียบอย่างเท่าเทียม กัน

๒) จากผลการวิจัยด้านการศาสนศึกษา จึงควรมีการสนับสนุนการศึกษาของ พระภิกษุสามเณรจากรัฐบาลและเอกชน ควรปรับพื้นฐานของนักเรียน ควรสนับสนุนการศึกษา นักธรรมและบาลีในชั้นสูง ๆ ควรสรรหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในนักธรรมและบาลีใน ชั้นสูง ๆ มาทำการสอน ควรจัดตารางให้เหมาะสมกับผู้เริ่มเรียนเป็นครั้งแรก ควรมีการ สนับสนุนการศึกษาทางโลกและทางธรรม และควรมอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรที่สอบ ผ่านเพื่อเป็นขวัญกำลังใจ

^{๑๓} จักรภณ์ท์ แขงขัน, “ความคิดเห็นและความพึงพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการดำเนินงาน ด้านมวลชนสัมพันธ์ ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) : กรณีศึกษาเชื้อนสิริกิติ์”, ภาคนิพนธ์ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, (สาขาการจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

๓) จากผลการวิจัยด้านการศึกษาสงเคราะห์ จึงควรเพิ่มบุคลากร และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์ ควรมีการสนับสนุนในเรื่องทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนให้มีการศึกษาในระดับที่สูง ๆ ขึ้นไป และควรจัดตั้งมูลนิธิเพื่อการศึกษาธรรมะ สำหรับบุคคลทั่วไป และพระภิกษุสามเณร

๔) จากผลการวิจัยด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จึงควรส่งเสริมและจัดอบรมพระภิกษุนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรให้พระภิกษุสามเณรได้มีการจัดอบรมธรรมะหรือหลักการปฏิบัติหรือควรจัดให้มีการสนทนาธรรมกันตามสมควร โดยจะจัดในรูปแบบการอบรมหรือเข้าค่ายไปปฏิบัติธรรมนอกสถานที่ ควรมีการจัดค่ายคุณธรรม หรือค่ายพุทธบุตรอยู่เสมอ ๆ และควรเน้นในเรื่องหลักธรรมในการแสดงธรรมให้มากกว่านี้

๕) จากผลการวิจัยด้านการสาธัญญาการ จึงควรมีการจัดสรรที่อยู่ให้เพียงพอกับจำนวนของพระภิกษุสามเณรเพื่อลดความแออัด ควรมีการควบคุมการก่อสร้างไม่ให้เกินความจำเป็น และควรมีควบคุมการก่อสร้างต่าง ๆ ที่มีให้เกิดมลพิษได้

๖) จากผลการวิจัยด้านการสาธณสงเคราะห์ จึงควรทำความเข้าใจในการใช้ที่ดินสาธารณะเพื่อความสามัคคี ควรมีผู้สนับสนุนในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ บริเวณรอบวัด และไม่ควรถัดกิจกรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาภายในบริเวณวัด

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

หากมีการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

๑) ควรศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างโดยรวมจากวัดหรือระดับอื่น ๆ เพื่อศึกษาข้อมูลว่ามีการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่มีความเหมือนกัน หรือแตกต่างกันจากการวิจัยครั้งนี้

๒) ควรศึกษาการนำหลักพุทธธรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร เช่น อธิปไตย ๓ พรหมวิหาร ๔ เป็นต้น มาใช้ร่วมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

๓) ควรศึกษาการประยุกต์แนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับยุคปัจจุบัน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๗.

กรมการศาสนา. รายงานวิจัยแนวทางการพัฒนาพระสังฆาธิการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. วัดพัฒนา ๔๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๓.

_____ . วัดพัฒนา ๔๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๔.

กองทุนเพื่อกิจกรรมของคณะสงฆ์ภาค ๑. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายอาญา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๕.

กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

คะเนิงนิตย์ จันทบุตร และสุบรรณ จันทบุตร. หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๕.

จำลอง เงินดี. เอกสารคำสอนวิชาจิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๔.

ดร.ณิ ญาณวัฒนา และคณะ. ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด ศึกษาเฉพาะกรณีวัดอัมพวัน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

เด่น ชะเนติย์. การบริหารงานบุคคล. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๓๓.

- ดิณ ปรัชญพฤทธิ์. หลักการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙.
- ทองหล่อ เดชไทย. หน่วยที่ ๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสาธารณสุข. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๕.
- ธนจรส พูนสิทธิ์. การจัดการองค์การและการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๑.
- ธีรวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : อักษรปริทรรศน์, ๒๕๓๔.
- นพมาศ ธีรเวคิน. จิตวิทยาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙.
- นิตย์ สัมมาพันธ์. การบริหารเชิงพุทธ. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙.
- บุญเรียง ขจรศิลป์. วิธีวิจัยการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : พิชญา พรินดี, ๒๕๓๔.
- ประกอบ กรรณสูตร. สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒.
- ประยูร อาษานาม. คู่มือวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : แพร์พิทยา อินเตอร์เนชั่นแนล, ๒๕๓๒.
- พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๒.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). การคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- พระธรรมวโรดม (สมเกียรติ กิตฺติวฑฺฒโน). การปกครองวัด. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๓๙.

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล). การบริหารวัด. พิมพ์ครั้งที่ ๘. ราชบุรี : เพชรเกษม
การพิมพ์, ๒๕๔๙.

พระวิสุทธวิภัทรธาดา (ประสิทธิ์ พุทฺธมรสี). พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และ กฎมหาเถร
สมาคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พยอม วงศ์สารศรี. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : พรานนการพิมพ์, ๒๕๔๒.

มัทนา อินทุสมิต. คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร : พุทธธรรมเพื่อการบริหารทรัพยากร
มนุษย์ทางการศึกษา. เลย : สถาบันราชภัฏเลย, ม.ป.ป.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมสังคัมภีระอังกฤษ-ไทย. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊ค
พับลิเคชั่น, ๒๕๔๖.

วิโรจน์ สารรัตนะ. การบริหาร หลักการ ทฤษฎี และประเด็นทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๔๒.

สมคิด บางโม. การบริหาร. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. ตำนานวัดบวรนิเวศวิหาร.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

สมพงษ์ เกษมสิน. การบริหาร. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไพบูลย์ สำราญภูติ, ๒๕๑๔.

สมยศ นาวิการ. การบริหารเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๓๙.

_____. การบริหารตามสถานการณ์. กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๔๕.

สมาน รังสิโยภักษ์. การบริหาร. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗.

สัมพันธ์ ภูไพบูลย์. องค์การและการจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : พิกัดอักษร,
๒๕๔๒.

สิรภพ เหล่าลาภะ. พุทธศาสตร์การเมือง. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๕.

สุชา จันท์เอม. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : แพร์พิทยา อินเตอร์เนชั่นแนล, ๒๕๒๐.

สุชา จันท์เอม และสุรางค์ จันท์เอม. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช,
๒๕๒๐.

สุพัตรา สุภาพ. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๒๒. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕.

สุพิน เกชาคุปต์. การจัดการปฏิบัติงาน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.

สุวรีย์ ศิริโกการภิรมย์. การวิจัยทางการศึกษา. ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์ สถาบันราช
ภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖.

เสนาะ ดีเยาว์. หลักการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **สาระสำคัญของภารกิจแต่ละด้าน**. ม.ป.ป., (เอกสาร
อัดสำเนา).

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **กฎหมายเถรสมาคม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕.

_____. **วัดพัฒนา ๔๖**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ,
๒๕๔๖.

_____. **วัดพัฒนา ๕๐**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ,
๒๕๕๐.

อุทัย หิรัญโต. **สังคมวิทยาประยุกต์**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙.

(๒) วิทยานิพนธ์/ภาคินิพนธ์/รายงานวิจัย :

โกวิทย์ ธนการพานิช. “ธรรมาภิบาลในการบริหารงานการไฟฟ้านครหลวง”, **วิทยานิพนธ์พุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

ชนิษฐ์ศรี ลีอารีย์. “การบริหารและปัญหาการบริหารหลักสูตรในโรงเรียนขยายโอกาสทาง
การศึกษา สังกัดเทศบาล และเมืองพัทยา เขตการศึกษา ๑๒”. **วิทยานิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต**. สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๓๙.

คุณ โทชน์ และเทพพร มังธานี. “รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศา
สนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา วัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง
จังหวัดศรีสะเกษ”. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการการศึกษา, ๒๕๔๖
(อัดสำเนา).

จักรภรณ์ แข่งขัน. “ความคิดเห็นและความพึงพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการดำเนินงานด้าน
มวลชนสัมพันธ์ ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) : กรณีศึกษาเขื่อน
สิริกิติ์”. **ภาคินิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต**. สาขาการจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๖.

ฉันทนา กล่อมจิต. “รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของ
วัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา วัดป่าบ้านค้อ อำเภอเมืองผิง จังหวัดอุดรธานี”.
กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการการศึกษา, ๒๕๔๖, (อัดสำเนา).

ทัศนร ภูวก. “สภาพและปัญหาการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๓”. **วิทยานิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา,
๒๕๔๗.

- นรินทร์ พูลสวัสดิ์. “ปัญหาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๓๓.
- ปราการ บุตรโยชน์โท. “คุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของบุคลากรในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๘.
- พรหม วุฒิวิวัฒน์ชัย. “หลักพรหมวิหาร ๔ กับหลักการปฏิบัติหน้าที่ตามอุดมคติตำรวจ : ศึกษาเฉพาะกรณี ข้าราชการตำรวจประจำสถานีตำรวจนครบาลดุสิต”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต**. สาขาศาสนาเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๕.
- พระครูปลัดทรงศักดิ์ กนฺตวีโร. “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัดปากน้ำภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- พระครูสังฆรักษ์พิศวีร์ ธีรปญฺโญ. “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- พระชนดล นาคพิพัฒน์. “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีวรกุล. “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา)**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.
- พระมหาคุณ จินดาพันธ์. “การศึกษาสภาพการบริหารงานคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ ระดับอำเภอและระดับตำบล ในจังหวัดนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๗.
- พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ. “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ศึกษาเฉพาะกรณี : พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- พระมหาเรังศักดิ์ พิมพ์สกุล. “รูปแบบการบริหารวัดในทศวรรษหน้า”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๕.

- พระมหาอานนท์ อานนฺโท. “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดชุมพรกับการประยุกต์ใช้หลักภิกขุอุปหานิยธรรม ๗”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- มนัส ภาคภูมิ และคณะ. “รายงานการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน”. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการการศึกษา, ๒๕๕๐ (อัดสำเนา).
- มาณี ไชยธีรานุวัฒน์ศิริ และคณะ. “รายงานการวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากรในอุตสาหกรรมก่อสร้างไทย”. นครปฐม : คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๑ (อัดสำเนา).
- ศรีไพร ชื่นชม. “ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับรูปแบบภาวะผู้นำ กับการใช้โรงเรียนเพื่อพัฒนาชุมชน กรณีศึกษา: ผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาศักดิ์สำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาสังคมสงเคราะห์ทางการศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘.
- สามารถ ไชยพันธ์. “ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและความพร้อมในการจัดการศึกษาตามอัยยาศัยของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดน่าน”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, ๒๕๔๕.
- สิทธิพร อ่อนคำ. “ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมด้านพรหมวิหารสี่กับพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๓๑.
- สุภาวดี ติมินตระ. “ภาวะผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นของกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยนครปฐม, ๒๕๕๐.

๒. ภาษาอังกฤษ :

- Anonymus. **Merriam-Webster's Collegiate Dictionary**. 10th ed. Merriam-Webster incorporated : Massachusetts, 1996.
- Best, J.W. and Kahn, J.V.. **Research in Education**. 9th ed. New York : Allyn and Bacon, 2003.

- Cronbach, Lee J. **Essentials of psychological testing**. 4th ed. New York : Harper & Row, 1971.
- Dhammananda, K. Sri. **What Buddhist Believe**. Kuala Lumpur Buddhist Missionary Society, 1992.
- Fayol, Henri. **Industrial and General Administration**. New York : Mc-Grew Hill, 1930.
- Fled M.P. Man. **Psychology in the Industrial Environment**. London : Butterworth and Co., Ltd., 1971.
- Freeman, Luthans. **Ogranization Behavioral**. 7th ed. Singapore : McGraw-Hill, 1995.
- Good, Mary L. **Integrating the Individual and the Organization**. New York : Wiley, 2006.
- Gulick L. and Urwick J. **Papers on the Science of Administration**. New York : Institute of Public Administration, 1973.
- Hurlock E. **Adolescent Development**. New York : McGraw-Hill Book, 1995.
- Nunally, Jum C. **Test and Measurements Assessment and Prediction**. New York : McGraw Hill Book Co., Inc., 1950.
- Ouchi, William. **Organization and Management**. Eaglewood Cliffs : Prentice Hill, 1971.
- Simon, Herbert A.. **Administration Behavior**. New York : Macmillan, 1997.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ภาคผนวก ข
แบบสอบถาม

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ** : พระวิฑูรย์ ฐานเมธี (บุญพร้อม)
- เกิด** : วันพุธที่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๘
- สถานที่เกิด** : บ้านหนองขาม ตำบลหนองขาม อำเภอแก้งค้อ จังหวัดชัยภูมิ
- การศึกษา** : ประถมศึกษา - โรงเรียนบ้านโนนม่วง จังหวัดหนองบัวลำภู
 มัธยมศึกษาตอนต้น - โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดโพธิ์ชัยสมสะอาด
 จังหวัดหนองบัวลำภู
 มัธยมศึกษาตอนปลาย - โรงเรียนบาลีเตรียมอุดมศึกษา กรุงเทพมหานคร
 ปริญญาตรี - พุทธศาสตรบัณฑิต (สังคมศึกษา)
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 นักรธรรมชั้นเอก - สำนักเรียนจังหวัดสุโขทัย
 ประโยค ๑-๒ - วัดบางบำหรุ กรุงเทพมหานคร
- อุปสมบท** : วันที่ ๒๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๘
- สังกัด** : วัดโพธิ์ชัยสมสะอาด ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู
- หน้าที่** : พระธรรมวิฑูรย์, ครูสอนศีลธรรม
- ที่อยู่ปัจจุบัน** : วัดจันทร์นอก แขวงบางโคล่ เขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๒๐
 โทร. ๐๘๔-๑๖๕-๐๒๙๕